

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ / ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Διπλωματική εργασία

Τίτλος: Δημόσιος χώρος και ιδιωτικότητα στην ψηφιακή εποχή

Χριστίνα Φρατζέσκου

Επιβλέπων: Παντολέον Σκάγιαννης

Ιούνιος, 2018

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία με τίτλο: " Δημόσιος χώρος και ιδιωτικότητα στην ψηφιακή εποχή" εκπονήθηκε στα πλαίσια ολοκλήρωσης προπτυχιακών σπουδών στο Τμήμα Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Παντολέον Σκάγιαννη για την καθοδήγηση και την συνεχή ενθάρρυνσή του καθόλη τη διάρκεια αυτής της διπλωματικής. Επίσης, την οικογένειά μου για όλη τη στήριξη και βοήθειά τους, καθώς και τους φίλους μου που βρίσκονταν πάντα δίπλα μου όλο αυτό το διάστημα.

Περίληψη

Ο ψηφιακός χώρος αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της καθημερινής ζωής των ανθρώπων. Η συνεχής ροή της πληροφορίας μεταξύ του φυσικού και του ψηφιακού χώρου, καθώς και η καταγραφή της δημόσιας ζωής, από ενσωματωμένες, στον αστικό ιστό, τεχνολογίες παρακολούθησης θολώνουν τα όρια μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού χώρου. Στο πλαίσιο αυτό στην παρούσα διπλωματική παρουσίασαμε αρχικά την αλληλεπίδραση μεταξύ του φυσικού και του ψηφιακού χώρου και στη συνέχεια δείξαμε τους τρόπους που οι σύγχρονες τεχνολογίες και πιο συγκεκριμένα τα συστήματα παρακολούθησης CCTV (Closed Circuit Television) και το διαδίκτυο μετασχηματίζουν την έννοια του δημόσιου χώρου. Από τη θεωρητική ανάλυση αναδείχθηκε η έννοια της ιδιωτικότητας, την οποία μελετήσαμε στη συνέχεια σε συνδυασμό με την παρακολούθηση του δημόσιου χώρου από CCTV συστήματα παρακολούθησης. Η εμπειρική έρευνα βασίστηκε σε συμπλήρωση ερωτηματολογίου (N=120) για την πόλη του Λονδίνου. Από τα αποτελέσματα προέκυψε ότι τα άτομα του δείγματος αν και αναγνωρίζουν τη σημασία της ελευθερίας και της αυτονομίας των δημόσιων χώρων υποστηρίζουν την τοποθέτηση CCTV καμερών σε αυτούς, ανταλλάσσοντας την ιδιωτικότητά τους με την αίσθηση ασφάλειας που τους παρέχει η συνεχής παρακολούθηση.

Λέξεις κλειδιά: ψηφιακός χώρος, δημόσιος χώρος, ιδιωτικότητα, Λονδίνο

Abstract

Digital space has become an integral part of people's everyday life. The continuous flow of information between digital and physical space, as well as the recording of public life, by embedded surveillance technologies in the urban fabric blur the boundaries between public and private space. In this context, we firstly presented the ways that physical and digital space interact with each other, and then showed how modern technologies, and more specifically CCTV (Closed Circuit Television) monitoring systems and the Internet, contribute to the transformation of the concept of public space. From the theoretical analysis emerged the concept of privacy, which we then studied in conjunction with the monitoring of public space by CCTV monitoring systems. The empirical research was based on the completion of a questionnaire (N = 120) for the City of London. The results showed that the sample, while recognizing the importance of freedom and autonomy in public spaces, support CCTV camera surveillance by exchanging their privacy with the sense of security that continuous monitoring provide.

Key words: digital space, public space, privacy, London

Ερευνητικό Ερώτημα

Πώς η χρήση της τεχνολογίας επαναπροσδιορίζει την έννοια του δημόσιου χώρου και πώς επιδρά στην έννοια της ιδιωτικότητας;

Υπόθεση

Ο ψηφιακός χώρος μέσα από τις υπηρεσίες που προσφέρει, την αύξηση των χρηστών του και την συνεχή εξέλιξη των υποδομών του έχει επεκτείνει την έννοια του δημόσιου χώρου. Η συνεχής ροή της πληροφορίας μεταξύ των δύο χώρων, καθώς και η καταγραφή της δημόσιας ζωής, από ενσωματωμένες, στον αστικό ιστό, τεχνολογίες παρακολούθησης θολώνουν τα όρια μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού χώρου. Σε αυτό το πλαίσιο αναδεικνύεται η έννοια της ιδιωτικότητας, ως μέσο για τη μελέτη και τον επανακαθορισμό των ορίων αυτών.

Το ερώτημα προέκυψε με αφορμή τα τελευταία φαινόμενα παραβίασης της ιδιωτικότητας στον ψηφιακό χώρο και το παράδειγμα του Λονδίνου, το οποίο αποτελεί μία από τις μητροπόλεις με το μεγαλύτερο δίκτυο συστημάτων παρακολούθησης CCTV (Closed-Circuit Television), για την παρακολούθηση του δημόσιου χώρου. Ο αυξημένος αριθμός τρομοκρατικών χτυπημάτων και η αύξηση της εγκληματικότητας στις πόλεις, έχει φέρει στο προσκήνιο το ζήτημα της ασφάλειας στον δημόσιο χώρο. Τα συστήματα παρακολούθησης προσφέρουν τη δυνατότητα συνεχούς εποπτείας του χώρου, και αποκατάστασης του αισθήματος ασφάλειας στον χώρο. Η συνεχής όμως αυτή εποπτεία εγείρει ερωτήματα ως προς το πώς επηρεάζεται η κοινωνική ζωή και συμπεριφορά των ανθρώπων αλλά και ως προς την ελευθερία και αυτονομία που χαρακτηρίζουν τους δημόσιους χώρους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	2
Abstract.....	2
1. Εισαγωγή.....	10
2. Μεθοδολογικό πλαίσιο	13
3. Φυσικός και ψηφιακός χώρος	14
3.1. Προσεγγίσεις της έννοιας του χώρου	14
3.2. Βασικές έννοιες.....	17
3.3. Ψηφιακός χώρος.....	22
3.4. Συσχέτιση φυσικού και ψηφιακού χώρου	26
4. Ο δημόσιος χώρος στη σύγχρονη πόλη.....	29
4.1 Η σημασία και ο ρόλος του δημόσιου χώρου	29
4.2 Ο μετασχηματισμός του δημόσιου χώρου στην ψηφιακή εποχή.....	31
4.3. Η έννοια της ιδιωτικότητας	37
5. Εμπειρική έρευνα: Does privacy in public space matter?	46
5.1. Η περίπτωση του Λονδίνου.....	46
5.2. Ερευνητική διαδικασία και ανάλυση των αποτελεσμάτων	51
5.2.1. Επιλογή του δείγματος	55
5.2.2. Σύνθεση και συλλογή ερωτηματολογίων	59
5.2.3. Ανάλυση και αξιολόγηση των απαντήσεων.....	63
5.3. Συμπεράσματα εμπειρικής έρευνας	107
6. Επίλογος.....	110
7. Βιβλιογραφία	111

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Συμμετέχοντες (%) ανά ηλικιακή ομάδα.....	52
Διάγραμμα 2: Συμμετέχοντες (%) ανά φύλο	52
Διάγραμμα 3: Συμμετέχοντες (%) ανά χώρα κατοικίας	53
Διάγραμμα 4: Συμμετέχοντες (%) σύμφωνα με το επίπεδο εκπαίδευσης	53
Διάγραμμα 5: Συμμετέχοντες (%) σύμφωνα με το είδος της απασχόλησης	54
Διάγραμμα 6: Συμμετέχοντες (%) Prolific/δείγμα έρευνας ανά ηλικιακή ομάδα	56
Διάγραμμα 7: Συμμετέχοντες (%) Prolific/δείγμα έρευνας ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης	56
Διάγραμμα 8: Συμμετέχοντες (%) Prolific/δείγμα έρευνας που κατοικούν στο περιφερειακό Λονδίνο	57
Διάγραμμα 9: Συμμετέχοντες (%) Prolific/δείγμα έρευνας που κατοικούν στο εσωτερικό Λονδίνο	57
Διάγραμμα 10: Συμμετέχοντες (%) έρευνας ως προς την κατάσταση φοίτησης	58
Διάγραμμα 11: Συμμετέχοντες (%) έρευνας ως προς το είδος της απασχόλησης.....	59
Διάγραμμα 12: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 3 (Q3).....	64
Διάγραμμα 13: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 4 (Q4).....	65
Διάγραμμα 14: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 5 (Q5).....	65
Διάγραμμα 15: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 6 (Q6).....	66
Διάγραμμα 16: Μέσοι όροι απαντήσεων ανά επιλογή της ερώτησης 6 (Q6).....	67
Διάγραμμα 17: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 7 (Q7).....	68
Διάγραμμα 18: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 8 (Q8).....	69
Διάγραμμα 19: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 9 (Q9).....	71
Διάγραμμα 20: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 10 (Q10).....	72
Διάγραμμα 21: Παράλληλη παράθεση απαντήσεων (%) στην ερώτηση 10 (Q10) ανά ομάδα απαντήσεων Q9: "A public space" και Q9: "A semi-public space"	73
Διάγραμμα 22: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 11 (Q11).....	75
Διάγραμμα 23: Μέσοι όροι απαντήσεων ανά επιλογή της ερώτησης 11 (Q11).....	76
Διάγραμμα 24: Παράλληλη παράθεση μέσων όρων απαντήσεων της ερώτησης 11 (Q11) ανά ομάδα απαντήσεων Q9: "A public space" και Q9: "A semi-public space"	77
Διάγραμμα 25: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 13 (Q13).....	79
Διάγραμμα 26: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 14 (Q14).....	80
Διάγραμμα 27: Μέσοι όροι απαντήσεων ανά επιλογή της ερώτησης 14 (Q14).....	81

Διάγραμμα 28: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 15 (Q15).....	83
Διάγραμμα 29: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 16 (Q16).....	84
Διάγραμμα 30: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 17 (Q17).....	85
Διάγραμμα 31: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 18 (Q18).....	86
Διάγραμμα 32: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 19 (Q19).....	87
Διάγραμμα 33: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 20 (Q20).....	88
Διάγραμμα 34: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων (%) για τις ερωτήσεις Q20 - Q18	91
Διάγραμμα 35: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 21 (Q21).....	93
Διάγραμμα 36: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων (%) για τις ερωτήσεις Q20 - Q21	94
Διάγραμμα 37: Μέσοι όροι απαντήσεων της Q21 ανά ομάδα απαντήσεων της Q20 .	95
Διάγραμμα 38: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων (%) για τις ερωτήσεις Q18 - Q21	97
Διάγραμμα 39: Μέσοι όροι απαντήσεων της Q21 ανά ομάδα απαντήσεων της Q18 .	97
Διάγραμμα 40: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 22 (Q22).....	99
Διάγραμμα 41: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων (%) για τις ερωτήσεις Q20 - Q22	100
Διάγραμμα 42: Μέσοι όροι απαντήσεων της Q22 ανά ομάδα απαντήσεων της Q20	101
Διάγραμμα 43: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων (%) για τις ερωτήσεις Q18 - Q22	103
Διάγραμμα 44: Μέσοι όροι απαντήσεων της Q22 ανά ομάδα απαντήσεων της Q18	104
Διάγραμμα 45: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων (%) για τις ερωτήσεις	106
Διάγραμμα 46: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q3 - Q5	131
Διάγραμμα 47: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q15 - Q17.....	131
Διάγραμμα 48: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q18 - Q15.....	132
Διάγραμμα 49: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q18 - Q20.....	132

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Συσχετίσεις χώρων	34
Πίνακας 2: Boroughs εσωτερικού Λονδίνου	48
Πίνακας 3: Boroughs περιφερειακού Λονδίνου	48
Πίνακας 4: Αριθμός CCTV καμερών	49
Πίνακας 5: Αριθμός CCTV καμερών	50
Πίνακας 6: Στατιστικά μεγέθη απαντήσεων ανά επιλογή της ερώτησης 6 (Q6).....	68
Πίνακας 7: Στατιστικά μεγέθη απαντήσεων στην ερώτηση 6 (Q6) ανά ομάδα	74
Πίνακας 8: Στατιστικά μεγέθη απαντήσεων ανά επιλογή της ερώτησης 11 (Q11).....	76
Πίνακας 9: Στατιστικά μεγέθη απαντήσεων ανά επιλογή της ερώτησης 14 (Q14).....	82
Πίνακας 10: Συμμετέχοντες (%) που άφησαν σχολιασμό ανά επιλογή	90
Πίνακας 11: Στατιστικά μεγέθη απαντήσεων της Q21 ανά ομάδα απαντήσεων της Q20.....	96
Πίνακας 12: Στατιστικά μεγέθη απαντήσεων της Q21 ανά ομάδα απαντήσεων της Q18.....	98
Πίνακας 13: Στατιστικά μεγέθη απαντήσεων της Q22 ανά ομάδα απαντήσεων της Q20.....	101
Πίνακας 14: Στατιστικά μεγέθη απαντήσεων της Q22 ανά ομάδα απαντήσεων της Q18.....	104
Πίνακας 15: Απαντήσεις (%) Q3	115
Πίνακας 16: Απαντήσεις (%) Q4.....	115
Πίνακας 17: Απαντήσεις (%) Q5	115
Πίνακας 18: Απαντήσεις (%) Q6.....	115
Πίνακας 19: Απαντήσεις (%) Q7	116
Πίνακας 20: Απαντήσεις (%) Q8.....	116
Πίνακας 21: Απαντήσεις (%) Q9.....	117
Πίνακας 22: Απαντήσεις (%) Q10.....	117
Πίνακας 23: Απαντήσεις (%) Q11	117
Πίνακας 24: Απαντήσεις (%) Q12.....	117
Πίνακας 25: Απαντήσεις (%) Q13	118
Πίνακας 26: Απαντήσεις (%) Q14.....	118
Πίνακας 27: Απαντήσεις (%) Q15	119
Πίνακας 28: Απαντήσεις (%) Q16.....	119
Πίνακας 29: Απαντήσεις (%) Q17	119

Πίνακας 30: Απαντήσεις (%) Q18	120
Πίνακας 31: Απαντήσεις (%) Q19	120
Πίνακας 32: Απαντήσεις (%) Q20	120
Πίνακας 33: Απαντήσεις (%) Q21	120
Πίνακας 34: Απαντήσεις (%) Q22	120
Πίνακας 35: Συμπλήρωση απαντήσεων "Other"	121
Πίνακας 36: Σχολιασμός ερώτησης Q20	123
Πίνακας 37: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q3 - Q5	126
Πίνακας 38: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q15 - Q17	126
Πίνακας 39: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q18 - Q15	127
Πίνακας 40: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q20 - Q18	127
Πίνακας 41: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q20 - Q21	128
Πίνακας 42: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q18 - Q21	128
Πίνακας 43: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q20 - Q22	129
Πίνακας 44: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q18 - Q22	129
Πίνακας 45: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q21: "It does not matter to me if the space is being surveilled - Q22	130
Πίνακας 46: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q18 - Q20	130

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Met Steps, Manhattan 1979, 2010	33
Εικόνα 2: Χάρτης εσωτερικού και περιφερειακού Λονδίνου	47
Εικόνα 3: Χάρτης διοικητικών υπο περιοχών (Boroughs) Λονδίνου	47
Εικόνα 4: Αριθμός τοποθετημένων καμερών ανά Borough	49
Εικόνα 5: Επεξεργασμένος σχολιασμός Q20 σύμφωνα με το εργαλείο Wordcloud	89

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ & ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

βλ. βλέπε/βλέπετε

κ.ά. και άλλα/άλλοι

CCTV Closed Circuit Television

AFR Automated Facial Recognition

1. Εισαγωγή

Η έννοια του χώρου είναι σύνθετη και περιλαμβάνει πολλά διαφορετικά στοιχεία, τα οποία προκύπτουν από τα κοινωνικοπολιτικά και οικονομικά συστήματα, αλλά και τις εξελίξεις στους διάφορους επιστημονικούς κλάδους. Αποτελεί μία από τις βασικές έννοιες που χρησιμοποιούμε για να προσδιορίσουμε την πραγματικότητά μας. Είναι θα λέγαμε μια θεμελιώδης έννοια, που καθορίζει τον τρόπο που προσδιορίζεται η ίδια μας η ύπαρξη. Αποτελεί ανθρώπινη σύλληψη και εργαλείο για να προσδιορίζουμε τη θέση μας στον κόσμο, (τη γεωγραφική, την υπαρξιακή, την κοινωνική, τη φυσική) και χρησιμοποιείται για να περιγράψει άυλα, υλικά, υπαρκτά ή μη περιβάλλοντα σε διάφορα επίπεδα, με διαφορετικούς τρόπους, ανάλογα κάθε φορά με το ποιός είναι ο παρατηρητής του (Merleau-Ponty 1962). Ένα τέτοιο περιβάλλον αποτελεί ο ψηφιακός χώρος, ο οποίος διαφοροποιείται σε σχέση με τον φυσικό, γεωγραφικά προσδιορισμένο χώρο, ο οποίος όριζε εξ ολοκλήρου τον τρόπο που σχεδιάζονταν και δομούσαν ο χώρος. Η παγκόσμια δικτυωμένη ψηφιακή κοινότητα που έχει διαμορφωθεί σήμερα, και οι υπηρεσίες που προσφέρει έχουν αλλάξει ριζικά την καθημερινότητα των πολιτών. Μέσω του διαδικτύου οι άνθρωποι κοινωνικοποιούνται, πραγματοποιούν οικονομικές-εμπορικές συναλλαγές, συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα, ενημερώνονται, δίχως τους περιορισμούς που θέτουν η απόσταση και ο χρόνος στον φυσικό χώρο. Παράλληλα η χρήση της τεχνολογίας για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και της ασφάλειας στον αστικό χώρο εξελίσσεται και διευρύνεται με γοργούς ρυθμούς. Οι πόλεις αντανakλούν τη σημασία και τον ρόλο που παίζει σήμερα το διαδίκτυο και οι σύγχρονες τεχνολογίες σε όλους τους τομείς της ζωής των ανθρώπων. **Στη συγκεκριμένη μελέτη θα εστιαστούμε στον τρόπο που η χρήση της τεχνολογίας έχει επιδράσει στην κοινωνική ζωή των πόλεων, και πιο συγκεκριμένα στον τρόπο που έχει επιδράσει η χρήση φορητών συσκευών και οι τεχνολογίες παρακολούθησης στην έννοια του δημόσιου χώρου. Σε αυτό το πλαίσιο θα εισάγουμε τον παράγοντα της ιδιωτικότητας, με άξονα την οποία θα εξετάσουμε τις παραπάνω σχέσεις και θα σχολιάσουμε τα ζητήματα παραβίασής της. Ο λόγος που επιλέχθηκε η ιδιωτικότητα είναι για να δοθεί έμφαση στην ανάγκη που υπάρχει σήμερα για τη διαφύλαξή της, ως αντιπαραβολή στην όλο και αυξανόμενη τάση**

επιβολής ελέγχου στις πόλεις, είτε αυτό γίνεται με σκοπό τη βελτίωση των συνθηκών ζωής, είτε υπό την άποψη της βελτίωσης του επιπέδου ασφάλειας των πόλεων. Τέλος, να σημειωθεί ότι η έμφαση που δίνεται στην έννοια της ιδιωτικότητας δεν σχετίζεται με κάποια ανάγκη για αύξηση των ιδιωτικών χώρων στην πόλη. Αντίθετα, τίθεται για να αναδειχθεί το ζήτημα της ανάγκης για ελευθερία και αυτονομία των δραστηριοτήτων που παράγουν και αναπαράγουν το χώρο, τόσο στη δημόσια όσο και στην ιδιωτική σφαίρα. Ο χώρος είναι σχεσιακός και προκύπτει από σχέσεις οι οποίες ως κοινό παρονομαστή έχουν τον ίδιο τον άνθρωπο. Η ιδιωτικότητα με τη σειρά της προκύπτει ως ανάγκη, επειδή ο άνθρωπος είναι από τη φύση του κοινωνικό ον. Όπως αναφέρει στο βιβλίο του "Privacy: Studies in social and cultural history", ο κοινωνιολόγος Barrington Moore: "Η ανάγκη για ιδιωτικότητα αποτελεί μια κοινωνικά κατασκευασμένη ανάγκη. Σε έναν κόσμο δίχως κοινωνίες, δε θα υπήρχε η ανάγκη για ιδιωτικότητα" (Moore 1984 σε Solove 2006: 483). Οι αρχές και αξίες που διέπουν τις κοινωνικές σχέσεις μπορούν να μελετηθούν μέσα από την ιδιωτικότητα. Το τελευταίο επιχείρημα στηρίζεται και στην αναγνώριση που έχει δοθεί στην ιδιωτικότητα στην κοινωνική οργάνωση του χώρου (Νικολαΐδου 1993).

Η διπλωματική είναι οργανωμένη σε έξι κεφάλαια. Πιο συγκεκριμένα, η δομή που ακολουθείται έχει ως εξής:

Το πρώτο και το δεύτερο κεφάλαιο αυτής της διπλωματικής εργασίας περιλαμβάνουν τη δομή και τη μεθοδολογία στις οποίες βασίστηκε.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα γίνει η διερεύνηση του τρόπου που ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται τον χώρο και την έννοια του χώρου. Στόχος του κεφαλαίου αυτού είναι να διερευνηθούν οι διαφορές που υπάρχουν μεταξύ του εδαφικά προσδιορισμένου χώρου και του χώρου στον οποίο το γεωγραφικό αποτύπωμα και η υλική υπόσταση δεν μπορούν να προσδιοριστούν με σαφήνεια. Έννοιες κλειδιά στην προσπάθεια διαμόρφωσης του θεωρητικού πλαισίου θα αποτελέσουν η αντίληψη του χώρου (ως εργαλείο, εμπειρία, βίωμα [Lefebvre 1974]), ο χώρος σε σχέση με το άτομο, τον πολίτη, το κοινωνικό σύνολο, η κοινωνική παραγωγή του χώρου (δραστηριότητες, σχέσεις και ροές), η δομή του χώρου (υλική και άυλη υπόσταση του χώρου). Το θεωρητικό πλαίσιο θα διαμορφωθεί με αφετηρία τον φυσικό (με υλική υπόσταση) χώρο και στη συνέχεια θα γίνει προσπάθεια αποσαφήνισης της έννοιας του ψηφιακού (άυλη υπόσταση) χώρου.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, αρχικά θα γίνει αναφορά στη σημασία που έχουν οι δημόσιοι χώροι για τον αστικό χώρο. Επίσης, η διερεύνηση των τρόπων με τους οποίους η

τεχνολογία έχει μετασηματίσει την έννοια του δημόσιου αστικού χώρου. Στόχος του κεφαλαίου είναι να παρουσιάσει πώς οι τεχνολογίες επιδρούν στην κοινωνική ζωή και συμπεριφορά των πολιτών στους δημόσιους χώρους, φυσικούς και ψηφιακούς, εστιάζοντας στη σημασία που έχει η ιδιωτικότητα για τους πολίτες των σύγχρονων πόλεων.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η εμπειρική έρευνα που έγινε με τη συλλογή και ανάλυση ερωτηματολογίων και στόχο είχε τη διερεύνηση της σημασίας της ιδιωτικότητας στους δημόσιους χώρους για την περίπτωση του Λονδίνου. Αρχικά γίνεται μία σύντομη αναφορά στο Λονδίνο και στη συνέχεια αναλύονται τα στάδια της ερευνητικής διαδικασίας και τα αποτελέσματα της έρευνας.

Τέλος, παρουσιάζεται ο επίλογος της διπλωματικής.

2. Μεθοδολογικό πλαίσιο

Οι θεωρητικές προσεγγίσεις που ακολουθήσαμε προέρχονται από τα επιστημονικά πεδία της φιλοσοφίας, της κοινωνιολογίας, της νομικής, της ψυχολογίας, των μέσων μαζικής επικοινωνίας, της γεωγραφίας, της πληροφορικής και της πολεοδομίας. Αντικείμενο της μελέτης μας αποτελούν ο προσδιορισμός του δημόσιου χώρου στο φυσικό και ψηφιακό του επίπεδο και στη συνέχεια η συσχέτιση των χώρων αυτών με την έννοια της ιδιωτικότητας. Το θέμα προσεγγίστηκε σε δύο επίπεδα. Αρχικά, σε βιβλιογραφική ανασκόπηση για την αποσαφήνιση των εννοιών και στη συνέχεια με τη διεξαγωγή εμπειρικής έρευνας η οποία βασίστηκε σε συλλογή ερωτηματολογίων (N=120). Η διαμόρφωση του θεωρητικού πλαισίου, βασίστηκε στο υπόδειγμα της φαινομενολογίας, την θεωρία του Lefebvre για την παραγωγή του χώρου και τον σχολιασμό του Manuel Castells για τον ψηφιακό χώρο. Στη συνέχεια, αφού ορίστηκαν κάποια βασικά χαρακτηριστικά του δημόσιου χώρου, επιλέχθηκε η έννοια της ιδιωτικότητας ως μέσο για την προσέγγιση των ζητημάτων που προκύπτουν από τη χρήση των τεχνολογιών παρακολούθησης και του διαδικτύου στους δημόσιους χώρους. Στο πλαίσιο αυτό επιλέχθηκαν βάση της τυπολογίας του Alan Westin τέσσερις καταστάσεις ιδιωτικότητας, οι οποίες συνδυαστικά με τα χαρακτηριστικά των δημόσιων χώρων αποτέλεσαν τον άξονα για τη μελέτη της κοινωνικής συμπεριφοράς στους δημόσιους χώρους που παρακολουθούνται από συστήματα CCTV παρακολούθησης. Η μελέτη αυτή έγινε μέσω της εμπειρικής έρευνας που έγινε για την περίπτωση του Λονδίνου.

3. Φυσικός και ψηφιακός χώρος

Το κεφάλαιο αυτό παρουσιάζει τη σημασία που έχει σήμερα ο ψηφιακός χώρος, αλλά και τη συσχέτισή του με τον φυσικό χώρο. Στόχος του κεφαλαίου είναι η αποσαφήνιση βασικών εννοιών σε σχέση με την έννοια του χώρου στο φυσικό και ψηφιακό του επίπεδο. Αρχικά θα παρουσιαστούν προσεγγίσεις της έννοιας του χώρου και στη συνέχεια, θα επιλεγθούν οι έννοιες εκείνες οι οποίες θεωρούνται ως οι σημαντικότερες για τη διαμόρφωση του θεωρητικού πλαισίου.

Για τις ανάγκες της διπλωματικής εργασίας στα σημεία που γίνεται αναφορά στον μη ψηφιακό χώρο, χρησιμοποιείται ο όρος "φυσικός χώρος", ο οποίος ορίζεται βάσει της θεωρητικής προσέγγισης που επιλέχθηκε.

3.1. Προσεγγίσεις της έννοιας του χώρου

Αν αναλογιστούμε τα πρώτα ερωτήματα που έθεσαν οι φυσικοί φιλόσοφοι για να προσδιορίσουν τον κόσμο και τα στοιχεία από τα οποία αποτελείται, αλλά και την πορεία της φιλοσοφικής σκέψης στη διάρκεια της ιστορίας, θα παρατηρήσουμε ότι η έννοια του χώρου αποτέλεσε σημαντικό εργαλείο αλλά και αντικείμενο μελέτης και στοχασμού. Στην καθημερινή ζωή ο τρόπος που αντιλαμβάνεται καθένας από εμάς την έννοια αυτήν είναι καθαρά υποκειμενικός και προκύπτει από ένα σύνολο ιδεών, ενοράσεων, διαισθήσεων, γνώσεων και βιωματικών εμπειριών από τη μία και από την άλλη αντίστοιχα, αντικειμενικά μετρήσιμος, βάσει διεθνώς αποδεκτών συστημάτων. Στα συστήματα αυτά έχει στηριχτεί σε μεγάλο βαθμό η λειτουργία, η δομή και η οργάνωση των ανθρώπινων κοινωνιών. Αν προσπαθούσαμε να φανταστούμε έναν κόσμο δίχως χώρο τότε τι θα φανταζόμασταν. Ακόμη κι ο πλασματικός κόσμος της ίδιας μας της φαντασίας αναπτύσσεται σε ένα χωρικό πλαίσιο. Οι φανταστικές εικόνες τις οποίες γεννά έχουν μια χωρική υπόσταση πρώτον ως σπίθες ενέργειας που διατρέχουν το νευρικό μας σύστημα, και δεύτερον ως α-χωρικοί στο φυσικό χώρο τόποι, που όμως έχουν συγκεκριμένες διαστάσεις.

Ο χώρος αποτελεί βασική συνιστώσα στη σύνθεση του πλαισίου στο οποίο δομείται τόσο ο φυσικός χώρος, όσο και η ίδια μας η σκέψη. Έχει προκύψει ως προϊόν της

ανθρώπινης αντιληπτικής ικανότητας και νοημοσύνης (Kant εκδ.1998) και η χρήση του είναι αναγκαία για την οργάνωση της καθημερινότητας των ανθρώπων. Για τον λόγο αυτόν, ο άνθρωπος στην προσπάθειά του να βελτιώνει την ποιότητα της ζωής του και να εξελίσσεται, αναζητά τρόπους οι οποίοι εξοικονομούν και δομούν τον χώρο. Στο πλαίσιο αυτό μπορούμε να αντιληφθούμε γιατί ο χώρος έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης τόσο των θετικών όσο και των κοινωνικών επιστημών.

Βασικά θεωρητικά υποδείγματα (paradigms) στα οποία βασίστηκαν θεωρίες για την κοινωνία και τον χώρο αποτελούν η φαινομενολογία (phenomenology) και ο θετικισμός (positivism) (Gutenschwager 2004). Αν και συναντούμε πολλές παραλλαγές στα παραπάνω υποδείγματα, εμείς θα αναφερθούμε σε κάποια από τα στοιχεία στα οποία επικεντρώνονται, επεξηγώντας την επιλογή μας αυτή. Θα αναφέρουμε επίσης θεωρίες οι οποίες βασίστηκαν ή επηρεάστηκαν από τις αρχές των τρόπων έρευνας που υπαγορεύουν τα υποδείγματα αυτά.

Ο χώρος αντιμετωπίστηκε στη φιλοσοφική σκέψη ως νοητικό εργαλείο (Αριστοτέλης), προσέγγιση η οποία εγκαταλείφθηκε με την εμφάνιση του καρτεσιανού συστήματος συντεταγμένων, χάρις στο οποίο ο χώρος εισήχθη ως αντικείμενο μελέτης στην επιστήμη των μαθηματικών. Από τη μαθηματικοποίηση του χώρου προέκυψε πληθώρα νέων χώρων: χώροι πολλαπλών διαστάσεων, άπειροι χώροι Η διαμόρφωση όμως ενός εννοιολογικού πλαισίου για την ταξινόμηση και τη διάκριση των χώρων αυτών, που θα επέτρεπε τη μετάβαση από τη "μαθηματική" στη "φυσική" πραγματικότητα δεν ήταν εμφανής (Lefebvre 1974). Ο Sorokin αναφέρει στο βιβλίο του "The structure of sociocultural space. Society, culture and personality" το 1962 σε σχέση με τη χρήση του γεωμετρικού χώρου ως εννοιολογικού εργαλείου για τις κοινωνικές επιστήμες: "Όποια υπάρχουσα θεωρία για τον γεωμετρικό χώρο και να πάρουμε, την ευκλείδεια, του Lobatchevsky, του Rieman, των Minkowski-Einstein, ή τη n -διάστατη έννοια του G. Cantor, δεν μπορούμε να τη χρησιμοποιήσουμε για τον εντοπισμό των κοινωνικο-πολιτισμικών φαινομένων και των μεταξύ τους σχέσεων" (Sorokin σε Μαλούτας 1986). Έτσι, επανήλθε η αρχική ιδέα του χώρου ως "ιδέα", ενώ αναπτύχθηκε μία διαλεκτική μεταξύ επιστήμης και φιλοσοφίας που στόχο είχε την αποσαφήνιση της έννοιας του χώρου (Lefebvre 1974). Μετά τον 2ο Παγκόσμιο πόλεμο, επικράτησε μια θετικιστική θεώρηση των ζητημάτων που σχετίζονταν με την έρευνα και μελέτη των φαινομένων του χώρου, κυρίως ως αντίδραση στο δογματισμό που είχε επιβάλλει η θρησκεία, η οποία έδινε ερμηνείες σε φαινόμενα, οι οποίες δεν μπορούσαν να υποβληθούν σε έλεγχο, ούτε να

αποδειχθούν εμπειρικά (Gutenschwager 2004). Η προσέγγιση αυτή όμως στα επόμενα χρόνια αμφισβητήθηκε, αφού δεν συμπεριελάμβανε την παράμετρο της επίδρασης της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Οι νέες θεωρήσεις που αναδείχθηκαν, αναφέρονταν πλέον όχι σε έναν επιστημονικό χώρο αλλά σε έναν κοινωνικό, εξανθρωπισμένο χώρο, λαμβάνοντας υπόψη την πολυπλοκότητα της ανθρώπινης συμπεριφοράς (Gutenschwager 2004).

Πιο συγκεκριμένα, ο θετικισμός αντιμετωπίζει το χώρο ως μία αφηρημένη έννοια απαλλαγμένη από καθετί ανθρώπινο. Σε αυτήν την περίπτωση ο χώρος προσεγγίζεται επιστημονικά με έναν καθολικό τρόπο, δίχως να λαμβάνονται υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του (πολιτισμικά, κοινωνικοπολιτικά, εθνολογικά κα). Ο χώρος παρουσιάζεται, δηλαδή, ως ένα σύνολο επιφανειών αντικειμενικά μετρήσιμων αποκομμένο από την ανθρώπινη δράση και το συμβάν. Οι σχέσεις μεταξύ των αντικειμένων και των γεγονότων είναι αιτιώδεις και υπακούν σε φυσικούς νόμους και κανόνες (Gutenschwager 2004). Η φαινομενολογία, από την άλλη, υποστηρίζει ότι ο χώρος παράγεται και αναπαράγεται κοινωνικά, δηλαδή ο άνθρωπος και οι ανθρώπινες δραστηριότητες διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην κατανόηση της ύπαρξης και αναπαραγωγής του χώρου. Ειδικότερα, νοηματοδοτείται κατά περίπτωση ανάλογα με τις ανθρώπινες δραστηριότητες και δράσεις, αλλά και το αντίστροφο, ο χώρος επηρεάζει την παραγωγή και αναπαραγωγή της ανθρώπινης δράσης. Η ανθρώπινη δραστηριότητα, αλλά και στοιχεία θεμελιώδη όπως η γη, ο ουρανός κ.ά. συνυπάρχουν στον χώρο, παράγοντας, αναπαράγοντας και μετασχηματίζοντάς τον. Στη διαδικασία αυτή θεμελιώδη ρόλο έχει και το ίδιο το ανθρώπινο σώμα, οι ανθρώπινες αισθήσεις αλλά και η ανθρώπινη διαίσθηση και προηγούμενη γνώση (Gutenschwager 2004). Σύμφωνα με τον Tilley: "Ο επικεντρωμένος και νοηματοδοτημένος χώρος περιλαμβάνει συγκεκριμένα σύνολα δεσμών ανάμεσα στο φυσικό χώρο του μη ανθρωπογενούς κόσμου, στις ανθρώπινες σωματικές καταστάσεις, στο νοητικό χώρο της γνωσιακής αντίληψης και της αναπαράστασης, και στο χώρο της κίνησης, της συνάντησης και της διάδρασης τόσο μεταξύ των προσώπων όσο και μεταξύ των προσώπων και του ανθρώπινου και μη ανθρώπινου περιβάλλοντος." (Tilley 1994: 219). Η καθολικότητα της θετικιστικής προσέγγισης καταρρίπτεται εδώ, και ο χώρος παρουσιάζεται ως ένα σύνολο χώρων, οι οποίοι είναι αδύνατο να γίνουν κατανοητοί δίχως τη σημασία που τους έχουν προσδώσει οι δρώντες (άτομα, συλλογικότητες, κοινωνίες) σε αυτούς.

Η δεύτερη αυτή προσέγγιση, η φαινομενολογική, αν και δεν προσφέρει τη δυνατότητα εφαρμογής ενός σαφώς καθορισμένου μεθοδολογικού πλαισίου όπως η πρώτη, αντιμετωπίζει πιο ολιστικά την έννοια του χώρου, αφού δεν διακατέχεται από έναν αφηρημένο ορθολογισμό, αλλά λαμβάνει υπόψη της τον ανθρώπινο παράγοντα. Βέβαια, στη μελέτη και έρευνα των διαφόρων χωρικών φαινομένων, και οι δύο προσεγγίσεις έχουν εφαρμογή και χρησιμότητα. Η φαινομενολογική προσέγγιση δεν αρνείται το γεωμετρικό χώρο ως εννοιολογικό εργαλείο για την ερμηνεία ενός χωρικού φαινομένου αλλά την αναγωγή του σε αυθεντική ερμηνεία του (Μαλούτας 1986). Η κατανόηση όμως της έννοιας του χώρου απαιτεί τη συνεχή διαλεκτική μεταξύ ιδεών και εμπειρικών δεδομένων.

Από τη σύντομη αυτή σύγκριση μεταξύ των υποδειγμάτων του θετικισμού και της φαινομενολογίας, αναδεικνύονται τα εξής βασικά σημεία. Στον θετικισμό, η μελέτη του χώρου γίνεται για φαινόμενα που μπορούν να παρατηρηθούν, και να αναχθούν σε μορφή μετρήσιμη. Αντίθετα, η φαινομενολογία συμπεριλαμβάνει στο υπόδειγμά της τη μελέτη της ανθρώπινης συμπεριφοράς, αντλώντας από φιλοσοφικές θεωρίες που σχετίζονται με την ανθρώπινη ύπαρξη. Σύμφωνα με αυτήν, η αντίληψη και η παρατήρηση των φαινομένων του χώρου προκύπτουν από το σύμπλεγμα της συνείδησης, της διαίσθησης, της πρόθεσης, της σκέψης και των αισθήσεων. Μέσα από αυτές, γίνεται προσπάθεια ερμηνείας των φαινομένων αυτών (Gutenschwager 2004). Ο χώρος είναι σχεσιακός και προκύπτει από τη διάδραση του ατόμου με την κοινωνία και το χώρο, παράγοντας και αναπαράγοντας τόπους. Αντίθετα στο θετικισμό αντικείμενα και γεγονότα συνδέονται με σχέσεις αιτιώδεις, οι οποίες καθορίζονται από φυσικούς νόμους, δίχως πρόθεση ή σκοπό.

Για τις ανάγκες της διπλωματικής εργασίας επιλέγεται η φαινομενολογική προσέγγιση. Βάσει αυτής ερμηνεύεται ο τρόπος που ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται και βιώνει τον χώρο και επιλέγονται οι βασικές έννοιες, οι οποίες αναπτύσσονται στο επόμενο κεφάλαιο.

3.2. Βασικές έννοιες

Η φαινομενολογία εστιάζεται στην ανάλυση του τρόπου με τον οποίο τα άτομα βιώνουν το κόσμο, μέσα από μία διαδικασία "αντικειμενοποίησης" κατά την οποία οι άνθρωποι θέτουν τον εαυτό τους σε απόσταση από τον κόσμο και στη συνέχεια γεφυρώνουν την απόσταση αυτήν μέσα από την αντίληψη, τη σκέψη, τις αισθήσεις,

την κίνηση, και τα συναισθήματα ανάλογα με το σύστημα των αξιών και των πιστεύω τους (Tilly 1994). Ακολουθώντας τη φαινομενολογική προσέγγιση στο κεφάλαιο αυτό θα εστιάσουμε στον τρόπο που το άτομο αντιλαμβάνεται και βιώνει το χώρο, αλλά και στην αμφίδρομη σχέση μεταξύ κοινωνίας και χώρου. Πιο συγκεκριμένα, θα αναφερθούμε στην παραγωγή του χώρου, στην έννοια του τόπου, στην νοητική και κιναισθητική εμπειρία του χώρου και στην αντίληψη του χώρου ως προϊόν της γνωστικής λειτουργίας του ανθρώπου. Η επιλογή των παραπάνω εννοιών έγινε για τονιστεί η σημασία που έχει ο άνθρωπος στη σύνθεση ενός εννοιολογικού πλαισίου της έννοιας του χώρου.

Φυσικός χώρος

Ο όρος "φυσικός χώρος" θα χρησιμοποιηθεί για να ορίσουμε το πλαίσιο του γεωγραφικά προσδιορισμένου χώρου, βασικά χαρακτηριστικά του οποίου είναι η φυσική παρουσία, το ανθρωπογενές και μη ανθρωπογενές περιβάλλον, οι γεωγραφικές συντεταγμένες, λαμβάνοντας υπόψη και την άυλη διάσταση που γεννάται μέσα από τις σχέσεις και αλληλεπιδράσεις μεταξύ των δρώντων και μη υποκειμένων, των αντικειμένων και του περιβάλλοντος.

Η παραγωγή του χώρου

Στο βιβλίο του 'Η παραγωγή του Χώρου' (1974) ο Henry Lefebvre ασχολήθηκε με την παραγωγή του χώρου και τη σχέση που έχουν οι κοινωνικές δομές με την οργάνωση του χώρου. Αναφέρθηκε στον φυσικό, πνευματικό και κοινωνικό χώρο και όρισε τον πνευματικό χώρο ως τον ιδεατό χώρο (αφηρημένο χώρο), και τον κοινωνικό χώρο ως τον πραγματικό χώρο. Ο αφηρημένος χώρος αναφέρεται στον χώρο της λογικής και των μαθηματικών και ο πραγματικός χώρος, στον χώρο της δράσης και των αισθήσεων. Συγκεκριμένα, ανάλογα με τη σημειωτική που χαρακτηρίζει τον χώρο, τον διακρίνει σε πρακτικές χώρου, αναπαραστάσεις χώρου και αναπαραστατικούς χώρους. Προσεγγίζει δηλαδή το χώρο κατά αντιστοιχία ως βίωμα, ως αφηρημένη έννοια και ως συμβολικό σύστημα (Lefebvre 1974). Πιο συγκεκριμένα κάνει την εξής κατηγοριοποίηση:

Πρακτικές του χώρου: Περιλαμβάνει το σύνολο των τρόπων παραγωγής και αναπαραγωγής του χώρου ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε κοινωνίας.

Αναπαραστάσεις του χώρου: Που σχετίζονται με τις σχέσεις παραγωγής του χώρου και την τάξη που αυτές επιβάλλουν, επηρεάζοντας τη γνώση, τους κώδικες αναπαράστασης και επικοινωνίας της κοινωνίας.

Αναπαρασταστικός χώρος: Νοήματα του χώρου που αναπαρίστανται με συμβολισμούς μέσω της τέχνης, του πολιτισμού κ.ά.

Αναφορά στην έννοια του βιωμένου χώρου έκανε ο ψυχίατρος και θεωρητικός E. Minkowski, ο οποίος ασχολήθηκε με την έννοια του βιωμένου χρόνου, συγκεκριμένα σχολιάζει: "[...] Ζούμε και δρούμε μέσα στο χώρο και είναι μέσα στο χώρο που ξετυλίγεται τόσο η προσωπική ζωή μας όσο και η συλλογική ζωή της ανθρωπότητας. Η ζωή εκτείνεται μέσα στο χώρο, χωρίς η ίδια να έχει στην κυριολεξία γεωμετρική έκταση. Για να ζούμε, έχουμε ανάγκη από έκταση, από προοπτική, από ορίζοντα. Ο χώρος είναι απαραίτητος στην ανάπτυξη της ζωής όπως ακριβώς και ο χρόνος." (σε Νικολαΐδου 1993).

Η έννοια του τόπου

Ο τόπος αποτελεί συνθετικό στοιχείο του εξανθρωπισμένου χώρου. Σύμφωνα με τον Tilley, "ο χώρος των μαθηματικών δεν περιλαμβάνει τόπους διότι δεν έχει εξανθρωπιστεί" (Tilley 1994: 221). Δίχως τους τόπους δε θα υπήρχαν χώροι. Οι χώροι, σύμφωνα με τον Heidegger, αποκτούν νόημα μέσα από τις τοποθεσίες, και όχι μέσα από τον "χώρο".

Ο τόπος αποτελεί έννοια πιο ειδική από εκείνη του χώρου, ο οποίος παρέχει το ευρύτερο πλαίσιο μέσα στο οποίο παράγονται και αναπαράγονται οι τόποι. Ο τόπος προκύπτει από τη συνείδηση του ατόμου που κατοικεί σε αυτόν και συνάμα από τον τρόπο που αντιλαμβάνεται το περιβάλλον γύρω του (την τοποθεσία, τις κοινωνικές σχέσεις και δράσεις κ.ά.). Οι τόποι επίσης διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση ομαδικών και προσωπικών ταυτοτήτων, καθώς και στην στον τρόπο που δραστηριοποιούνται τα άτομα και οι ομάδες (Tilley 1994). Ο χώρος θα μπορούσαμε να πούμε ότι προσδιορίζεται πιο ολιστικά βάσει δύο βασικών χαρακτηριστικών. Από τη μία αποτελεί δομημένο χώρο και άρα έχει υλική υπόσταση (χωρική) και από την άλλη αποτελεί ένα σύνολο τόπων (αφηρημένη, βιωμένη υπόσταση).

Σύμφωνα με τους Agnew και Entrikin (1987) ο τόπος χαρακτηρίζεται από τρία βασικά στοιχεία, τα πρώτα δύο αντικειμενικά και το τρίτο υποκειμενικό:

1. *Locale*: οι συνθήκες στις οποίες οι κοινωνικές σχέσεις διαμορφώνονται και αναπτύσσονται.
2. *Τοποθεσία*: η γεωγραφική τοποθεσία στην οποία λαμβάνουν χώρα κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, ορισμένη από ευρύτερους κοινωνικο-οικονομικούς μηχανισμούς.
3. *Αίσθηση του χώρου*: η αίσθηση του τόπου όπως γίνεται αντιληπτή από αυτούς που κατοικούν στον τόπο (P. Hubbard, 2002).

Στη σημασία που έχει το ανθρώπινο σώμα και η εμπειρία του χώρου, (χρήση, δραστηριότητα, σχέση με άλλους ανθρώπους) και στη διαμόρφωση της αντίληψης που έχει ο άνθρωπος για το χώρο αναφέρθηκε ο Yi Fu Tuan ένας από τους σημαντικότερους γεωγράφους ανθρωπολόγους του 20ου αιώνα. Συγκεκριμένα στο βιβλίο του *Space and Place*, επιχειρηματολόγησε υπέρ μιας ανθρωπιστικής προσέγγισης του χώρου, σε αντίθεση με την αντιμετώπιση του χώρου ως αφηρημένη κατασκευή βασιζόμενη σε αυστηρά αφηρημένους όρους, όπως αυτοί που θέτουν τα μαθηματικά (Tuan 1977).

Το σώμα ως "ένσαρκος νους"

Η εμπειρία του χώρου είναι άμεσα συνδεδεμένη με τις αισθήσεις του ανθρώπου. Η αντίληψη του χώρου, των αντικειμένων και των δρώντων σε αυτόν πραγματώνεται μέσα από τις ανθρώπινες αισθήσεις. Η συναισθησία του ανθρώπινου σώματος, η ανθρώπινη συνείδηση (ατομική και συλλογική) και η δράση, συνθέτουν την "εμπειρία" του τόπου. Μέσω του σώματος ο άνθρωπος έρχεται σε επαφή με το περιβάλλον του. Βάσει της θετικιστικής προσέγγισης του χώρου, όπου ισχύει η αιτιοκρατία, ο τρόπος που δέχεται και αντιδρά το σώμα στα εξωτερικά ερεθίσματα του περιβάλλοντος είναι προβλέψιμος. Αντίθετα, στη θεώρηση του χώρου ως μέσο, ο προσδιορισμός της έννοιας του χώρου είναι συνέπεια της αντίληψης του ανθρώπου σε σχέση με τον ίδιο του τον εαυτό, αλλά και με τη θέση του στον χώρο. Υπάρχουν διάφορες ερμηνείες για τον τρόπο με τον οποίο ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται τον χώρο.

Η συνείδηση του χώρου προκύπτει μέσα από τη σκέψη ως μία καθαρά υποκειμενική διαδικασία. Σύμφωνα με τον Merleau-Ponty, αυτό που δε λαμβάνεται υπόψη και στις δύο περιπτώσεις είναι η σημασία που έχει το ίδιο το ανθρώπινο σώμα. Συγκεκριμένα αναφέρει στο βιβλίο του "*Phenomenology of perception*": "Οι ιδέες "αντικείμενο" και "υποκείμενο", "φύση" και "συνείδηση" αποτελούν διαλεκτικά συνδεδεμένες στιγμές μιας ολότητας που συγκροτείται μέσα από το είναι του σώματος στον κόσμο."

(Merleau-Ponty 1962 στο Tilley 1994). Με άλλα λόγια, αυτό που δεν λαμβάνεται υπόψη στις προσεγγίσεις αυτές είναι η αισθητηριακή αντίληψη του χώρου, το πώς δηλαδή ο άνθρωπος μέσα από το σώμα αντιλαμβάνεται και νοηματοδοτεί τον χώρο (Merleau-Ponty 1962).

Η συναισθησία και κιναισθησία του ανθρώπινου σώματος αποτελούν τον συνδετικό κρίκο μέσω του οποίου ο άνθρωπος έρχεται σε επαφή, αντιλαμβάνεται, προσανατολίζεται και συμμετέχει στον χώρο. Οι αισθήσεις (όραση, αφή, γεύση, ακοή, όσφρηση) αποτελούν ένδειξη της ύπαρξης μας στον χώρο, συνδυάζονται και συνθέτουν μαζί με την ανθρώπινη νόηση έναν "ένσαρκο νου" (Merleau-Ponty 1962).

Χωρική γνωστική λειτουργία (Spatial cognition)

Στην παρούσα εργασία επιλέχθηκε η σκοπιά της γνωστικής χωρικής λειτουργίας του ανθρώπου, ως κοινό επίπεδο αναφοράς μιας και αποτελεί τη βάση πάνω στην οποία δομείται και ο ένας και ο άλλος χώρος. Ο πρώτος, ο φυσικός, ως συνέπεια της φυσικής παρουσίας και των αναγκών που προκύπτουν από αυτήν και ο δεύτερος, ο ψηφιακός, ως επινόηση στην οποία μεταφέρεται τμήμα των αναγκών αυτών.

Το ανθρώπινο σώμα αποτελεί "ένσαρκο" νου, με ανάγκες που καθορίζονται από την πεπερασμένη φύση και τις νοητικές και συναισθητικές του δυνατότητες. Προηγουμένως αναλύσαμε πώς το σώμα λειτουργεί ως σύνολο, για να αντιληφθεί το χώρο, στη συνέχεια θα μιλήσουμε για το πώς μέσα από τις δυνατότητες και τον τρόπο λειτουργίας του σώματος, ο άνθρωπος κατανοεί και προσανατολίζεται στον χώρο.

Η χωρική γνωστική ευφυΐα αποτελεί ένα από τα βασικά είδη ευφυΐας του ανθρώπου. Αναφέρεται στην ικανότητα του ανθρώπου να επιλύει χωρικά προβλήματα που σχετίζονται με τον προσανατολισμό του στον χώρο, την οπτικοποίηση αντικειμένων υπό διαφορετικές γωνίες, καθώς και την ικανότητα του ατόμου να μεταφέρει στο χαρτί τρισδιάστατα αντικείμενα, διατηρώντας τις αναλογίες, τις διαστάσεις τους και την κίνησή τους. Η χωρική γνωστική λειτουργία του ανθρώπου θα μπορούσαμε να πούμε ότι περιλαμβάνει δύο επίπεδα: 1) την ικανότητά του να αναλύει τον χώρο και να αντλεί γνώση σε σχέση με τη δομή, τα αντικείμενα που τον αποτελούν, και τις σχέσεις που έχουν αυτά μεταξύ τους, και 2) την ικανότητά του να αναπαριστά τα αντικείμενα αυτά με τη σκέψη του, να μπορεί δηλαδή να τα φαντάζεται.

Για τη χωρική αναπαράσταση και αντίληψη του χώρου, ο άνθρωπος επιστρατεύει διάφορες διανοητικές λειτουργίες όπως η ανάλυση της χωρικής πληροφορίας, η φαντασία, οι αισθήσεις, η μάθηση, η μνήμη, η λογική. Οι σχέσεις μεταξύ αυτών των

λειτουργιών είναι δυναμικές και προκύπτουν από τη διάδραση μεταξύ της ψυχολογίας και του εξωτερικού περιβάλλοντος.

Μέσω της νοητικής αναπαράστασης του χώρου, συντίθεται η 'αίσθηση' του ανθρώπου για τον χώρο. Στη σχέση μεταξύ της νοητικής σύλληψης του χώρου και της χωρικής μορφολογίας αναφέρθηκε ο Kevin Lynch. Ο τρόπος που αναλύουμε τον χώρο εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον τρόπο που τον αντιλαμβανόμαστε, δηλαδή από τους περιορισμούς που θέτουν η διανοητική και η συναισθητική δυνατότητα του μυαλού μας (Lynch 1960).

3.3. Ψηφιακός χώρος

Με τον όρο ψηφιακός χώρος εννοούμε το σύνολο των τεχνολογικά επαυξημένων ή αμιγώς ψηφιακών περιβαλλόντων, μέσων και συσκευών. Χαρακτηρίζεται από μεταβλητότητα και προσαρμοστικότητα.

Ο ψηφιακός χώρος είναι ένας εικονικός χώρος ο οποίος αν και δεν διαθέτει την υλική υπόσταση του φυσικού, γίνεται αντιληπτός και βιώνεται μέσα από τις αισθήσεις, τη σκέψη, τις κοινωνικές σχέσεις. Είναι περισσότερο "αληθινός" παρά αφηρημένος και επιτρέπει την κοινωνική παραγωγή του χώρου. Ξεκίνησε ως μέσο επικοινωνίας και σταδιακά με την εξάπλωση της χρήσης και των λειτουργιών του εξελίχθηκε σε μια παγκόσμια δικτυωμένη κοινότητα. Ο παρακάτω πίνακας περιλαμβάνει την πορεία εξέλιξης του Διαδικτύου από τεχνολογία διασύνδεσης σε ένα σύνολο δικτυωμένων χώρων, οι οποίοι συνθέτουν αυτό που ονομάζουμε ψηφιακός χώρος. Το δίκτυο αυτό εξελίχθηκε σταδιακά στη σημερινή του μορφή. Με τη βοήθεια τη εικονικής πραγματικότητας ο χώρος αυτός αποκτά όλο και περισσότερα στοιχεία του φυσικού και μέσα από την ευρέως διαδεδομένη χρήση του και την πορεία της ιστορίας του η έννοια του τόπου μπορεί να αποκτήσει όλο και μεγαλύτερη σημασία. Το Διαδίκτυο γεννήθηκε μέσα από την έρευνα για στρατιωτικούς σκοπούς και βασίστηκε σε μια ιδεολογία υπεράσπισης της ατομικής ελευθερίας συχνά αποδεσμευμένη από την επικράτεια των κυβερνήσεων και άλλες φορές συνεργατικά με τις κυβερνήσεις όπως σε θέματα προστασίας της ιδιωτικής ζωής (Castells, 2003).

Όταν αναφέρουμε την προσέγγιση του διαδικτύου ως ψηφιακό χώρο, δεν εννοούμε τον άμεσο παραλληλισμό του με τον φυσικό χώρο, σε επίπεδο δομής, αλλά την αντιμετώπιση των δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα σε αυτόν, ως προέκταση των δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα στον φυσικό χώρο. Το διαδίκτυο αποτελεί

ευρύτερη έννοια από αυτή του ψηφιακού χώρου. Το πρώτο αποτελεί μέσο μετάδοσης και διανομής δεδομένων και περιλαμβάνει το σύνολο των συνδεδεμένων υπολογιστών και servers και είναι σήμερα το κυρίαρχο μέσο τηλε-επικοινωνίας και πληροφόρησης σε ένα μεγάλο μέρος του κόσμου. Αποτελεί την υποδομή μέσω της οποίας διακινούνται, αποθηκεύονται και υφίσταται επεξεργασία οι πληροφορίες, το σύνολο των οποίων συνθέτουν αυτό που ονομάζουμε ψηφιακό χώρο ή κυβερνοχώρο. Από την άλλη, ο ψηφιακός χώρος βασίζεται σε μία σειρά λειτουργικών περιβαλλόντων που αναπαρίστανται γραφικά και επιτρέπουν τη διάδραση του χρήστη με τον ψηφιακό χώρο. Τέτοια περιβάλλοντα είναι οι μηχανές αναζήτησης, οι ιστότοποι, οι ιστοσελίδες. Αποτελεί έναν χώρο κοινωνικό, οικονομικό, ενημέρωσης, εκπαίδευσης καθώς και ένα μέσο που προωθεί την τεχνολογική εξέλιξη της εποχής μας.

Μέσο επικοινωνίας, δικτύωση

Αν θεωρήσουμε τον χώρο του διαδικτύου ως μία παγκόσμια κοινότητα, όπως και έχει χαρακτηριστεί από πολλούς, μπορούμε να εντοπίσουμε την ύπαρξη νοητών ορίων τα οποία όμως γίνονται περισσότερο αντιληπτά μέσα από τις προτιμήσεις των χρηστών. Οι προτιμήσεις αυτές μπορούν να εντοπισθούν και να μετρηθούν, μέσα από τις δραστηριότητες των χρηστών είτε ως δήλωση ενδιαφέροντος, επί ή από-δοκιμασίας είτε ως διαδικτυακό δεδομένο, όπως είναι για παράδειγμα ο αριθμός των επισκέψεων σε έναν ιστότοπο. Τα δεδομένα αυτά που μαρτυρούν τις συνήθειες και προτιμήσεις των χρηστών αποτελούν αγαθό, το οποίο αγοράζεται και πωλείται από διάφορες επιχειρήσεις, καθώς και κριτήριο, που υποδεικνύει το δημοφιλές ενός ατόμου, μιας υπηρεσίας, μιας ιστοσελίδας και για τον λόγο αυτόν χρησιμοποιείται από τις επιχειρήσεις (οι εταιρείες αυτές κάνουν χρήση του αγαθού αυτού) τους χρήστες για την αξιολόγηση ενός προϊόντος, για τη διαμόρφωση τάσεων κ.ά.

Ο ψηφιακός χώρος οριοθετείται σε δύο επίπεδα, πρώτον από την αντίληψη και τις δραστηριότητες των χρηστών (έκφραση, οικονομικές συναλλαγές, κ.ά.) και δεύτερον από την υποδομή που τον τροφοδοτεί, επεξεργάζεται, αποθηκεύει και διακινεί την πληροφορία του (υπολογιστές, servers, κόμβοι, δίκτυο κ.ά.).

Ο χρόνος και η παρουσία στον τόπο του διαδικτύου δεν έχουν την υλική αναγκαιότητα του φυσικού χώρου. Αυτό γίνεται εύκολα αντιληπτό από την εκμηδένιση των αποστάσεων στη μεταφορά της πληροφορίας, την ελαχιστοποίηση του χρόνου σε βασικές υπηρεσίες, όπως για παράδειγμα στις εμπορικές συναλλαγές.

Τα όρια στον ψηφιακό χώρο μπορεί να είναι λιγότερο αντιληπτά και αόρατα, παρόλα αυτά δεν παύουν να είναι πραγματικά και ισχυρά.

Αν και το διαδίκτυο μπορεί να θεωρηθεί ως μέσο, στην πραγματικότητα περιλαμβάνει όλα τα διαφορετικά μέσα ενημέρωσης και επικοινωνίας, δίνοντας σε ορισμένες περιπτώσεις και περισσότερες δυνατότητες (εικονική πραγματικότητα), αποτελεί στην ουσία του ένα μηχανισμό διανομής, συνδέοντας δίκτυα με τη χρήση πρωτοκόλλων (protocols). Κάθε χρήστης με πρόσβαση μπορεί να συμμετέχει σε αυτή τη διαδικασία. Στο διαδίκτυο οι χρήστες μπορούν να κοινοποιούν υλικό όπως κείμενο, βίντεο, φωτογραφίες κ.ά. Μία ιστοσελίδα επίσης αποτελεί μια τέτοιου είδους δημοσίευση, όπως για παράδειγμα ένα προσωπικό ιστολόγιο (blog), η δημιουργία προφίλ σε κάποια πλατφόρμα κοινωνικής δικτύωσης (facebook, twitter, flickr κ.ά.). Μέσα από μία τέτοια σελίδα δίνεται η δυνατότητα αλληλεπίδρασης με άλλους χρήστες του διαδικτύου, ανάλογα με τη δυνατότητα πρόσβασης που επιτρέπει ο κάθε χρήστης στο προφίλ του (δημόσια προφίλ, επιλεγμένο περιεχόμενο το οποίο είναι δημόσιο, ιδιωτικά προφίλ κ.ά.).

Σε αντίθεση με τον φυσικό χώρο που: 1) η παρουσία έχει αποκλειστικότητα, δεν γίνεται να βρίσκεσαι σε δύο μέρη ταυτόχρονα, 2) οι δραστηριότητες συμβαίνουν σε πραγματικό χρόνο ταυτόχρονα, 3) υπάρχει χρονο-απόσταση που πρέπει να καλυφθεί για τη μετάβαση από τον έναν χώρο στον άλλο, ο ψηφιακός χώρος χαρακτηρίζεται από: 1) συγχρονισμότητα, επιτρέποντας την ταυτόχρονη εκτέλεση πολλών δραστηριοτήτων μαζί, 2) την ετεροχρονισμένη πραγματοποίηση δραστηριοτήτων και 3) την εκμηδένιση των αποστάσεων. Στον ψηφιακό χώρο ο χρόνος και όχι η απόσταση αποτελεί βασικό παράγοντα καθορισμού της δράσης.

Δομή, αρχιτεκτονική, οπτική αναπαράσταση

Ο προσδιορισμός μιας ηλεκτρονικής τοποθεσίας γίνεται μέσω της διεύθυνσης (URL), η οποία ακολουθείται από κάποιο πρωτόκολλο που επιβεβαιώνει την εγκυρότητά της (https) και μία κατάληξη (com, org, info κ.ά.). Η επεξεργασία, η μεταφορά, η καταχώρηση των αιτημάτων του, όμως γίνεται από μηχανήματα τα οποία μεταφέρουν πληροφορίες μέσω του διαδικτύου, η κίνηση δηλαδή του χρήστη στον ψηφιακό χώρο γίνεται α-τοπικά με μόνα σημεία αναφοράς τερματικά στα οποία καταγράφεται η πληροφορία. Δηλαδή στο διαδίκτυο έχουμε ροή πληροφορίας, δεδομένων και αντιπροσώπευση. Το μεγαλύτερο μέρος του όγκου της πληροφορίας που παράγεται καθημερινά διακινείται μέσω του παγκόσμιου δικτύου τηλεπικοινωνιών. Η πρόσβαση

σε αυτήν επιτρέπεται μέσω μιας παγκόσμιας πλατφόρμας, ενός παγκόσμιου "τόπου", με τον οποίο ο χρήστης αλληλεπιδρά συνήθως μέσω γραφικών περιβαλλόντων, τα οποία οριοθετούνται βάσει μιας ξεχωριστής δικής τους διεύθυνσης.

Η έννοια του τόπου στον ψηφιακό χώρο διαφέρει από αυτήν στον φυσικό χώρο. Η αίσθηση του τόπου στον ψηφιακό χώρο προκύπτει από το συνδυασμό φυσικής και ψηφιακής παρουσίας (Churchill 2004).

Πληροφορία

Ο χρήστης κινείται στο διαδίκτυο ψάχνοντας, ακολουθώντας μονοπάτια, τα οποία θα μπορούσαν να συνοψιστούν σε μια ακολουθία δηλώσεων της πρόθεσής του (χωρίς πάντα να γνωρίζει αν θα φτάσει στον προορισμό του ή αν διάλεξε το σωστό μονοπάτι). Η πληροφορία που μεταφέρεται μέσω του δικτύου, αποθηκεύεται σε διάφορους servers και υπολογιστικές συσκευές ανά τον κόσμο, δίχως να είναι όμως πάντα εφικτό να προσδιοριστεί με ακρίβεια η τοποθεσία τους. Η διανομή και η μεταφορά της πληροφορίας επίσης ακολουθούν την ίδια λογική. Ενώ δηλαδή το δίκτυο βασίζεται σε μια σταθερή υποδομή η οποία είναι εδαφικά προσδιορισμένη, η ίδια η πληροφορία κινείται ελεύθερα ή σχεδόν ελεύθερα, δίχως να δηλώνει την ακριβή της θέση. Σε αντίθεση δηλαδή με το τηλεπικοινωνιακό δίκτυο, η πληροφορία είναι αποτοπικοποιημένη. Επίσης, έχει αναχθεί σε αγαθό με όλο και αυξανόμενη αξία συμμετέχοντας στη διαμόρφωση του χώρου, αφού οι ροές πληροφορίας προδίδουν την κινητικότητα του ατόμου στο φυσικό χώρο, και τις ανάγκες που προκύπτουν από τη διαμόρφωση της προσωπικής ζωής του.

Τα όρια του παγκόσμιου αυτού "τόπου" εσωκλείουν τόσον χώρο, όσον επιτρέπει η παγκόσμια αποθηκευτική ικανότητα των συσκευών και μηχανημάτων (servers, προσωπικοί υπολογιστές, συσκευές αποθήκευσης κλπ).

Ο τόπος λοιπόν αυτός, θα λέγαμε ότι λειτουργεί ως μια ξεχωριστή διάσταση, η οποία συνυπάρχει και επαυξάνει τον φυσικό χώρο, ενώ παράλληλα απορροφά λειτουργία και χρήση από αυτόν.

Παρουσία, ταυτότητα

Σε ένα αδιαμεσολάβητο περιβάλλον ο άνθρωπος καλείται να επιστρατεύσει όλες τις ικανότητές του για να αποκτήσει συνειδητή επίγνωση και αντίληψη του κόσμου γύρω του (Mander 1978). Στη σύγχρονη εποχή αυτό έχει αλλάξει. Με τα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα η οπτική εμπειρία έχει ενισχυθεί σημαντικά, γεγονός που είναι

εμφανές στον σχεδιασμό των πόλεων. Το ίδιο το διαδίκτυο γίνεται αντιληπτό μέσα από την όραση σε πρώτο επίπεδο, και σε δεύτερο μέσα από την ακοή. Το εικονικό περιβάλλον του ψηφιακού χώρου αν και δισδιάστατο με τις σύγχρονες τεχνολογικές εξελίξεις δίνει σε πολλές περιπτώσεις και τη δυνατότητα της τρισδιάστατης εμπειρίας. Η πρόσβαση στον ψηφιακό χώρο γίνεται μέσα από το κινητό τηλέφωνο, τον υπολογιστή, συσκευές τύπου tablet, e-book readers, mp3 players, κλπ. Η παρουσία προσδιορίζεται διαφορετικά: με δεδομένα, ψηφιακό αποτύπωμα, βίντεο, ήχο, εικόνα.

Η ταυτότητα του χρήστη προσδιορίζεται από 1) στοιχεία σύνδεσης, υπολογιστή, στοιχεία τοποθεσίας, 2) από τον χρήστη με τη δημιουργία προφίλ, 3) ανώνυμα με τη χρήση ψευδώνυμου.

3.4. Συσχέτιση φυσικού και ψηφιακού χώρου

Το διαδίκτυο σήμερα λειτουργεί προσθετικά στον φυσικό χώρο, με ένα τρόπο, σε συνδυασμό με τις νέες τεχνολογίες, τον επαυξάνει τόσο σε επίπεδο δυνατοτήτων όσο και σε επίπεδο άυλο, όπως αυτό της κοινωνικοποίησης, της πολιτικοποίησης, της ενημέρωσης.

Στον αστικό ιστό οι ροές είναι εμφανείς και τα δίκτυα επίσης. Ο χώρος βιώνεται, ως αποτέλεσμα μιας συνολικής αισθητηριακής εμπειρίας, και είναι συνυφασμένος με τη μορφολογία και τη γεωγραφική τοποθεσία. Αντίθετα, η διάδραση με τον ψηφιακό χώρο δεν απαιτεί τη φυσική παρουσία του χρήστη στους ψηφιακούς τόπους που επισκέπτεται, η διαδικτυακή εμπειρία έγκειται στη διάδραση του χρήστη με την οθόνη του προσωπικού του υπολογιστή (ή άλλης συσκευής), η οποία μέχρι στιγμής ως επί το πλείστον, είναι δύο διαστάσεων. Βέβαια, ήδη αναπτύσσεται και η τεχνολογία της εικονικής πραγματικότητας, η οποία θα μετασχηματίσει ριζικά τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε το διαδίκτυο. Δραστηριότητες οι οποίες παλαιότερα απαιτούσαν τη φυσική παρουσία, μέσω του διαδικτύου πραγματοποιούνται ως συνέπεια μιας σειράς εντολών. Τέλος, η εμπειρία του χρήστη εξαρτάται από την τεχνολογία που διαθέτει ο ίδιος και τη γραφική μορφή του ιστότοπου που επισκέπτεται.

Οι βασικές διαφορές που μπορούμε να εντοπίσουμε ανάμεσα στους δύο χώρους, είναι το χρονικό κόστος για την ολοκλήρωση μιας δραστηριότητας, η αναγκαιότητα της

παρουσίας, η διαμόρφωση της ταυτότητας και της ταυτοποίησης, η έννοια του χώρου και της οριοθέτησης του [ίσως αυτό θα το ορίζαμε βάσει της δυνατότητας πρόσβασης που δίνει ο διαχειριστής της σελίδας, την άδεια που έχει να συλλέγει δεδομένα για τον κάθε χρήστη κ.ά.], η έννοια της κοινότητας.

Η διαλεκτική γύρω από τη σχέση μεταξύ ψηφιακού και φυσικού χώρου τη δεκαετία του '90 εστιάστηκε στην αντιδιαστολή μεταξύ εικονικών και φυσικών χώρων με έναν τρόπο που διαχώριζε τους μεν από τους δε. Στους εικονικούς τόπους, η δραστηριότητα συμβαίνει παράλληλα με αυτή του φυσικού χώρου. Οι βασικές διαφορές έγκεινται στο χρόνο και τις αποστάσεις. Βέβαια, στο σημείο αυτό κρίνεται σημαντικό να μιλήσουμε για το χρόνο των δραστηριοτήτων. Οι δραστηριότητες θα λέγαμε ότι χωρίζονται σε εκείνες που λαμβάνουν χώρα εξ ολοκλήρου διαδικτυακά και σε κείνες που συνδέονται άμεσα με αυτές του φυσικού χώρου ή μάλλον είναι αδιαίρετα συνδεδεμένες με αυτόν. Η μεταφορά αυτή των λειτουργιών της πόλης σε ένα άλλο επίπεδο-διάσταση, γίνεται έτσι ώστε να μειώνεται ο χρόνος και ο χώρος που καταλαμβάνουν. Για να συμβεί αυτό απαιτείται ο κάθε χρήστης να φτιάξει ένα προφίλ στο οποίο θα εκπροσωπείται με κάποιο τρόπο η προσωπικότητά του. Η δραστηριότητα και η δήλωση των επιλεγμένων στοιχείων του που δημοσιοποιεί στο διαδίκτυο αποτελούν την ψηφιακή του παρουσία. Για παράδειγμα μία αγορά στο διαδίκτυο, περιλαμβάνει το μέρος της παραγγελίας και οικονομικής συναλλαγής και στη συνέχεια αυτό του πακεταρίσματος και της αποστολής στον παραλήπτη. Ενώ το πρώτο λαμβάνει χώρα στον ψηφιακό χώρο, το δεύτερο λαμβάνει χώρα στον φυσικό χώρο. Ένα άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό των τεχνολογιών επικοινωνίας, όπου σήμερα οι εφαρμογές άμεσων μηνυμάτων και κλήσεων τείνουν να αντικαταστήσουν τις συμβατικές τηλεφωνικές συνδέσεις. Παρακάτω παρουσιάζονται κάποια παραδείγματα χώρων που προκύπτουν από την συσχέτιση μεταξύ φυσικού και ψηφιακού χώρου.

Μη σχεδιασμένη συνύπαρξη online-offline χώρων

- χρήση του φυσικού χώρου ως τοποθεσία, όπου το σώμα παραμένει σταθερό στο χώρο, αλλά η προσοχή επικεντρώνεται στην online δραστηριότητα μέσω μιας συσκευής προσωπικής χρήσης.
- χρήση του ψηφιακού χώρου όπου το σώμα κινείται για άντληση πληροφορίας από τον φυσικό χώρο, όπως για παράδειγμα μέσω κάποιας εφαρμογής, που

επιτρέπει την σε πραγματικό χρόνο (real-time) αναγνώριση εξωτερικών από το σώμα αντικειμένων, όπως, κτηρίων ή την ενημέρωση για τον εξωτερικό χώρο και τις συνθήκες του, όπως π.χ. η μετάδοση πληροφοριών σε συστήματα ελέγχου π.χ. οδηγητικά συστήματα βοήθειας, πληροφορίας, κλπ σε σχέση με την κίνηση στους δρόμους και την επιλογή της βέλτιστης διαδρομής.

- εμπορικές συναλλαγές, οι οποίες θα ολοκληρωθούν στον φυσικό χώρο

Σχεδιασμένη πλέξη των χώρων online-offline χώρων

Σε έναν υβριδικό χώρο (blended space), ο χώρος αποτελεί το σημείο αναφοράς μιας κοινότητας που είναι από-τοπικοποιημένη, αλλά που συνάμα έχει την αντίληψη ότι ανήκει σε ένα τόπο, έστω κι αν αυτός έχει άυλη υπόσταση. Σκοπός είναι η σύνθεση και η διάδραση μεταξύ των μελών της κοινότητας σε πραγματικό χρόνο, μέσω της χρήσης τεχνολογιών όπως οθόνες, κάμερες, online πλατφόρμες (Churchill 2004).

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι ο ψηφιακός χώρος αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ζωής των ανθρώπων σήμερα. Ο τρόπος που γίνεται αντιληπτός και βιώνεται από τους ανθρώπους αν και διαφορετικός από την εμπειρία του φυσικού χώρου παρουσιάζει κοινά ως προς τη συμμετοχή των ανθρώπων σε αυτόν. Η βασικές διαφορές που έχουν οι δύο αυτές εμπειρίες έγκειται στο γεγονός ότι ο ψηφιακός χώρος είναι κατά κύριο λόγο διαμεσολαβημένος χώρος ενώ ο φυσικός αδιαμεσολάβητος. Οι τεχνολογίες που χρησιμοποιούνται για την διαμεσολάβηση αυτήν επηρεάζουν τον τρόπο που βιώνεται ο χώρος. Στην συνέχεια θα αναφερθούμε σε δύο από αυτές, το διαδίκτυο και τα συστήματα CCTV παρακολούθησης, εστιάζοντας στους τρόπους που έχουν αλλάξει τον δημόσιο χώρο των πόλεων.

4. Ο δημόσιος χώρος στη σύγχρονη πόλη

Ο ψηφιακός χώρος συνυπάρχει με διάφορους τρόπους με τον φυσικό χώρο και συνδέεται με αυτόν μέσω της ροής της πληροφορίας. Αυτό έχει ως συνέπεια, ο φυσικός χώρος να αποκτά νέα διάσταση από τη μία και από την άλλη να επαυξάνεται με τη χρήση των νέων τεχνολογιών, αλλάζοντας την "εμπειρία" των πολιτών. Η ανάδειξη της πληροφορίας και η συνεχής ροή της μέσα από τα δίκτυα, στη σύγχρονη εποχή, έχει φέρει στο προσκήνιο το ζήτημα της παραβίασης της ιδιωτικότητας των πολιτών. Στο κεφάλαιο αυτό, αρχικά γίνεται αναφορά στη σημασία και τον ρόλο του δημόσιου χώρου για την πόλη και στη συνέχεια διερευνώνται οι τρόποι με τους οποίους ο ψηφιακός χώρος έχει διευρύνει την έννοια του δημόσιου χώρου, καθώς και οι συνέπειες που έχει η παραβίαση της ιδιωτικότητας στους δημόσιους χώρους μέσα από τη χρήση της τεχνολογίας. Γίνεται επίσης αναφορά στις τεχνολογίες εκείνες οι οποίες επιδρούν στον δημόσιο χώρο, επηρεάζοντας τόσο την κοινωνική συμπεριφορά των ανθρώπων, όσο και την αλληλεπίδρασή τους με αυτόν.

4.1 Η σημασία και ο ρόλος του δημόσιου χώρου

Στον καθημερινή ζωή χρησιμοποιούμε τον όρο δημόσιος χώρος για να αναφερθούμε στα τμήματα εκείνα της πόλης στα οποία επιτρέπεται η ελεύθερη κίνηση και πρόσβαση των πολιτών της (λ.χ. δρόμοι, πλατείες, πάρκα, κτήρια δημόσιων υπηρεσιών). Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία ο δημόσιος χώρος μιας πόλης αποτελεί το άθροισμα των κοινόχρηστων (κάθε είδους δρόμοι, πλατείες, άλση, και γενικά οι προοριζόμενοι για κοινή χρήση ελεύθεροι χώροι) και κοινωφελών (οι χώροι που προορίζονται για την ανέγερση κτιρίων κοινής ωφέλειας) χώρων της.

Άλλα είδη χώρων που συχνά συγχέονται με τους δημόσιους χώρους είναι οι χώροι συγκέντρωσης, οι ημι-δημόσιοι χώροι.

Ως όρος εμφανίστηκε τον 18ο αιώνα και προέρχεται από το λατινικό *publicus*, που σημαίνει αυτό που αφορά όλους, και μεταφράζεται στην ελληνική γλώσσα με τον όρο δημόσιος. Άλλοι όροι που σχετίζονται με την έννοια του δημόσιου χώρου είναι ο κοινός χώρος, με τον οποίο αναγνωρίζεται η αξία του να είναι κάτι προσιτό σε όλους, όπως και η έννοια του κοινόχρηστου χώρου, η οποία είναι συνυφασμένη με τον

δημόσιο χώρο, και μας βοηθάει να αντιληφθούμε τα όρια και τις δυναμικές μεταξύ των διαφορετικών ατόμων που συνυπάρχουν και δρουν σε έναν δημόσιο χώρο.

Τα όρια και οι δυναμικές αυτές αναφέρονται στον τρόπο που οι άνθρωποι αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, καθώς και στα όρια του προσωπικού χώρου που χρειάζεται να διατηρούν σε σχέση με τους άλλους ανθρώπους. Από τη μελέτη των δημόσιων χώρων μιας πόλης μπορεί κάποιος να εξάγει συμπεράσματα για τις συνήθειες και την κουλτούρα των χρηστών τους. Παράλληλα, μέσα από τους δημόσιους χώρους, ο άνθρωπος συλλέγει εμπειρίες και κοινωνικοποιείται. Μέσα από το δημόσιο χώρο μιας πόλης ο πολίτης αντιλαμβάνεται την ατομική του ταυτότητα, αλλά και τη συλλογική ταυτότητα του κοινωνικού συνόλου του οποίου αποτελεί μέρος.

Ο δημόσιος χώρος είναι ένας κοινωνικά επινοημένος χώρος που για να δομηθεί και να αποκτήσει έννοια και σημασία χρειάζεται να αναγνωρίζεται από όλους και να διέπεται από ένα κοινό σύστημα κανόνων σε σχέση με τη χρήση, την πρόσβαση και τη λειτουργία του.

Η χρήση ενός δημόσιου χώρου συνεπάγεται συχνά την προσωρινή οικειοποίησή τμήματος του χώρου, τα όρια της οποίας κατανοούνται μέσα από τη συνύπαρξη με τους άλλους αλλά και την πρόθεση. Για παράδειγμα, η συστηματική χρήση ενός δημόσιου χώρου από μια κοινωνική ομάδα από την μία νοσηματοδοτεί τον χώρο μετατρέποντάς τον σε μέσο κοινωνικοποίησης, πολιτικοποίησης κ.ά. και από την άλλη αποκλείει ταυτόχρονα τη χρήση του από τις υπόλοιπες κοινωνικές ομάδες, δημιουργώντας μια ιδιότυπη ιδιωτικοποίηση.

Ξεκινώντας από την εκκλησία του δήμου στην αρχαιότητα, και κατά τη διάρκεια των αιώνων, οι δημόσιοι χώροι έχουν διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην πολιτική και κοινωνική ζωή των πόλεων. Έτσι, εκτός από χώροι συνάθροισης, συνάντησης, χώροι στους οποίους φιλοξενούνται δραστηριότητες εμπορικού ή ψυχαγωγικού περιεχομένου, έχουν επίσης πολιτικό χαρακτήρα. Για τον λόγο αυτόν αποτελούν συχνά ζητούμενο πεδίο διεκδίκησης και επαναδιαπραγμάτευσης. Έτσι η ελευθερία στην πρόσβαση, ο αποκλεισμός και η απομόνωση συγκεκριμένων ομάδων ή του συνόλου από τους δημόσιους ή αλλιώς κοινόχρηστους χώρους αποτελούν πολιτικά μέσα διακυβέρνησης και εξουσίας.

Από τα παραπάνω φαίνεται ότι η έννοια του δημόσιου αν και περιορίζεται από κανόνες και νόμους, είναι στην πραγματικότητα μία δύσκολα προσδιορισμένη έννοια, διότι είναι άμεσα συνδεδεμένη με την κοινωνική δραστηριότητα και έκφραση του

ατόμου, καθώς και τις αντικρουόμενες προθέσεις των διαφορετικών χρηστών του. Εξηγείται έτσι γιατί ο δημόσιος χώρος χαρακτηρίζεται από έντονη μεταβλητότητα. Η μεταβλητότητα αυτή ενισχύεται από την προσθήκη της τεχνολογίας στην καθημερινή ζωή.

4.2 Ο μετασχηματισμός του δημόσιου χώρου στην ψηφιακή εποχή

Μετασχηματισμός: η διαδικασία μετάβασης σε μια νέα μορφολογική και κοινωνική δομή.

Όταν αναφερόμαστε στο δημόσιο χώρο, εννοούμε τον φυσικό δημόσιο χώρο, αφού αυτός προϋπήρχε του ψηφιακού και η έννοια του δημόσιου χώρου έχει οριστεί βάσει αυτού. Ο δημόσιος χώρος μετασχηματίζεται μέσω της χρήσης της τεχνολογίας με τρεις τρόπους: 1) διευρύνεται, 2) επαυξάνεται, 3) ελέγχεται. Τις τρεις αυτές δυναμικές καταστάσεις μπορούμε να τις χωρίσουμε σε δύο κατηγορίες βάσει του είδους της τεχνολογίας που χρησιμοποιείται. 1) διαδίκτυο, 2) ενσωματωμένες τεχνολογίες παρακολούθησης.

Ο δημόσιος χώρος αποτελεί ζωτικό τμήμα της πόλης και αντικατοπτρίζει την κοινωνική, πολιτική και πολιτιστική ζωή της. Σε ένα πρώτο επίπεδο, η εξάπλωση του διαδικτύου, των ασύρματων δικτύων (wi fi) και της χρήσης φορητών συσκευών κ.ά. έχουν επιφέρει αλλαγές στον τρόπο που κοινωνικοποιούνται και αλληλεπιδρούν οι κάτοικοι των πόλεων. Σήμερα μεγάλο μέρος της κοινωνικής ζωής και ενημέρωσής τους πραγματοποιείται μέσω ψηφιακών εργαλείων στον ψηφιακό χώρο. Το διαδίκτυο επέτρεψε να ξεπεραστούν τα εμπόδια της απόστασης και του χρόνου από τη μία και από την άλλη, η τοπικότητα του δημόσιου χώρου αν και παρέμεινε, εμπλουτίστηκε με αόρατες παρουσίες. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, οι σύγχρονες ενσωματωμένες τεχνολογίες, επαυξάνουν το χώρο μέσω της αύξησης της παρεχόμενης πληροφορίας για αυτόν. Η τεχνολογία έχει επίσης παίξει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο και στην ασφάλεια των πόλεων. Όλα αυτά έχουν σηματοδοτήσει μία καινούργια εποχή στο σχεδιασμό των πόλεων. Στην παρούσα εργασία θα εστιαστούμε στον ψηφιακό χώρο και στην τοποθέτηση συστημάτων παρακολούθησης στις πόλεις.

Τα βασικά χαρακτηριστικά ενός δημόσιου αστικού χώρου είναι η νομιμοποιημένη ελεύθερη πρόσβαση και η λειτουργία του ως πεδίο συνάθροισης, κοινωνικοποίησης, πολιτικοποίησης, ελεύθερης έκφρασης.

Στη συνέχεια, εξετάζεται η επίδραση της τεχνολογίας στον χώρο ως προς: 1) τη χρήση, 2) την πρόσβαση, 3) την ασφάλεια.

1) Χρήση - Πρόσβαση

Εννοείται η συχνότητα χρήσης του δημόσιου χώρου και ο τρόπος που αλλάζει η λειτουργία του μέσω των δυνατοτήτων που προσθέτουν σε αυτόν οι ενσωματωμένες τεχνολογίες, καθώς και οι φορητές συσκευές προσωπικής χρήσης.

Ως προς την επίδραση που έχουν οι σύγχρονες τεχνολογίες στη δημόσια ζωή έχει διεξαχθεί πληθώρα μελετών. Το μεγαλύτερο μέρος των μελετών αυτών υποστηρίζει πως οι σύγχρονες τεχνολογίες και ιδιαίτερα οι υπολογιστές και οι φορητές συσκευές προσωπικής χρήσης οδηγούν στην απομάκρυνση από τη δημόσια ζωή και στην αφιέρωση του μεγαλύτερου μέρους του χρόνου των ανθρώπων στην ιδιωτική σφαίρα. Το πρόβλημα με αυτές τις μελέτες είναι ότι οι παρατηρήσεις τους, βασίζονται στη μελέτη της κοινωνικής αλληλεπίδρασης σε χώρους της ιδιωτικής σφαίρας και πανεπιστημιακών ιδρυμάτων (Hampton 2014).

Εντοπίζοντας την έλλειψη μιας συγκριτικής μελέτης του βαθμού επίδρασης της ψηφιακής τεχνολογίας στην κοινωνική συμμετοχή στους δημόσιους χώρους πριν και μετά την εξάπλωση των φορητών συσκευών προσωπικής χρήσης, οι Hampton και Goulet, μελέτησαν τη χρήση δημόσιων χώρων ως προς την κοινωνική αλληλεπίδραση και συμπεριφορά στη διάρκεια τριάντα ετών, μέσω της σύγκρισης μεταξύ time-lapse (σύστημα φωτογραφικής αποτύπωσης μεγάλης διάρκειας) ταινιών από το διάστημα 1979-1980 και βίντεο από το διάστημα 2008-2010 για τους χώρους αυτούς (Hampton 2014). Ως πεδίο αναφοράς τους χρησιμοποίησαν τέσσερεις δημόσιους χώρους και δείγμα 143.594 ανθρώπων. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η χρήση φορητών συσκευών στους δημόσιους χώρους, δεν αποτελεί φαινόμενο μοναχικότητας και απόσυρσης από την κοινωνική ζωή. Αντίθετα, τα βίντεο από το διάστημα 2008-2010 έδειξαν αύξηση στη χρήση των δημόσιων χώρων και μάλιστα από ομάδες.

Εικόνα 1: Met Steps, Manhattan 1979, 2010

Πηγή: <https://dn60005mpuo2f.cloudfront.net/wp-content/uploads/2014/07/Met-Steps-2014-copy1-660x251.jpg>

Η χρήση φορητών διασυνδεδεμένων συσκευών σε δημόσιους χώρους, αλλάζει την αλληλεπίδραση του πολίτη με τον χώρο. Η προσωρινή απόσυρση από το "εδώ και τώρα" του χώρου και η εστίαση στην ψηφιακή δραστηριότητα, δε σημαίνει αναγκαστικά απομόνωση, αλλά σίγουρα αποτελεί μια προσωρινή απουσία από τη συμμετοχή του στον φυσικό χώρο.

Μέσω εφαρμογών και διαδραστικών τεχνολογιών επαυξημένης πραγματικότητας, η πληροφορία για τον χώρο προσθέτει στη χρήση του και αναβαθμίζει τη λειτουργία του. Για παράδειγμα, η εφαρμογή Google maps, συλλέγοντας δεδομένα σε πραγματικό χρόνο για την κίνηση στους δρόμους, προτείνει στους χρήστες της τη βέλτιστη διαδρομή που μπορούν να ακολουθήσουν.

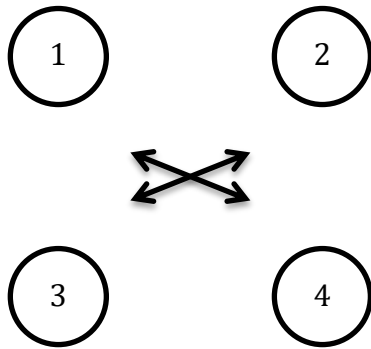
2) Πρόσβαση

Η δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο από οποιοδήποτε μέρος επεκτείνει την έννοια του δημόσιου χώρου. Όπως φαίνεται από το παρακάτω σχήμα:

Πίνακας 1: Συσχετίσεις χώρων

	ΔΧ (Δημόσιος Χώρος)	ΙΧ (Ιδιωτικός Χώρος)
ΦΧ (Φυσικός Χώρος)	1	2
ΨΧ (Ψηφιακός χώρος)	3	4

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζονται τα ζεύγη που προκύπτουν από τη σύνθεση των δημόσιων και ιδιωτικών χώρων στο φυσικό και ψηφιακό τους επίπεδο. Τα βέλη αποτελούν τη ροή της πληροφορίας μεταξύ των χώρων. Αυτό που συνδέει τα ζεύγη μεταξύ τους είναι η πληροφορία που προκύπτει μέσω της διάδρασης και της έκθεσης με τις φορητές ή μη τεχνολογίες. Η ποιότητα και η ποσότητα της πληροφορίας, ο βαθμός που το άτομο ελέγχει τη ροή των δεδομένων που το αφορούν καθώς και η ανάγκη για διασφάλιση αυτής μας οδήγησαν να ασχοληθούμε με την ιδιωτικότητα.

Οι φορητές τεχνολογίες, επαναπροσδιορίζουν την έννοια του δημόσιου χώρου, μέσα από τη σχέση του ατόμου με αυτόν. Από χώρο άμεσης επικοινωνίας και κοινωνικοποίησης, ο δημόσιος φυσικός χώρος μετατρέπεται σε έναν χώρο διαμεσολαβημένης επικοινωνίας και από-εδαφοποιημένων δραστηριοτήτων, όπου τα όρια μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου χώρου ρευστοποιούνται (private in public).

Η διαμεσολαβημένη αυτή επικοινωνία προκύπτει από τη ροή πληροφοριών μεταξύ του φυσικού και του ψηφιακού χώρου και το δημόσιο και ιδιωτικό οριοθετούνται από τον έλεγχο επί της κοινοποιημένης πληροφορίας. Έτσι, σε έναν τέτοιο χώρο έχει ίσως περισσότερο νόημα η έννοια του δημόσιου να ανάγεται σε αυτήν της δημόσιας σφαίρας, όπου κυριαρχούν όροι όπως το ημι-δημόσιο και το ημι-ιδιωτικό.

Το δημόσιο ως έννοια είναι άμεσα συνυφασμένο με το κράτος, σήμερα όμως με την εξάπλωση του διαδικτύου, η χωρική αναφορά του όρου είναι πλέον παγκόσμια. Γεγονός που θέτει στο προσκήνιο τις ανισότητες που παρατηρούνται ανάμεσα στις αναπτυγμένες και στις αναπτυσσόμενες χώρες. Μια προσπάθεια να ορίσουμε τι είναι δημόσιο στον ψηφιακό χώρο είναι αρκετά δύσκολη και περίπλοκη, γιατί σε αυτόν τα πρόσωπα δεν είναι πάντα ορατά, και οι εμπλεκόμενοι φορείς δεν είναι πάντα εμφανείς. Για να χαρακτηρίσουμε ένα χώρο ως δημόσιο χρειάζεται να κάνουμε τις εξής ερωτήσεις: για ποιον, από ποιον και για ποιο σκοπό;

Παράλληλα η ύπαρξη δημόσιων και ιδιωτικών δικτύων σημαίνει και την ύπαρξη πολλών διαφορετικών ψηφιακών χώρων. Το διαδίκτυο κατέχει τη μοναδικότητα στο ότι περιλαμβάνει δημόσιους χώρους, ενώ το ίδιο αποτελεί προϊόν, ενσωματώνοντας ένα σύνολο δημόσιων, ιδιωτικών και χώρων προσωπικής χρήσης (Chien n.d.).

Τα είδη δημόσιων χώρων που συναντά κανείς στο διαδίκτυο είναι ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες, τηλε-ιατρική, τηλε-εκπαίδευση (e-learning), ηλεκτρονικές αγορές, πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης κ.ά.

3) Ασφάλεια - Επιτήρηση

Οι νόμοι της αγοράς, η ανάγκη ελέγχου και πειθαρχίας στον χώρο για την επίτευξη της μέγιστης λειτουργικότητας και αποδοτικότερης οργάνωσης έχουν οδηγήσει στην αλλοίωση εννοιών όπως ο δημόσιος χώρος (Relph 1976). Ο σχεδιασμός των πόλεων σήμερα καθορίζεται από τις ανάγκες για χρησιμότητα και λειτουργικότητα, που ως στόχο έχουν τη βέλτιστη εξυπηρέτηση των ανθρώπινων αναγκών. Αυτό έχει ως συνέπεια τη διαμόρφωση σχεδιαστικών τάσεων που σχετίζονται με την πρόβλεψη και τον έλεγχο από τη μία, και από την άλλη συνεπάγονται τον περιορισμό στον αυθορμητισμό της δράσης.

Στο πλαίσιο αυτό αναδεικνύεται η έννοια του προσωπικού χώρου η οποία μπορεί να αποτελέσει αφετηρία για τον επαναπροσδιορισμό των ορίων του δημόσιου χώρου.

Προσωπικός χώρος

Ο προσωπικός χώρος αποτελεί κατά κάποιο τρόπο μία χωρική αποτύπωση της έννοιας της ιδιωτικότητας. Έτσι για τη σύνδεση της ιδιωτικότητας με την έννοια του χώρου παρουσιάζεται συνοπτικά η έννοια του προσωπικού χώρου.

Ο προσωπικός χώρος είναι συνυφασμένος με την οικειότητα, την ασφάλεια, την ιδιωτικότητα, την ατομικότητα, την περισυλλογή. Σχετίζεται με την έννοια της

κατοχής του χώρου, δηλαδή την ιδιοκτησία. Στη συνέχεια, θα παραθέσουμε σχολιασμούς για τον προσωπικό χώρο που αποτελούν αποτέλεσμα εμπειρικής ψυχοκοινωνιολογικής έρευνας, στις οποίες αναδεικνύονται ζητήματα όπως η δυναμική απόσταση που κρατούν τα μέλη μιας κοινωνίας μεταξύ τους, αλλά και ο τρόπος που οι άνθρωποι χρησιμοποιούν το χώρο.

Σύμφωνα με τον Hall: "Ο προσωπικός χώρος είναι [...] μια μικρή προστατευτική σφαίρα ή φυσαλίδα που ένας οργανισμός διατηρεί ανάμεσα στον εαυτό του και στους άλλους" (Hall στο Νικολαΐδου 1993). Στις ανθρώπινες κοινωνίες τα όρια αυτής της σφαίρας προσδιορίζονται μέσα από την ανθρώπινη συμπεριφορά και τους τρόπους που κάθε άνθρωπος ξεχωριστά δρα για να ορίσει την παρουσία του στο χώρο. Η έννοια του ανήκειν και τα υλικά ή άυλα όρια που θέτουμε καθορίζουν τις σχέσεις μας με τους άλλους ανθρώπους και ορίζουν το τμήμα εκείνο του χώρου που διεκδικούμε για τον εαυτό μας. Στο πλαίσιο αυτό θα μπορούσαμε να πούμε ότι σε χώρους δημόσιους ή κοινόχρηστους στους οποίους δεν έχει οριστεί πιο τμήμα του χώρου μπορεί να χαρακτηριστεί δικό μας, αμιγώς ιδιωτικός χώρος είναι το σώμα μας. Αυτό ισχύει βέβαια σε όλες τις περιπτώσεις όπου και αν βρισκόμαστε. Άρα, θα μπορούσαμε να πούμε σε ένα πρώτο επίπεδο ότι τα όρια του ιδιωτικού χώρου καθορίζονται από την ιδιότητα του χώρου στην οποία βρίσκεται το σώμα. Ο Hall όρισε τον χώρο που περιβάλλει το ανθρώπινο σώμα κλιμακωτά, ξεκινώντας από το ίδιο το άτομο και λαμβάνοντας υπόψη τις λειτουργίες και το μέγεθος του εξωτερικού χώρου. Από την ποσοτικοποίηση αυτή προέκυψαν τέσσερις βασικές χωρικές ζώνες-αποστάσεις: 1) η εσωτερική, 2) η προσωπική, 3) η κοινωνική και 4) η δημόσια (Νικολαΐδου 1993).

Η μεθοδολογία του Hall χρησιμοποιήθηκε σε μια προσπάθεια προσδιορισμού του προσωπικού χώρου με στόχο την καλύτερη οργάνωση του δημόσιου και την αναγνώριση και τυποποίηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς όταν αυτός παραβιάζεται. Τα όρια όμως του προσωπικού χώρου δεν είναι δυνατό να προσδιοριστούν σαφώς, αφού ο ορισμός τους εξαρτάται από το κάθε άτομο καθώς και το πολιτιστικό και κοινωνικό πλαίσιο από το οποίο προέρχεται. Η τυποποίηση αυτή ωστόσο μπορεί να βοηθήσει σε ένα γενικότερο πλαίσιο στο οποίο λαμβάνονται υπόψη οι πολιτιστικοί άτυποι και τυπικοί κανόνες που ισχύουν σε κάθε κοινωνία. Για τον λόγο αυτό ο Hall εισήγαγε στο πεδίο αυτό έρευνας, το οποίο ονόμασε προξημική (proxemic) και τους πολιτισμικούς παράγοντες (Νικολαΐδου 1993).

Άρα η απόσταση είναι ένα κριτήριο που καθορίζει τον προσωπικό χώρο. Παράλληλα ένα δεύτερο κριτήριο αποτελεί η οικειοποίηση του χώρου. Ο άνθρωπος εκφράζει την ανάγκη του για ιδιωτικότητα μέσα από την οικειοποίηση του χώρου από τη μία και από την άλλη η οριοθέτηση του προσωπικού χώρου προκύπτει ως συνέπεια του προσδιορισμού της ιδιωτικότητας. Τέτοια φαινόμενα άσκησης ελέγχου επί του χώρου παρατηρούνται καθημερινά μέσα από την αποκλειστική χρήση σε χώρους όπως η κατοικία και μέσα από την προσωρινή χρήση σε περιπτώσεις δημόσιων ή κοινόχρηστων χώρων, όπως είναι το κάθισμα σε μια πλατεία ή κάποιο μέσο μαζικής μεταφοράς (Νικολαΐδου 1993).

4.3. Η έννοια της ιδιωτικότητας

Η ιδιωτικότητα είναι μία έννοια σύνθετη και εξαρτάται από μία πληθώρα παραγόντων που σχετίζονται με τα ιδιαίτερα πολιτισμικά και κοινωνιολογικά χαρακτηριστικά της κοινωνίας στην οποία ζουν και δραστηριοποιούνται τα άτομα και οι ομάδες, αλλά και με το ίδιο το άτομο, τις ανάγκες, τις αρχές και τις αξίες του.

Για τον λόγο αυτόν υπάρχουν διαφορετικές αντιλήψεις γύρω από το ερώτημα του τι είναι ιδιωτικότητα. Είναι γενικώς παραδεκτό, βάσει της εμπειρικής έρευνας γύρω από την έννοια της ιδιωτικότητας, ότι αυτή αποτελεί έμφυτη ανάγκη του ανθρώπου η οποία εκδηλώνεται από όλες τις κοινωνικές ομάδες ή τα άτομα, ως μέλη ενός κοινωνικού συνόλου. Διαφοροποιήσεις εμφανίζονται ως προς τον τρόπο και τον βαθμό που αυτή εκφράζεται, διεκδικείται και τελικά προστατεύεται (Νικολαΐδου 1993).

Στην Αρχαία Ελλάδα όπου η συμμετοχή στην πολιτική ζωή της πόλης αποτελούσε ύψιστο αγαθό, η επιλογή απόσυρσης σε μια κατάσταση μόνιμης απομόνωσης θεωρούνταν αποκλίνουσα, και ο αποκλίνων, ο ιδιώτης αντιμετωπιζόταν ως παρίας. Από την άλλη, αναγνωριζόταν η ανάγκη στην απόσυρση στον προσωπικό χώρο, ως προϋπόθεση για την αναβάθμιση της ποιότητας της δημόσιας ζωής, αφού σε μια κατάσταση απόσυρσης δίνεται η δυνατότητα στο άτομο για ηρεμία, χαλάρωση, περισυλλογή, δημιουργική έκφραση (Solove 2006). Σε άλλες περιπτώσεις η ιδιωτικότητα συνδέεται με τη συμμετοχή σε παράνομες δραστηριότητες. Ο όρος *privacy*, που στα ελληνικά μεταφράζεται ως ιδιωτικότητα, προέρχεται από το

λατινικό ρήμα *privus*, το οποίο σημαίνει "στερώ". Ο ιδιώτης, *privatus*, ήταν αυτός ο οποίος στερούνταν της δυνατότητας να συμμετέχει στο δημόσιο βίο (Ακριβοπούλου 2011).

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό, ότι ο ορισμός της ιδιωτικότητας ποικίλει ανάλογα με το χώρο και τη χρονική περίοδο. Επίσης, διαφορετικές προσεγγίσεις του όρου δίνονται ανάλογα με τον επιστημονικό κλάδο από τον οποίο εξετάζεται. Οι προσπάθειες εννοιολογικής αποσαφήνισης και ορισμού της ιδιωτικότητας θα μπορούσαν να διακριθούν σε προσεγγίσεις που στηρίζονται σε ένα θεωρητικό ορισμό που περιλαμβάνει βασικές αρχές της έννοιας και σε τυπολογίες (*typology*) ή ταξινομήσεις (*taxonomy*) που προκύπτουν από τις διαφοροποιήσεις μεταξύ των διαφορετικών ειδών ιδιωτικότητας. Οι μεν πρώτες υποστηρίζουν την κανονιστική αναγνώριση της αξίας της ιδιωτικότητας, ενώ οι δεύτερες, όντας πιο περιγραφικές, βασίζονται σε υφιστάμενες προσεγγίσεις διαφύλαξης της, ανάλογα με το νομοθετικό πλαίσιο στο οποίο εξετάζεται η ιδιωτικότητα. Ο όρος τυπολογία αναφέρεται σε μια θεωρητική κατηγοριοποίηση, ενώ αντίθετα ο όρος ταξινόμηση αναφέρεται σε μια εμπειρική κατηγοριοποίηση. Υπάρχει πληθώρα τυπολογιών και ταξινομήσεων σε σχέση με το τι είναι ιδιωτικότητα και ποιες καταστάσεις περιλαμβάνει (Koops BJ 2017).

Το 1890 οι Samuel Warren και ο Louis Brandeis, παρατηρώντας την επίδραση που είχε η τεχνολογική εξέλιξη στην ιδιωτικότητα των πολιτών, δημοσίευσαν το "The Right to privacy" (Το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα), με στόχο να επιστήσουν την προσοχή των θεσμών στη σημασία της ιδιωτικότητας και στην ανάγκη για προστασία και θεσμοθέτησή της. Το άρθρο τους αποτελεί, ιστορικά, ένα από τα κείμενα με τη μεγαλύτερη επιρροή στο αμερικανικό δίκαιο. Συγκεκριμένα, όρισαν την ιδιωτικότητα ως "the right to be left alone" (το δικαίωμα του ατόμου να αποσύρεται στον εαυτό του), εναποθέτοντας μέρος της δυσκολίας νομοθέτησής της στη φύση της προσβολής που προκαλεί η παραβίαση της ιδιωτικότητας, με δεδομένο ότι αυτή αναφέρεται στην προσβολή του "ψυχισμού" και της προσωπικότητας του ατόμου, δίχως αυτό να συνεπάγεται αναγκαστικά σωματική βλάβη, κάτι που εκείνη την εποχή δεν αναγνωριζόταν από το νόμο (Solove 2002).

Η συζήτηση για την ιδιωτικότητα και την ανάγκη εννοιολογικής αποσαφήνισης και θεσμοθέτησής της, επανήλθε στο προσκήνιο, τη δεκαετία του '60 με την εμφάνιση και την όλο και αυξανόμενη χρήση υπολογιστών, αυτοματοποιημένων συστημάτων και βάσεων δεδομένων. Στη συνέχεια, παρατίθενται η τυπολογία του Alan Westin και

η ταξινόμηση του Solove, οι οποίες επιλέχθηκαν ως οι καταλληλότερες για τις ανάγκες τις εργασίας.

Ο Alan F. Westin στο βιβλίο του *Privacy and Freedom* (1967), το οποίο θεωρείται ως ένα από τα πιο σημαντικά συγγράμματα που έχουν εκδοθεί πάνω στο θέμα της ιδιωτικότητας, ασχολείται με τη σύγκρουση μεταξύ της ιδιωτικότητας και της παρακολούθησης στις σύγχρονες κοινωνίες. Σε αυτό υπογραμμίζει τη σημασία που έχει η ιδιωτικότητα για το άτομο και τις διαφορετικές κοινωνικές ομάδες, σχολιάζοντας πως μέσω της ιδιωτικότητας δίνεται η δυνατότητα διατήρησης, εξασφάλισης και επαναπροσδιορισμού της αυτονομίας, της ανάγκης για περισυλλογή και αξιολόγηση, καθώς και, σε επίπεδο χρήσης της τεχνολογίας, της ασφαλούς επικοινωνίας (Westin στο (Kosta 2013).

Στο βιβλίο του δίνει δύο ορισμούς για την ιδιωτικότητα. Ο πρώτος είναι πιο γενικός: *"...η ιδιωτικότητα αποτελεί το δικαίωμα κάθε ατόμου, ομάδας ή θεσμού να καθορίζει το πότε, με ποιο τρόπο και τι είδους πληροφορίες θα γνωστοποιούνται στους άλλους..."* και συνεχίζει ορίζοντάς την, πιο ειδικά, στη βάση της σχέσης του ατόμου με την ομάδα ως: *"Ιδιωτικότητα είναι η εθελούσια και προσωρινή απόσυρση (reserve) του ατόμου από το κοινωνικό σύνολο, μέσω φυσικών ή ψυχολογικών μέσων, είτε σε κατάσταση απομόνωσης είτε εντός του οικείου περιβάλλοντος μιας μικρότερης ομάδας είτε, στην περίπτωση που βρίσκεται παρουσία μεγαλύτερης ομάδας σε μία κατάσταση ανωνυμίας ή επιφύλαξης."* (Westin στο (Kosta 2013). Στην τυπολογία του Westin αναγνωρίζονται τέσσερις βασικές καταστάσεις της ιδιωτικότητας, μέσα στο πλαίσιο μιας δημοκρατικής κοινωνίας: 1) η ανωνυμία, 2) η συναισθηματική απελευθέρωση, 3) η ενδοσκόπηση και 4) η περιορισμένη και προστατευμένη επικοινωνία (Kosta 2013).

Η τυπολογία του Solove, "A taxonomy of privacy" για την ιδιωτικότητα, αποτελεί ίσως το κείμενο με τις περισσότερες παραπομπές στη διεθνή βιβλιογραφία που σχετίζεται με θέματα συναφή με την ιδιωτικότητα. Πρόκειται για μία ταξινόμηση των τρόπων παραβίασής της και στόχο έχει να επιστήσει στα σημεία αυτά την προσοχή των φορέων που ασχολούνται με τη διαφύλαξή της. Σύμφωνα με τον Solove οι δραστηριότητες οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν σε παραβίαση της ιδιωτικότητας, κατατάσσονται σε τέσσερις κατηγορίες: 1) τη συλλογή της πληροφορίας, 2) την επεξεργασία της πληροφορίας, 3) τη διάδοση της πληροφορίας και 4) την εισβολή. Στις παραπάνω κατηγορίες εντάσσει επιμέρους δραστηριότητες:

1) Συλλογή της πληροφορίας:

- Επιτήρηση (surveillance): η οπτική ή ακουστική παρακολούθηση ή καταγραφή των δραστηριοτήτων ενός ατόμου,
- Ανάκριση (interrogation): απόσπαση πληροφορίας με διάφορους τρόπους (άσκηση πίεσης, εκβιασμός κ.ά).

2) Επεξεργασία (αποθήκευση, διαχείριση, χρήση) της πληροφορίας:

- Συγκέντρωση (aggregation): συνδυασμός διαφόρων ειδών δεδομένων για ένα άτομο
- Ταυτοποίηση (identification): συσχέτιση πληροφοριών με συγκεκριμένα πρόσωπα
- Αδυναμία διασφάλισης (insecurity): αμέλεια σε σχέση με τη διαφύλαξη αποθηκευμένων πληροφοριών από διαρροές και ακατάλληλη (παράνομη) πρόσβαση,
- Δευτερεύουσα χρήση (secondary use): χρήση συλλεγμένης πληροφορίας για διαφορετικό σκοπό, από αυτόν που αρχικά είχε συμφωνηθεί,
- Αποκλεισμός (exclusion): η αποτυχία να επιτραπεί η γνωστοποίηση των δεδομένων που βρίσκονται στην κατοχή τρίτων, στο άτομο το οποίο αφορούν, καθώς και της συμμετοχής στη διαχείριση και στον τρόπο χρήσης τους.

3) Διάδοση της πληροφορίας:

- Παραβίαση εμπιστευτικότητας (breach of confidentiality): η αθέτηση της υπόσχεσης διαφύλαξης των πληροφοριών ενός ατόμου ως απόρρητα,
- Γνωστοποίηση (disclosure): η αποκάλυψη αληθινών πληροφοριών για ένα πρόσωπο, οι οποίες μπορεί να επηρεάσουν την εικόνα τρίτων για το πρόσωπο αυτό,
- Έκθεση (exposure): η αποκάλυψη του πένθους ή άλλων σωματικών λειτουργιών και καταστάσεων (γυμνότητα κ.ά)
- Αυξημένη προσβασιμότητα (increased accessibility): διεύρυνση της πρόσβασης στην πληροφορία,
- Εκβιασμός (blackmail): η απειλή αποκάλυψης προσωπικών πληροφοριών,
- Οικειοποίηση/σφετερισμός (appropriation): η χρήση της ταυτότητας του υποκειμένου των δεδομένων, για την εξυπηρέτηση σκοπιμοτήτων και συμφερόντων τρίτων,

- Διαστρέβλωση/Δυσφήμιση (distortion): η διάδοση ψεύτικων ή παραπλανητικών προσωπικών πληροφοριών.
- 4) *Εισβολή* (αντίθετα με τις προηγούμενες κατηγορίες, δε σχετίζεται πάντοτε με δραστηριότητες που αφορούν σε προσωπικές πληροφορίες):
- Παρείσδυση/παρενόχληση/Διατάραξη (intrusion): παρεμβατικές πράξεις, οι οποίες έχουν ως συνέπεια τη διατάραξη της ηρεμίας ή κατάστασης απομόνωσης ενός προσώπου,
  - Παρέμβαση στη λήψη αποφάσεων (decisional interference): η κυβερνητική παρέμβαση στις αποφάσεις του ατόμου/υποκειμένου των δεδομένων, σε σχέση με τον τρόπο που διαχειρίζεται τις προσωπικές του υποθέσεις.

Οι παραπάνω ομάδες δραστηριοτήτων αποτελούν μία κατηγοριοποίηση, όπως προαναφέρθηκε, τρόπων παραβίασης της πληροφοριακής ιδιωτικότητας. Οι ενέργειες που περιλαμβάνουν θίγουν την αυτονομία, την προσωπικότητα, την ιδιωτική ζωή κ.ά. και σε κάποιο βαθμό συσχετίζονται μεταξύ τους με διαφορετικούς τρόπους. Στην παρούσα μελέτη θα εστιάσουμε στις δραστηριότητες εκείνες οι οποίες συνδέονται με τον δημόσιο, φυσικό και ψηφιακό χώρο και τις τεχνολογίες εκείνες οι οποίες παρουσιάζουν κάποια εφαρμογή στην κίνηση και τον προσανατολισμό του ατόμου σε αυτόν.

Συγκεκριμένα, θα εστιάσουμε στην παρακολούθηση (Κατηγορία 1), τη συγκέντρωση και ταυτοποίηση (Κατηγορία 2), την αυξημένη προσβασιμότητα και την παρενόχληση (Κατηγορία 3). Η παρακολούθηση περιλαμβάνει την καταγραφή, ή τη συνεχή επιτήρηση ενός ατόμου. Η συγκέντρωση (aggregation) αναφέρεται στη συγκέντρωση στοιχείων για ένα άτομο (φωτογραφίες, βίντεο, προσωπικά δεδομένα, προτιμήσεις κ.ά.), τα οποία μπορεί να βρίσκονται διάσπαρτα σε διαφορετικές βάσεις δεδομένων, ή μέρη του διαδικτύου. Μέσω του συνδυασμού και της ανάλυσης των στοιχείων αυτών διαμορφώνεται ένα ενιαίο ατομικό προφίλ, εντοπίζονται συσχετίσεις με άλλα άτομα ή δραστηριότητες και με την κατάλληλη επεξεργασία παράγεται νέα πληροφορία, η αποκάλυψη της οποίας μπορεί να έρχεται σε σύγκρουση με την αρχική πρόθεση του ατόμου, κατά τη συλλογή των πρωτογενών δεδομένων. Σε αυτή τη μέθοδο βασίζεται η λειτουργία των συστημάτων συστάσεων (recommendation systems), τα οποία εμφανίζουν προτάσεις, ανάλογα με το είδος των στοιχείων που έχουν συγκεντρωμένα στη βάση τους (ταινίες, προϊόντα κ.ά.), και τις προτιμήσεις

(αγορές, δήλωση ή εκδήλωση ενδιαφέροντος κ.ά.) που έχουν συλλέξει για τους χρήστες τους. Με αυτόν τον τρόπο λειτουργούν σελίδες όπως η Amazon.com, το IMDB, η αρχική σελίδα με τη ροή δημοσιεύσεων του facebook κ.ά. Σε αυτές τις περιπτώσεις η συγκέντρωση έχει συγκεκριμένο σκοπό, στον οποίο ο χρήστης έχει συμφωνήσει στα πλαίσια της βέλτιστης χρήσης της υπηρεσίας, μέσω κάποιου συμφωνητικού. Σε άλλες περιπτώσεις όμως η συγκέντρωση μπορεί να αποτελέσει εργαλείο για τη στοχοποίηση χρηστών, για παράδειγμα από διαφημιστικές εταιρίες, που σκοπό έχουν την προώθηση των προϊόντων τους, δίχως να λάβουν τη συγκατάθεση του χρήστη στον οποίο ανήκουν τα δεδομένα.

Η ταυτοποίηση έχει να κάνει με τη σύνδεση της πληροφορίας, με την πραγματική ταυτότητα του προσώπου στο οποίο ανήκουν τα δεδομένα. Σημεία ελέγχου μέσα στην πόλη όπως είναι οι σταθμοί των μέσων μεταφοράς, που απαιτούν τη χρήση ψηφιακού εισιτηρίου, με την προϋπόθεση ότι αυτό διαθέτει κάποιο μοναδικό αριθμό, αποτελούν ένα τρόπο ταυτοποίησης. Ανάλογα με τον βαθμό ταυτοποίησης ενός ατόμου και τη συγκέντρωση της πληροφορίας για αυτό, ο Solove συνδυάζει την ταυτοποίηση και τη συγκέντρωση, διακρίνοντάς τες σε "υψηλή" και "χαμηλή" κατά περίπτωση. Έτσι για παράδειγμα θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε το προφίλ ενός χρήστη ως "υψηλής συγκέντρωσης", αν υπάρχει εκτενής ψηφιακή πληροφορία για το χρήστη, και "χαμηλής ταυτοποίησης" αν δεν υπάρχει κάποια σύνδεση μεταξύ της πληροφορίας αυτής και της πραγματικής του ταυτότητας (Solove 2006). Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να επισημάνουμε τη σημασία της ανωνυμίας ή της χρήσης ψευδώνυμου, η οποία αποτελεί μία από τις τέσσερις καταστάσεις ιδιωτικότητας της τυπολογίας του Westin. Το διαδίκτυο επέκτεινε την έννοια του δημόσιου, η ψηφιοποίηση και δημοσίευση της πληροφορίας στον ψηφιακό χώρο επιτρέπει την πρόσβαση σε αυτήν από οποιοδήποτε μέρος του φυσικού χώρου το οποίο διαθέτει σύνδεση στο διαδίκτυο. Η αυξημένη προσβασιμότητα αναφέρεται ακριβώς σε αυτό. Τέλος, η παρενόχληση συνδέεται με την παραβίαση του προσωπικού χώρου και του δικαιώματος του ατόμου στην απόσυρση ή στην απομόνωση. Στη μελέτη μας θα χρησιμοποιήσουμε την παρενόχληση σε σχέση με την παραβίαση του προσωπικού χώρου.

Διεθνές νομικό κανονιστικό πλαίσιο

Η έννοια της ιδιωτικότητας διαφέρει από το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα. Στο αμερικανικό δίκαιο η ιδιωτικότητα παρουσιάζεται ως μία γενική και θεωρητική

έννοια, αντίθετα στο ευρωπαϊκό η ιδιωτικότητα αναφέρεται στο δικαίωμα στον ιδιωτικό βίο (Ακριβοπούλου 2011). Σε νομικό επίπεδο το ζήτημα της ιδιωτικότητας που έχει ανακύψει τις τελευταίες δεκαετίες με την εξάπλωση των τεχνολογιών δικτύωσης και επικοινωνίας, οδήγησε στην αναβάθμιση του κανονιστικού πλαισίου περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων, η οποία βρίσκεται ακόμα σε εξελικτικό στάδιο. Επίσης έχουν θεσμοθετηθεί όργανα για τον έλεγχο και την προστασία των προσωπικών δεδομένων τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο.

Η παγκόσμια δικτύωση και διακίνηση της πληροφορίας χωρίς σύνορα έχει κάνει την ανάγκη για εφαρμογή κανονιστικών πλαισίων και θέσπιση αρχών προστασίας που ασχολούνται με θέματα ιδιωτικότητας και διαφύλαξης των προσωπικών δεδομένων επιτακτική. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία πρωτοστάτησαν στη θεσμοθέτηση και εφαρμογή πλαισίων δίνοντας κατευθυντήριες γραμμές και σε άλλες χώρες.

Η ιδιωτικότητα αποτελεί όρο "ομπρέλα" (Solove 2006), υπό τη σκέπη του οποίου περιλαμβάνονται αξίες, αρχές και δικαιώματα όπως η αξία του ανθρώπου, δηλαδή ο σεβασμός και εκτίμηση στην προσωπικότητα, η ελευθερία, η αυτονομία (Koops BJ 2017)

Παρακολούθηση δημόσιων χώρων

*"Πού είναι το κακό αν μας παρακολουθούν άλλοι άνθρωποι ή η κυβέρνηση? Με βεβαιότητα, όλοι μας κοιτάζουμε ή ακούμε τους άλλους, ακόμα και όταν οι άλλοι μπορεί να μη θέλουν να το κάνουμε, και συχνά δεν θεωρούμε ότι η πράξη μας αυτή είναι προβληματική. Ωστόσο, στις περιπτώσεις που αυτό γίνεται με συγκεκριμένο τρόπο - όπως μια **κατάσταση συνεχούς επιτήρησης**- η παρακολούθηση μπορεί να έχει προβληματικές συνέπειες. Για παράδειγμα, όταν χρησιμοποιούν τα μέσα μεταφοράς οι άνθρωποι αναμένουν το κοίταγμα και την παρακολούθηση από τους άλλους, σε περιπτώσεις, όμως, που αυτό συμβαίνει επίμονα, προξενεί αισθήματα δυσφορίας και αμηχανίας."* (Solove, 2006, 15)

Η παρακολούθηση υπήρχε από πάντα απλώς με την τεχνολογία έχει διευκολυνθεί, διότι μπορεί να καταγραφεί με μεγαλύτερη ακρίβεια μεγάλος όγκος πληροφορίας.

Το λεγόμενο "chilling effect", το οποίο περιγράφει μία κατάσταση ακαμψίας και "παγώματος", αναφέρεται στον φόβο που μπορεί να προκαλέσει η συνεχής επιτήρηση οδηγώντας στον περιορισμό του αυθορμητισμού και στον έλεγχο των κινήσεων. Η

παρακολούθηση μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο ελέγχου της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Η καταγραφή της πρόσβασης κατά την είσοδο σε δημόσια κτήρια, η παρακολούθηση και η καταγραφή της συμπεριφοράς εντός των κτηρίων αυτών, αλλά και των δημόσιων χώρων μιας πόλης μπορούν να λειτουργήσουν ανασταλτικά, ως μέτρα άσκησης πίεσης για την αποφυγή εγκληματικών ενεργειών, αλλά και συμπεριφορών οι οποίες χαρακτηρίζονται "αποκλίνουσες" σύμφωνα με τα κοινωνικά πρότυπα. Η επίγνωση ή ο φόβος της συνεχούς επιτήρησης στους δημόσιους χώρους, στερεί το αίσθημα χαλάρωσης και ελευθερίας, που θα προσέφερε αλλιώς ένας δημόσιος χώρος (westin σε Solove).

Το επιχείρημα "Δεν με αφορά, δεν έχω κάτι να κρύψω"

"Arguing that you don't care about privacy because you have nothing to hide is like arguing that you don't care about free speech because you have nothing to say."
(Edward Snowden)

"If you have nothing to hide, you nothing to fear." (χρησιμοποιήθηκε ως slogan από το Ηνωμένο Βασίλειο και τις ΗΠΑ, σε καμπάνια για την παρακολούθηση από CCTV συστήματα στους δημόσιους χώρους) (Solove 2011)

Το επιχείρημα αυτό αποτελεί πολύ συχνή προσέγγιση του ζητήματος μεταξύ ασφάλειας το δημόσιων χώρων και παρακολούθησης. Η δυστοπία του Μεγάλου Αδερφού η οποία συχνά επικαλείται από αυτούς που είναι ενάντια στην παρακολούθηση των δημόσιων χώρων, φαίνεται να ακυρώνεται από το επιχείρημα αυτό. Στην ουσία αυτοί που υποστηρίζουν ότι δεν έχουν κάτι να κρύψουν αναφέρονται σε δύο πράγματα: 1) δεν κάνουν κάτι μεπτό ώστε να φοβούνται πώς θα κατηγορηθούν για κάτι και 2) αφού δεν κάνουν κάτι μεπτό και τα οφέλη της παρακολούθησης είναι περισσότερα όσον αφορά τη δημόσια ασφάλεια, η ιδιωτικότητά τους δεν αποτελεί προτεραιότητα. Αποδέχονται δηλαδή μία ανταλλαγή της ιδιωτικότητάς τους με την ασφάλειά τους δείχνοντας εμπιστοσύνη, αν και όχι απαραίτητα, στις δημόσιες αρχές. Όπως αναφέρει ο Solove σε σχετικό άρθρο του στην Chronicle, η ιδιωτικότητα είναι μία σύνθετη έννοια και δεν σχετίζεται μόνο με την αποκάλυψη πληροφοριών που δεν ήθελε ο κάτοχός να αποκαλυφθούν. Συγκεκριμένα σχολιάζει: *" With the disclosure of secrets, the harm is that your concealed information is spread to others. With the peeping Tom, the harm is that you're being watched. You'd probably find that creepy regardless of whether the*

peeper finds out anything sensitive or discloses any information to others." (Solove 2011).

Η ίδια η ενέργεια της παρακολούθησης είναι κάτι το οποίο παραβιάζει την ιδιωτικότητα (solove, chronicle). Η εξομοίωση της έννοιας της ιδιωτικότητας με τη μυστικοπάθεια ακυρώνει και αρνείται ότι το πρόβλημα δεν έγκειται στην αποκάλυψη ευαίσθητων δεδομένων μόνο αλλά στον τρόπο που αυτά επεξεργάζονται, καθώς και στο πώς η ίδια η ενέργεια της παρακολούθησης επενεργεί στη συμπεριφορά των ανθρώπων. Η αντιμετώπιση αυτού του επιχειρήματος μπορεί να προσεγγιστεί μόνο λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των εννοιών που περιλαμβάνει η ιδιωτικότητα.

5. Εμπειρική έρευνα: **Does privacy in public space matter?**

Στο τελευταίο αυτό τμήμα της εργασίας θα παρουσιάσουμε μία σύντομη έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της διπλωματικής σε σχέση με τη χρήση του διαδικτύου, και τη σχέση μεταξύ δημόσιου χώρου και ιδιωτικότητας. Η έρευνα έγινε για την μητροπολιτική περιοχή του Λονδίνου και βασίστηκε στη συμπλήρωση ερωτηματολογίων, τα οποία διανεμήθηκαν μέσω της crowdsourcing υπηρεσίας που παρέχει το Prolific. Στόχος της έρευνας είναι η συγκέντρωση και ανάλυση στοιχείων σε σχέση με τη χρήση του διαδικτύου, την έννοια του δημόσιου χώρου και τη σημασία που έχει η ιδιωτικότητα στους δημόσιους χώρους.

Η επιλογή του Λονδίνου στηρίχθηκε σε δύο βασικά κριτήρια:

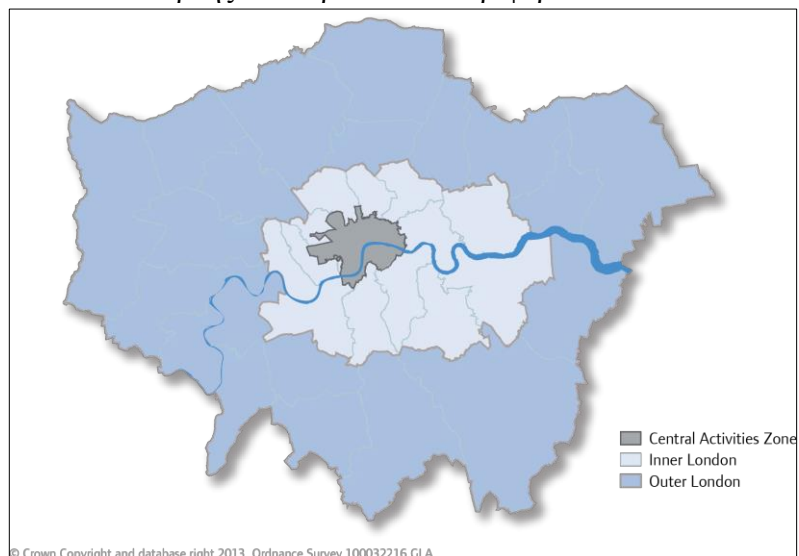
1. Τον υψηλό αριθμό τοποθετημένων CCTV συστημάτων παρακολούθησης στους δημόσιους χώρους της πόλης,
2. Στο γεγονός ότι μεγάλο μέρος του πληθυσμού υποστηρίζει τη μαζική παρακολούθηση από συστήματα CCTV

Στη συνέχεια ακολουθεί κεφάλαιο που παρουσιάζει σύντομα κάποια βασικά στοιχεία για το Λονδίνο.

5.1 Η περίπτωση του Λονδίνου

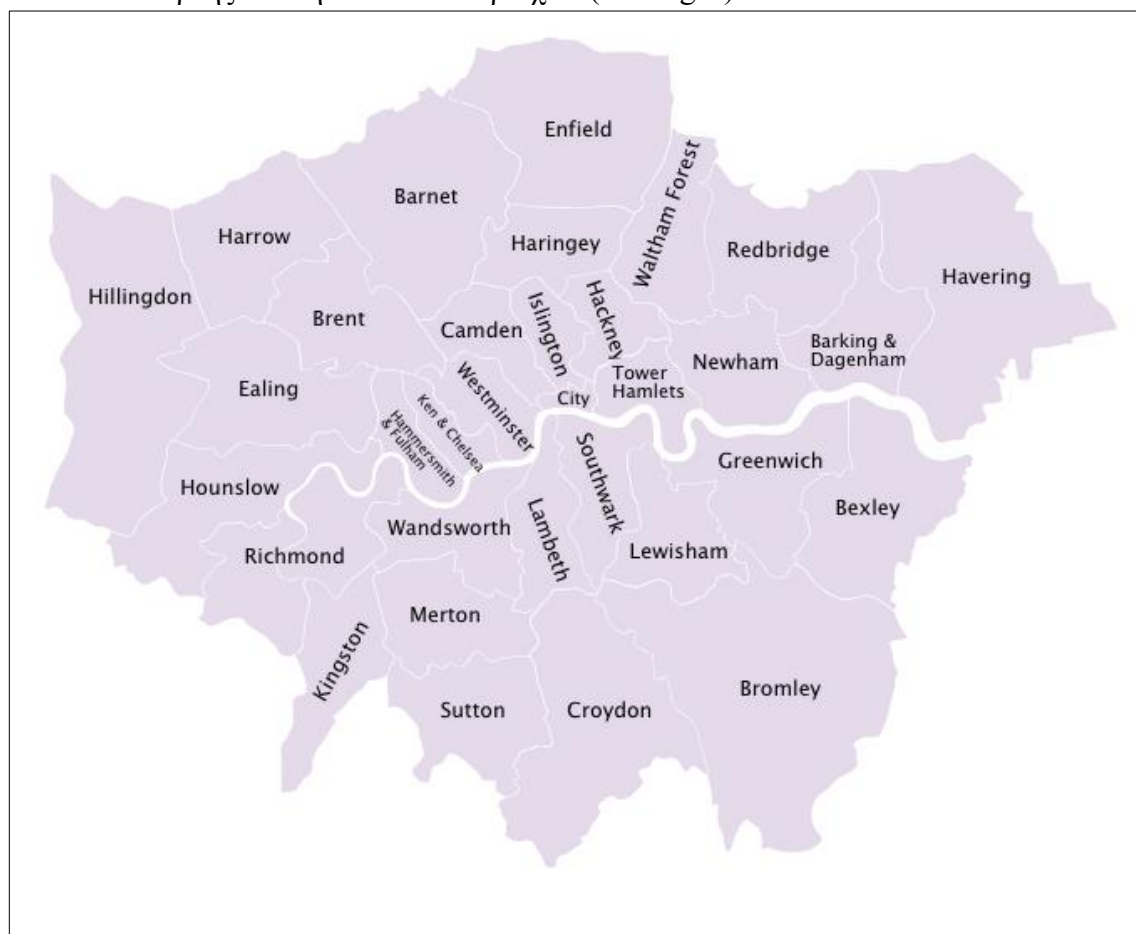
Σύμφωνα με την απογραφή του 2011 ο πληθυσμός του Λονδίνου είναι 8.173.841, από τα οποία 3.231.901 κατοικούν στο εσωτερικό Λονδίνο και 4.942.040 κατοικούν στο περιφερειακό Λονδίνο (Bulletin Figures and Tables 2013). Περιλαμβάνει τριάντα-τρία (33) boroughs, δώδεκα (12) από τα οποία απαρτίζουν το εσωτερικό Λονδίνο (Inner London) και είκοσι (20) το περιφερειακό Λονδίνο (Bulletin Figures and Tables 2013). Σε αυτά προστίθεται και η "Πόλη του Λονδίνου" (City of London), η οποία βρίσκεται στο κέντρο της μητροπολιτικής περιοχής του Λονδίνου και αποτελεί τοποθεσία σημαντικής επιχειρηματικής δραστηριότητας αφού σε αυτήν είναι χωροθετημένα κατά κύριο λόγο κεντρικά κτήρια μεγάλων επιχειρήσεων διεθνούς εμβέλειας. Στη συνέχεια παραθέτονται αναλυτικά οι διοικητικές υπο-περιοχές της μητροπολιτικής περιοχής του Λονδίνου ανά γεωγραφική ομάδα: Εσωτερικό Λονδίνο (Inner London) και περιφερειακό Λονδίνο (Outer London).

Εικόνα 2: Χάρτης εσωτερικού και περιφερειακού Λονδίνου

Πηγή: <https://data.london.gov.uk>

Εικόνα 3: Χάρτης διοικητικών υπο περιοχών (Boroughs) Λονδίνου

Πηγή: <https://directory.londoncouncils.gov.uk>

Πίνακας 2: Boroughs εσωτερικού Λονδίνου

Inner London
City of Westminster
Kensington and Chelsea
Hammersmith and Fulham
Wandsworth
Lambeth
Southwark
Tower Hamlets
Hackney
Islington
Camden
Lewisham
Greenwich

Πηγή: Office of National Statistics, 2013, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 3: Boroughs περιφερειακού Λονδίνου

Outer London	
Barking and Dagenham	Havering
Barnet	Hillingdon
Bexley	Hounslow
Brent	Kingston upon Thames
Bromley	Merton
Croydon	Newham
Ealing	Redbridge
Enfield	Richmond upon Thames
Haringey	Sutton
Harrow	Waltham Forest

Πηγή: Office of National statistics, 2013, ίδια επεξεργασία

Συστήματα CCTV παρακολούθησης

Το Λονδίνο αποτελεί την πόλη με τον μεγαλύτερο αριθμό CCTV καμερών διεθνώς, υπολογίζεται ότι περίπου 13924 κάμερες είναι τοποθετημένες σε όλη την πόλη (THE UK'S CCTV HOTSPOTS) . Βέβαια επειδή δεν υπάρχει επίσημα δημοσιευμένη αναφορά σε σχέση με τον αριθμό των καμερών τα περισσότερα δημοσιευμένα νούμερα είναι αποτέλεσμα συλλογικών προσπαθειών, ή προβλέψεις από μικρότερα δείγματα. Σύμφωνα με το site Big Brother's watch το 20% των παγκοσμίως τοποθετημένων καμερών βρίσκονται στην Αγγλία. Οι κάμερες τοποθετημένες σε δρόμους, κτίρια, στύλους, σταθμούς τρένων και κεντρικούς δρόμους, ελέγχονται κυρίως από δημόσιες αρχές για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας και έλεγχο της κυκλοφορίας (Big Brother Watch 2016). Επίσης, εδώ αναφερόμαστε σε δημόσιες κάμερες, μεγάλος αριθμός καμερών επίσης ανήκει σε ιδιώτες και επιχειρήσεις. Στο Λονδίνο εκτιμάται ότι ο μέσος άνθρωπος καταγράφεται από κάμερα περίπου 300 φορές την ημέρα (Big Brother Watch 2016). Ένα από τα ζητήματα τα οποία έχουν αναδειχθεί είναι το μεγάλο κόστος και η αναποτελεσματικότητα των συστημάτων CCTV. Στη Βρετανία υπολογίζεται ότι μεταξύ του 2012 και του 2016 300 εκατομμύρια λίρες ξοδεύτηκαν για την εγκατάσταση, τη συντήρηση και την διαχείριση των συστημάτων CCTV παρακολούθησης (Big Brother Watch 2016). Στη συνέχεια παρουσιάζεται ο αριθμός των τοποθετημένων καμερών ανά Borough (βλ. Εικόνα 4), σύμφωνα με την καταγραφή που έχει κάνει η ομάδα Big Brother Watch.

Εικόνα 4: Αριθμός τοποθετημένων καμερών ανά Borough

Πίνακας 4: Αριθμός CCTV καμερών

Εσωτερικό Λονδίνο και "Πόλη του Λονδίνου"		
Αρίθμηση στον χάρτη	Borough	Αριθμός καμερών
24	City of Westminster	134
29	Kensington and Chelsea	58
3	Hammersmith and Fulham	1150
2	Wandsworth	2246
30	Lambeth	42
12	Southwark	305
10	Tower Hamlets	386
1	Hackney	2900
19	Islington	181
4	Camden	1015
21	Lewisham	171
5	Greenwich	680

Πηγή: THE UK'S CCTV HOTSPOTS

Εικόνα 4: Αριθμός τοποθετημένων καμερών ανά Borough

Πηγή: THE UK'S CCTV HOTSPOTS

Πίνακας 5: Αριθμός CCTV καμερών

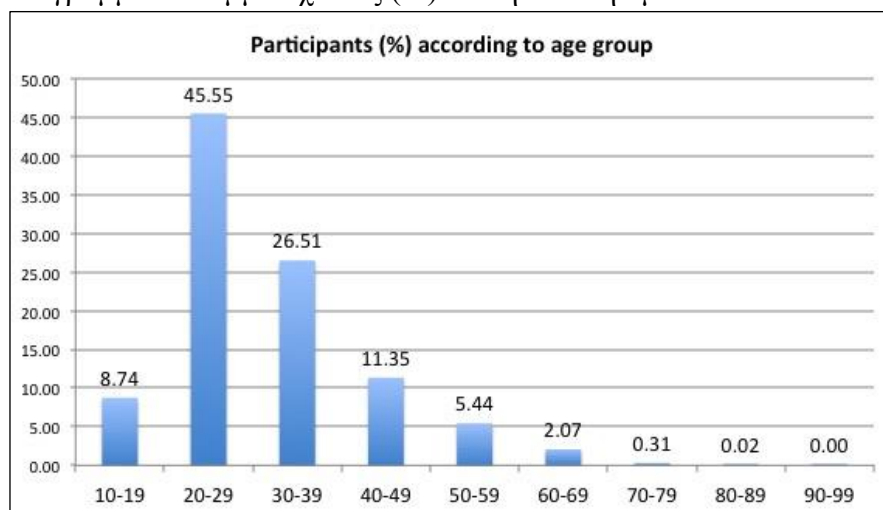
Περιφερειακό Λονδίνο		
Αρίθμηση στον χάρτη	Borough	Αριθμός καμερών
	Barking and Ugenham	
25	Barnet	111
14	Bexley	261
20	Brent	180
17	Bromley	184
27	Croydon	91
7	Ealing	615
11	Enfield	332
28	Haringey	68
22	Harrow	166
8	Havering	467
6	Hillingdon	674
16	Hounslow	197
23	Kingston-Up-Thames	137
	Merton	
15	Newham	204
13	Redbridge	285
26	Richmond-on-Thames	103
18	Sutton	184
9	Waltham Forest	397

Σύμφωνα με έρευνες το μεγαλύτερο μέρος των πολιτών στην Αγγλία αποδέχεται την παρακολούθηση των δημόσιων χώρων, στη βάση της ασφάλειας των δημόσιων χώρων. Παράλληλα όμως ο μεγάλος αυτός αριθμός καμερών έχει φέρει το ζήτημα της ιδιωτικότητας στο προσκήνιο και έχει κινητοποιήσει ομάδες και οργανισμούς να διεκδικήσουν το δικαίωμά τους στην ελεύθερη χρήση των δημόσιων χώρων. Σε πρόσφατο γεγονός η κυβέρνηση της Αγγλίας κατηγορήθηκε για χρήση τεχνολογίας αναγνώρισης προσώπου AFR (Automated Facial Recognition) (The Guardian 2018). Τα περιστατικά χρήσης τέτοιων τεχνολογιών αν και μεμονωμένα εγείρουν ερωτήματα για το μέλλον της παρακολούθησης των δημόσιων χώρων, οδηγώντας σε ενδεχόμενα δυστοπικά σενάρια στο όνομα της ασφάλειας και της αντιμετώπισης των ενδεχόμενων απειλών. Στην παρούσα διπλωματική θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε το ζήτημα της παρακολούθησης και της σημασίας που έχει για το δημόσιο χώρο, εξετάζοντας την αντίληψη της έννοιας της ιδιωτικότητας τόσο στον ψηφιακό όσο και στον δημόσιο χώρο.

5.2 Ερευνητική διαδικασία και ανάλυση των αποτελεσμάτων

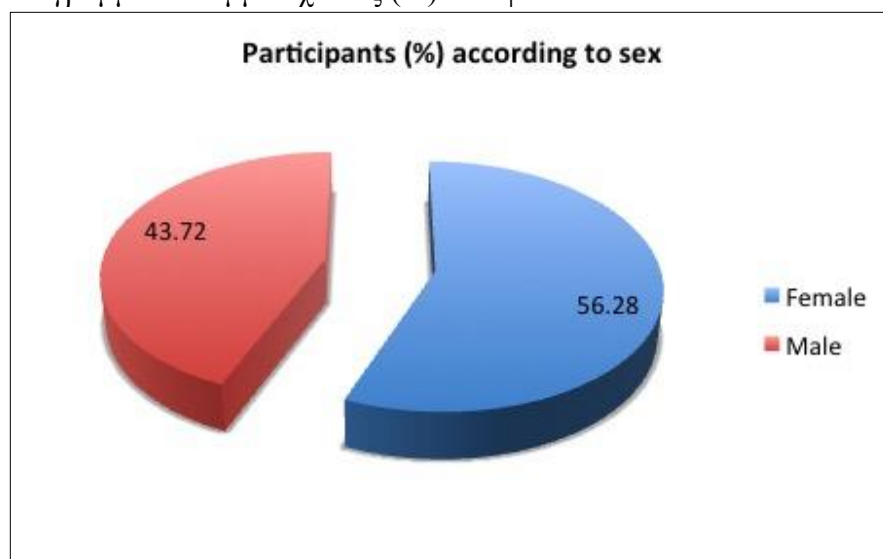
Η έρευνα έγινε μέσω της υπηρεσίας πληθοπορισμού (crowdsourcing) του Prolific.ac. Το Prolific αποτελεί πλατφόρμα που προσφέρει crowdsourcing υπηρεσίες για τη διεξαγωγή ερευνών επί πληρωμή και απευθύνεται σε ερευνητές, ιδιώτες και επιχειρήσεις. Στην πλατφόρμα συμμετέχουν άτομα από όλο τον κόσμο. Συγκεκριμένα, κατά την περίοδο που έγινε η έρευνα στην πλατφόρμα συμμετείχαν 57.139 άτομα. Στη συνέχεια παρουσιάζουμε τα βασικά δημογραφικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού αυτού κατά την περίοδο της έρευνας ως προς το εύρος των ηλικιών, το φύλο, τη χώρα κατοικίας, το επίπεδο εκπαίδευσης, και την απασχόληση:

Διάγραμμα 1: Συμμετέχοντες (%) ανά ηλικιακή ομάδα

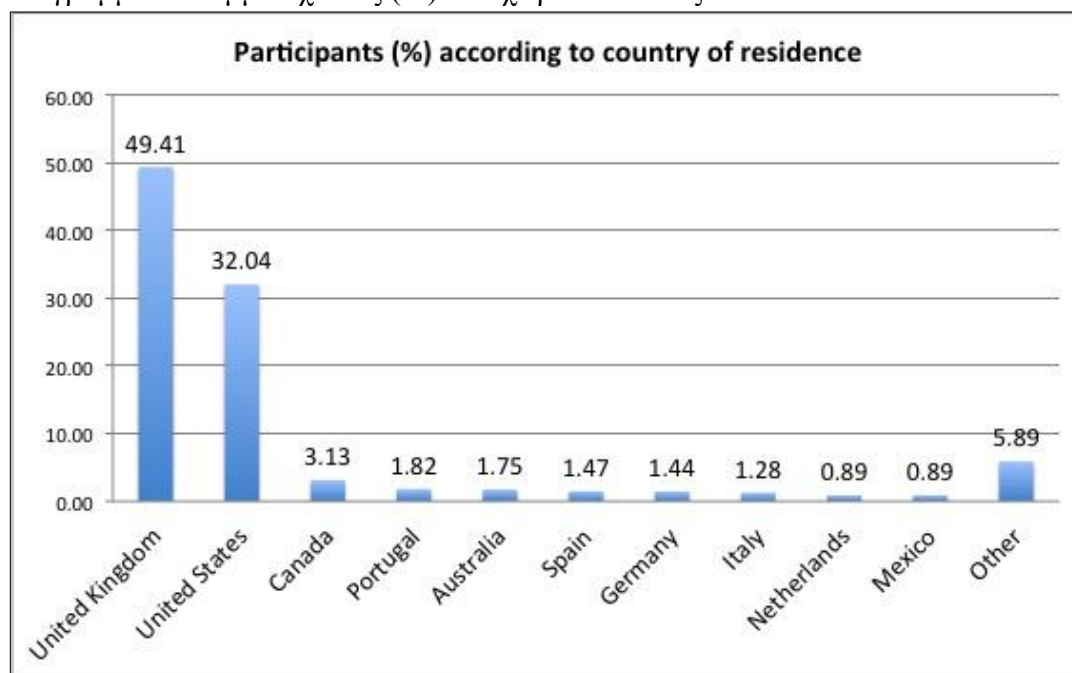
Πηγή: Πλατφόρμα Prolific.ac, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 2: Συμμετέχοντες (%) ανά φύλο

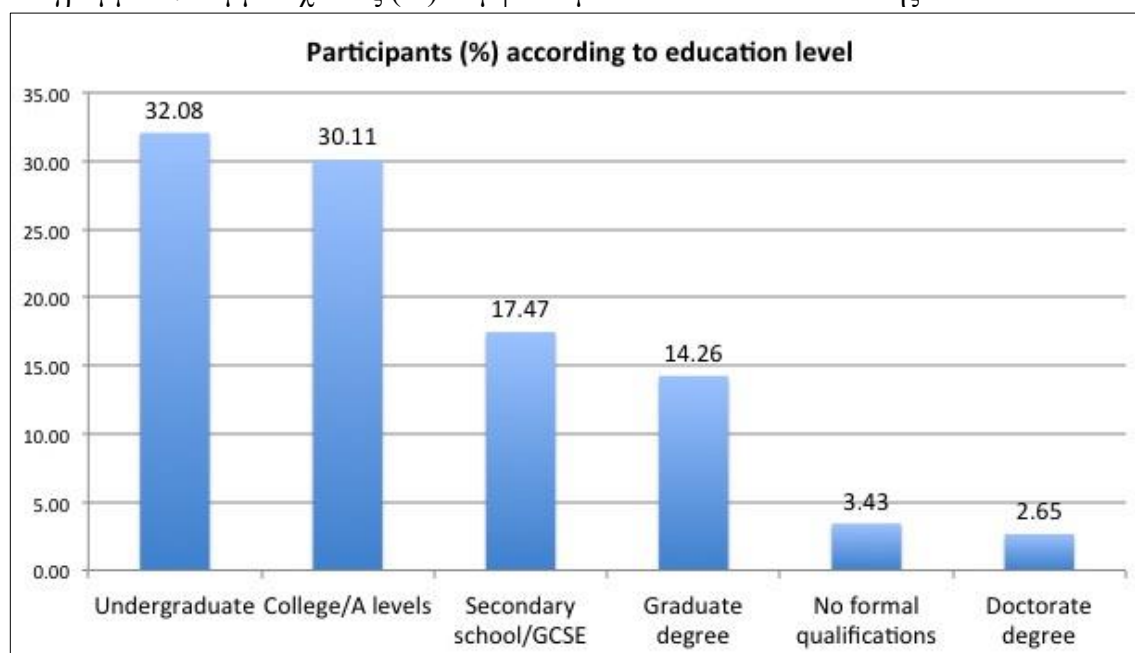
Πηγή: Πλατφόρμα Prolific.ac, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 3: Συμμετέχοντες (%) ανά χώρα κατοικίας

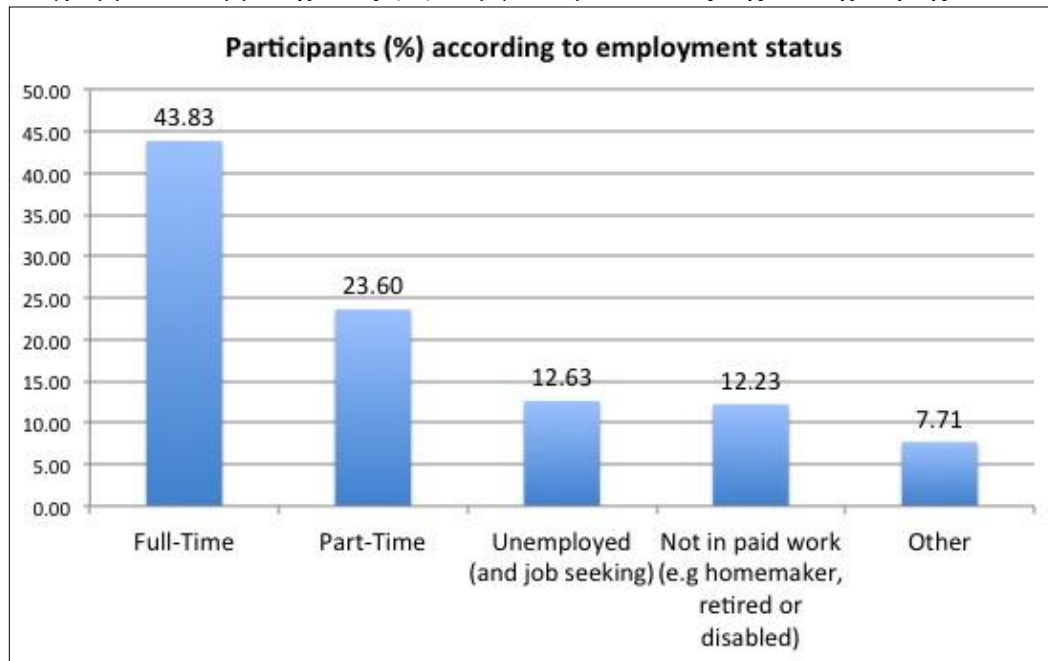
Πηγή: Πλατφόρμα Prolific.ac, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 4: Συμμετέχοντες (%) σύμφωνα με το επίπεδο εκπαίδευσης

Πηγή: Πλατφόρμα Prolific.ac, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 5: Συμμετέχοντες (%) σύμφωνα με το είδος της απασχόλησης

Πηγή: Πλατφόρμα Prolific.ac, ίδια επεξεργασία

Όπως παρατηρούμε ο πληθυσμός του Prolific ανήκει στις ηλικιακές ομάδες από 10 έως 79 ετών, με το 83.41% να είναι από 20 έως 49 ετών. Το 50% περίπου του πληθυσμού ανήκει στην ομάδα 20-29 (45.55%) (βλ. Διάγραμμα 1). Ως προς το φύλο, το 56.28% είναι γυναίκες ενώ το 43.72% άνδρες. Στο σύνολό του το δείγμα έχει κάποιο επίπεδο εκπαίδευσης με εξαίρεση ένα 3.43% που έχει δηλώσει ότι δεν κατέχει κάποια επίσημη εκπαίδευση (βλ. Διάγραμμα 2). Από αυτούς το 32.08% έχει τελειώσει ή φοιτά σε πανεπιστήμιο, το 14.26% έχει μεταπτυχιακές σπουδές και ένα 2.65% έχει κάνει ή βρίσκεται κατά τη διάρκεια διδακτορικών σπουδών (βλ. Διάγραμμα 4). Οι χώρες στις οποίες κατοικεί η πλειοψηφία των συμμετεχόντων απεικονίζονται στο Διάγραμμα 3. Το 50% περίπου κατοικεί στο Ηνωμένο Βασίλειο και το 32% στις Ηνωμένες Πολιτείες, ενώ το υπόλοιπο 18% μοιράζεται μεταξύ 9 περίπου χωρών. Τέλος, το 43.83% είναι σε εργασία πλήρους απασχόλησης και το 23.60% σε εργασία μερικώς απασχόλησης (βλ. παραπάνω).

Για την έρευνα χρησιμοποιήθηκε η υπηρεσία του Prolific σε επίπεδο επιλογής δείγματος και στη συνέχεια η υπηρεσία του SurveyMonkey, στο οποίο έγινε η σύνθεση, συλλογή και ανάλυση των αποτελεσμάτων. Τα στάδια της ερευνητικής διαδικασίας ήταν τα ακόλουθα:

1. Επιλογή του δείγματος - Prolific

2. Σύνθεση και συλλογή ερωτηματολογίων - SurveyMonkey/ Prolific
3. Ανάλυση και αξιολόγηση των απαντήσεων - Surveymonkey/Excel

Στη συνέχεια παρουσιάζονται αναλυτικά τα στάδια της έρευνας.

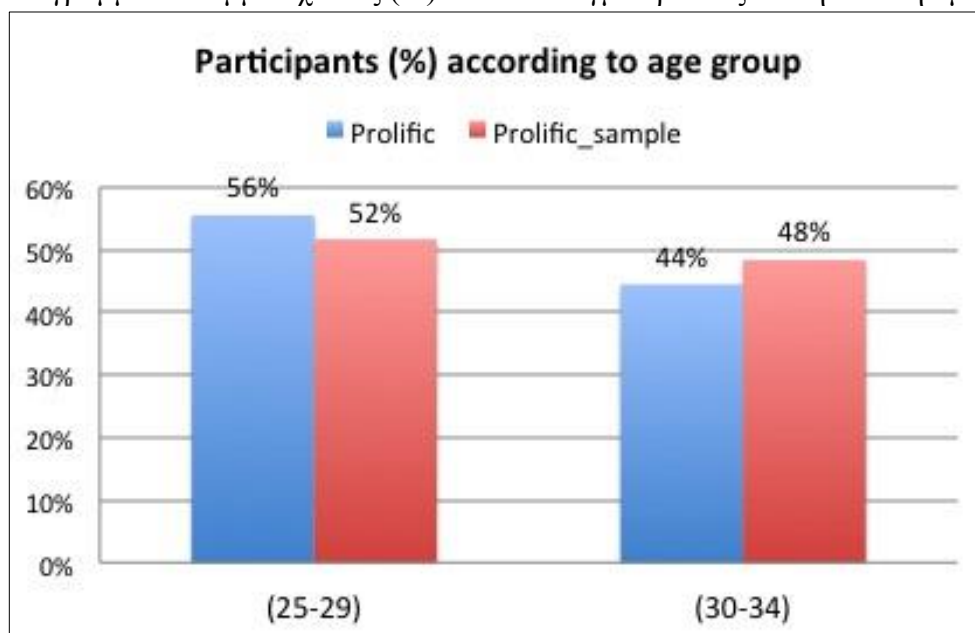
5.2.1. Επιλογή του δείγματος

Η επιλογή του δείγματος έγινε μέσω του εργαλείου "prescreening" του Prolific, μέσω του οποίου επιλέγονται τα χαρακτηριστικά του δείγματος που απαιτούνται για την έρευνα και στη συνέχεια η έρευνα προωθείται από την υπηρεσία στα άτομα τα οποία πληρούν τα κριτήρια αυτά. Τα κριτήρια μπορεί να σχετίζονται με δημογραφικά χαρακτηριστικά, γεωγραφικά (όπως κατοικία, προέλευση κ.α.), κοινωνικά (οικογενειακή κατάσταση κλπ), οικονομικά (εισόδημα κ.α.), ενδιαφερόντων (μουσική, χόμπι κ.α.) κ.ά. Αφού τεθούν τα κριτήρια εμφανίζεται ο αριθμός του διαθέσιμου πληθυσμού που πληρεί τα κριτήρια αυτά.

Η συγκεκριμένη έρευνα είναι διερευνητική και αποσκοπεί στη διαμόρφωση μιας πρώτης εικόνας. Για τον λόγο αυτόν, το δείγμα του πληθυσμού στο οποίο βασίστηκε η έρευνα δεν κρίθηκε αναγκαίο να είναι αντιπροσωπευτικό. Επίσης, η επιλογή της συγκεκριμένης υπηρεσίας αποκλείει τη δυνατότητα εξαγωγής συμπερασμάτων για τον πληθυσμό του Λονδίνου, όχι μόνο λόγω του μεγέθους του δείγματος, αλλά και λόγω του ότι το δείγμα της έρευνας αποκλείει την τυχαία επιλογή των ερωτηθέντων, αφού απευθύνεται στον συγκεκριμένο διαθέσιμο πληθυσμό του Prolific. Τα βασικά κριτήρια τα οποία τέθηκαν για την επιλογή του δείγματος της έρευνας ήταν: 1) Τα άτομα του δείγματος να ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 25-34, 2) Να φοιτούν σε πανεπιστημιακό ίδρυμα ή να έχουν ολοκληρώσει τουλάχιστον προπτυχιακές σπουδές σε κάποιο πανεπιστημιακό ίδρυμα, 3) Να είναι κάτοικοι Λονδίνου. Ο διαθέσιμος πληθυσμός του Prolific ήταν 452 άτομα. Από αυτούς στην έρευνά μας συμμετείχαν 120 άτομα. Στη συνέχεια παρουσιάζουμε τα χαρακτηριστικά των 452 ατόμων και του δείγματος που επέλεξε να συμμετέχει στην έρευνα σε κοινά διαγράμματα προς χάριν σύγκρισης, ως προς τα τρία κριτήρια που θέσαμε.

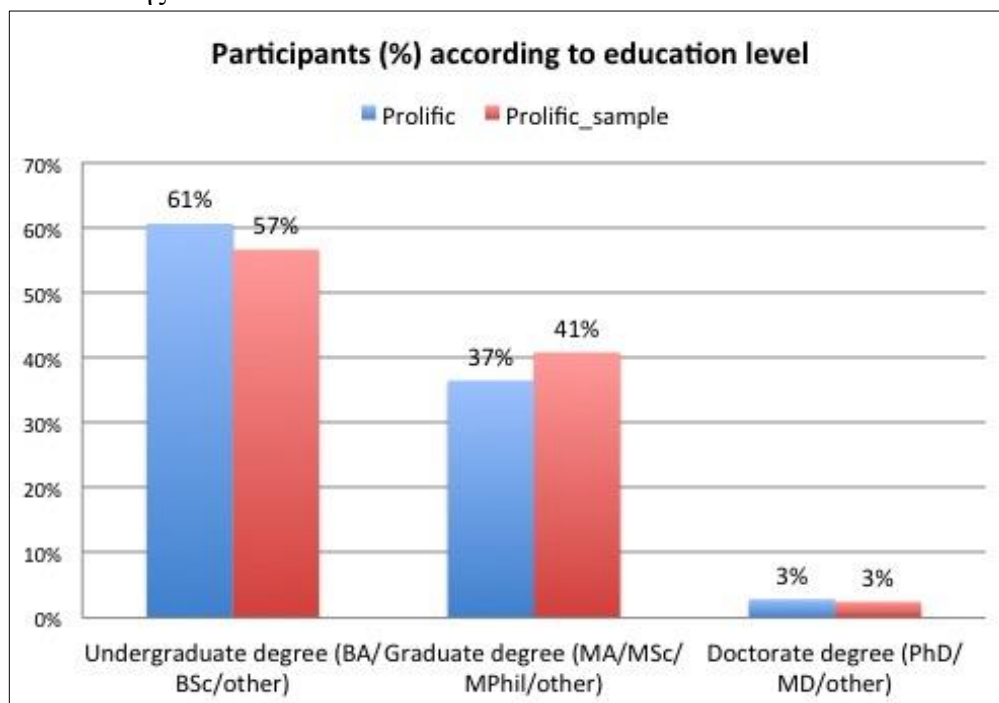

Διάγραμμα 6: Συμμετέχοντες (%) Prolific/δείγμα έρευνας ανά ηλικιακή ομάδα

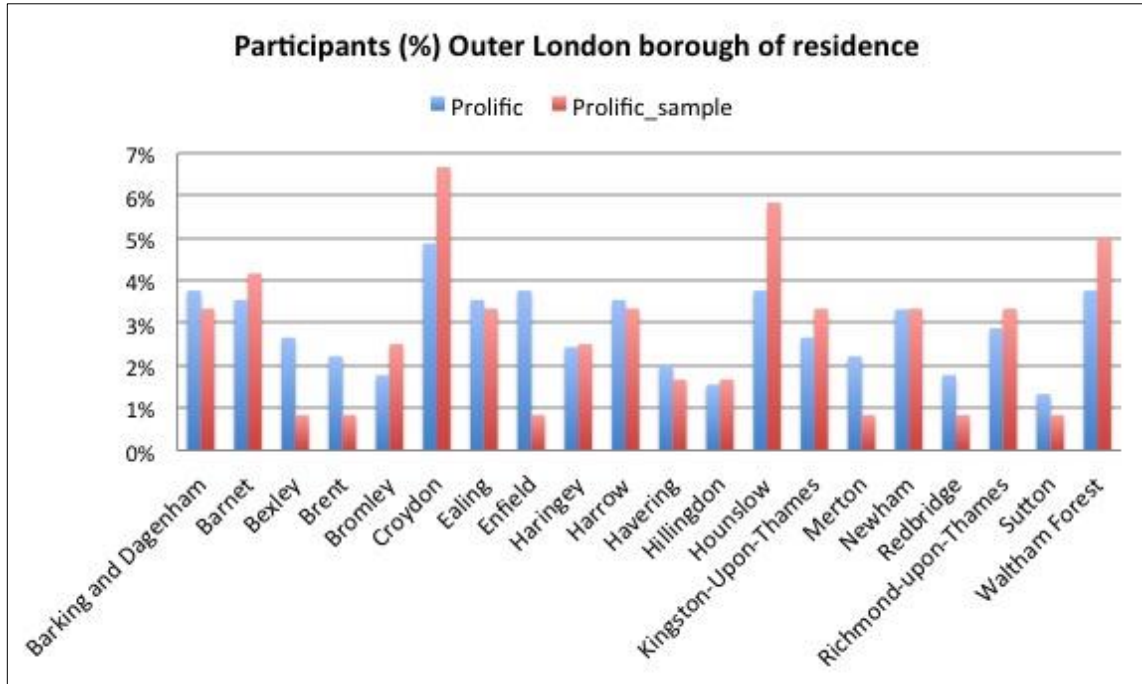
Πηγή: Πλατφόρμα Prolific.ac, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7: Συμμετέχοντες (%) Prolific/δείγμα έρευνας ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης

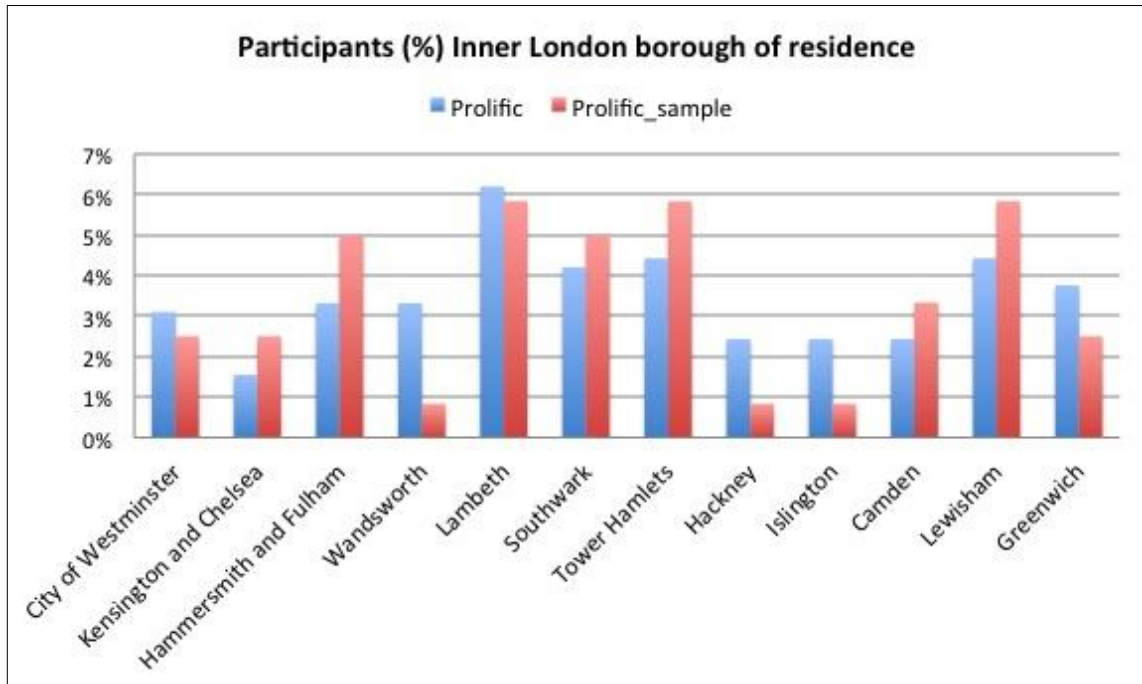
Πηγή: Πλατφόρμα Prolific.ac, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 8: Συμμετέχοντες (%) Prolific/δείγμα έρευνας που κατοικούν στο περιφερειακό Λονδίνο

Πηγή: Πλατφόρμα Prolific.ac, ίδια επεξεργασία

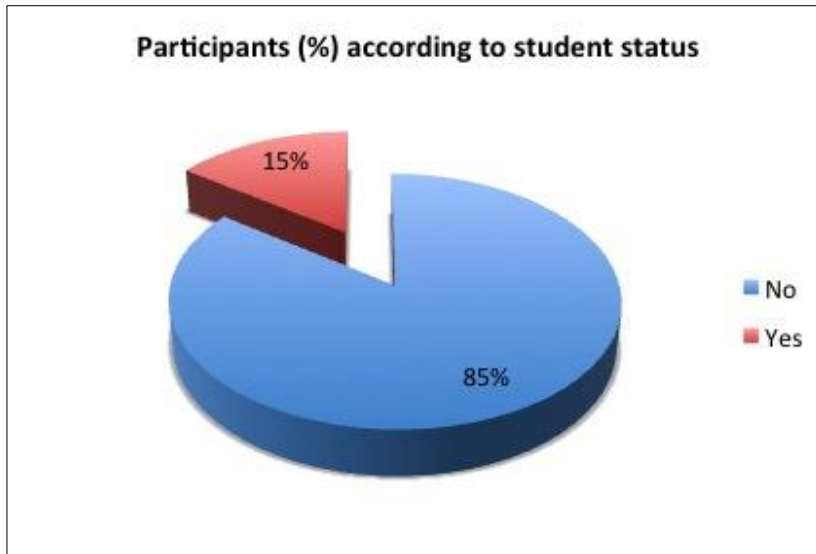
Διάγραμμα 9: Συμμετέχοντες (%) Prolific/δείγμα έρευνας που κατοικούν στο εσωτερικό Λονδίνο

Πηγή: Πλατφόρμα Prolific.ac, ίδια επεξεργασία

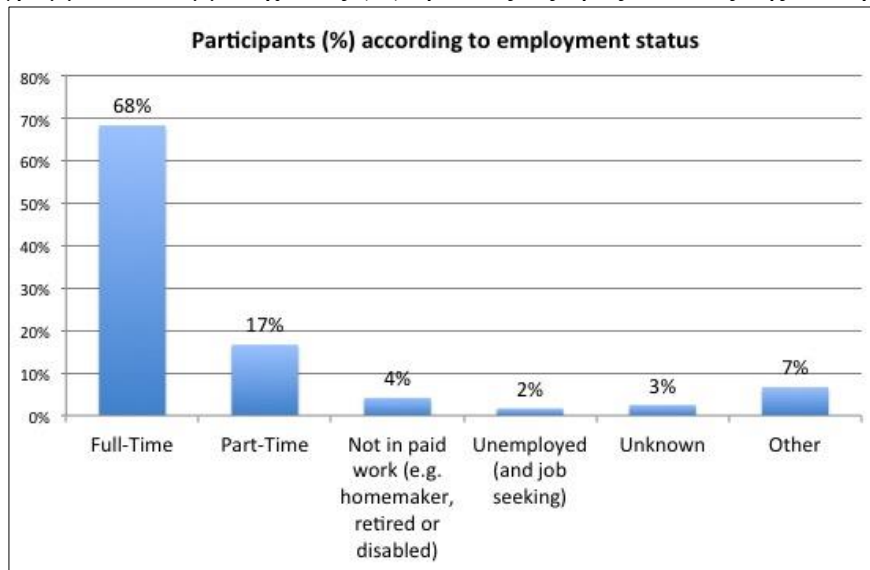
Από τα διαγράμματα (βλ. σελ 56) παρατηρούμε ότι το δείγμα μας παρουσιάζει ποσοστό πληθυσμού σε περίπου ίδιο βαθμό με τον πληθυσμό του Prolific ως προς την ηλικία και την εκπαίδευση. Μεγαλύτερες διαφοροποιήσεις εντοπίζονται ως προς τα ποσοστά πληθυσμού ανά διοικητική υπο περιοχή (Borough) (βλ. 57). Είναι σημαντικό να επισημάνουμε ότι όλες οι υπο περιοχές αντιπροσωπεύονται στο δείγμα μας σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό. Επειδή οι συμμετέχοντες είναι αυτοί που επιλέγουν την έρευνά μας δεν είναι δυνατόν να ελέγξουμε τα κριτήρια ως προς τα ποσοστά ώστε να είναι όμοια με αυτά του πληθυσμού. Αυτός είναι και ο βασικός λόγος που το δείγμα μας δεν ήταν δυνατό να είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού του Prolific. Στη συνέχεια, παρουσιάζουμε κάποια επιπλέον χαρακτηριστικά του δείγματος της έρευνας, την κατάσταση φοίτησης και το είδος απασχόλησης.

Διάγραμμα 10: Συμμετέχοντες (%) έρευνας ως προς την κατάσταση φοίτησης

Πηγή: Πλατφόρμα Prolific.ac, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 11: Συμμετέχοντες (%) έρευνας ως προς το είδος της απασχόλησης

Πηγή: Πλατφόρμα Prolific.ac, ίδια επεξεργασία

Όπως παρατηρούμε το δείγμα μας στο μεγαλύτερο ποσοστό του δεν είναι φοιτητές, το οποίο εξηγείται και από το ηλικιακό εύρος που επιλέξαμε. Επομένως, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι το 15% που δήλωσε ότι είναι φοιτητές βρίσκονται σε μεταπτυχιακές ή διδακτορικές σπουδές (βλ. Διάγραμμα 7). Τέλος, από τα δεδομένα για την απασχόληση (βλ. παραπάνω) παρατηρούμε ότι το 68% του δείγματος είναι σε εργασία πλήρους απασχόλησης και το 17% σε εργασία μερικής απασχόλησης, τα οποία επίσης επιβεβαιώνονται από τα δεδομένα που έχουμε για την εκπαίδευση και την ηλικία.

5.2.2. Σύνθεση και συλλογή ερωτηματολογίων

Το ερωτηματολόγιο με τίτλο: "Does privacy in public space matter?" (Έχει σημασία η ιδιωτικότητα για τους ανθρώπους στον δημόσιο χώρο;)(βλ. Παράρτημα) αποτελείται από πέντε ομάδες ερωτήσεων:

- 1) Χρήση του Ίντερνετ ως προς την διαδικτυακή δραστηριότητα, τη χρήση του σε σχέση με το φυσικό χώρο
- 2) Δημόσιος ψηφιακός χώρος
- 3) Δημόσιος αστικός χώρος
- 4) Ιδιωτικότητα στον ψηφιακό χώρο
- 5) Ιδιωτικότητα στον φυσικό χώρο, με εστίαση στον δημόσιο αστικό φυσικό χώρο και την παρακολούθηση από CCTV συστήματα παρακολούθησης

Οι ερωτήσεις που χρησιμοποιήθηκαν είναι κλειστού τύπου: 1) Επιλογής, 2) Πολλαπλής επιλογής και 3) αξιολόγησης με χρήση της κλίμακας Likert. Η κλίμακα αξιολόγησης Likert έχει εύρος τιμών από 1 έως 5. Η επιλογή της συγκεκριμένης κλίμακας έγινε γιατί το μικρό εύρος τιμών που χρησιμοποιεί επιτρέπει τη γρηγορότερη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, διευκολύνοντας την ερευνητική διαδικασία. Βέβαια, να σημειώσουμε ότι το μικρό αυτό εύρος τιμών δυσκολεύει την αξιολόγηση της διαφοράς των διαβαθμίσεων της κλίμακας. Στις ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής δόθηκε η δυνατότητα στους ερωτηθέντες να προσθέσουν την επιθυμητή τους απάντηση, μέσω της επιλογής "Other". Επίσης, σε ορισμένες ερωτήσεις (Q15, Q20) ζητήθηκε σχολιασμός (προαιρετικά), με στόχο την καλύτερη ερμηνεία της απάντησης που επιλέχθηκε.

Οι δύο πρώτες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου (Q1, Q2) αφορούν το συμφωνητικό ιδιωτικότητας, στο οποίο δόθηκε σύντομη περιγραφή του αντικειμένου της έρευνας, ο σκόπος χρήσης και το είδος των δεδομένων που συλλέχθηκαν (Q1) και το προσωπικό ψευδώνυμο που έχει ο κάθε χρήστης στη βάση του Prolific, για να γίνεται η ταυτοποίησή του (Q2). Στη συνέχεια παρατίθενται οι ερωτήσεις που δόθηκαν στους συμμετέχοντες της έρευνας, ανά ομάδα ερωτήσεων:

1η Ομάδα - Use of the Internet:

Η ομάδα αυτή ερωτήσεων αποσκοπεί στη συλλογή δεδομένων σε σχέση με τη χρήση του διαδικτύου (χρόνος - χώρος χρήσης, διαδικτυακή δραστηριότητα).

- Q3: How much time on average do you spend daily surfing/using the Internet?
- Q4: Which of the following devices do you most often use to connect to the Internet? (Choose all that apply)
- Q5: On a regular day where are you most likely to be when you use the Internet? (Choose all that apply)
- Q6: How likely is it to use the Internet in the following situations? (Likert: Never - Rarely - Sometimes - Usually - Always)
- Q7: What do you most often use the Internet for: (Choose all that apply)
- Q8: Which of the following activities do you usually choose to do via the Internet? (Choose all that apply)

2η Ομάδα: The Internet as digital space

Η ομάδα αυτή ερωτήσεων αναφέρεται στον ψηφιακό χώρο και την έννοια του δημόσιου ψηφιακού χώρου και στόχο έχει τη συλλογή δεδομένων σε σχέση με το αν ο ψηφιακός χώρος θεωρείται ως δημόσιος ή ιδιωτικός χώρος.

- Q9: Do you consider the Internet to be a public or private space? (Choose all that apply)

Αν η απάντηση είναι "Public space" ή "Semi-public space" τότε η επόμενη ερώτηση είναι:

2η Ομάδα_1: Digital public spaces

- Q10: Which digital spaces of the following list would you consider as **digital public spaces**? (Choose all that apply)
- Q11: How characteristic of **digital public spaces**, do you consider the following to be? (rate from 1-5, with 1: least characteristic and 5: most characteristic)

Αν η απάντηση είναι " Private space" τότε η επόμενη ερώτηση είναι:

2η Ομάδα_2: Digital spaces

- Q12: How characteristic of **digital spaces**, do you consider the following to be? (rate from 1-5, with 1: least characteristic and 5: most characteristic)

3η Ομάδα: Urban public spaces

Η ομάδα αυτή ερωτήσεων έχει ως στόχο τη συλλογή δεδομένων σε σχέση με τον φυσικό δημόσιο χώρο και την σύγκριση των απαντήσεων με αυτές της προηγούμενης ομάδας που αναφέρεται στον ψηφιακό δημόσιο χώρο.

- Q13: Which of the following would you choose if you wanted to retreat and spend some time with yourself?
- Q14: How important for urban public spaces do you consider the following qualities to be? (rate from 1-5, with 1: least characteristic and 5: most characteristic)

4η Ομάδα: Privacy in digital spaces

Στην ομάδα αυτή εισάγεται η έννοια της ιδιωτικότητας και αποσκοπεί στη συλλογή δεδομένων σε σχέση με τη σημασία που έχει η ιδιωτικότητα στον ψηφιακό χώρο.

- Q15: How important for you is the privacy of your personal information?
- Q16: Have you ever shared your location data with: (Choose all that apply)
- Q17: Is privacy a factor you consider before sharing your data on the Internet?

5η Ομάδα: Privacy in urban public spaces

Στην ομάδα αυτήν εξετάζεται η στάση των συμμετεχόντων ως προς την παρακολούθηση των δημόσιων χώρων, καθώς ο τρόπος που αντιμετωπίζουν και αντιλαμβάνονται την ιδιωτικότητά τους.

- Q18: In London it is estimated that an average person is being recorded on camera around 300 times daily. Do you consider this to be an invasion of privacy?
- Q19: Is there CCTV surveillance in your neighbourhood?
- Q20: Do you agree with the surveillance of public spaces? (Likert: Strongly agree - Agree - Neither agree nor disagree - Disagree - Strongly disagree)
- Q21: How do you feel when you are in a public space that has camera surveillance? (Choose all that apply)
- Q22: In which of the following situations would you look if there is CCTV surveillance? (Choose all that apply)

Κατά τη συλλογή των ερωτηματολογίων εφαρμόστηκε μία πολιτική φιλτραρίσματος των απαντήσεων έτσι ώστε να αφαιρεθούν ερωτηματολόγια που φάνηκε να απαντήθηκαν τυχαία. Σε όλες τις ερωτήσεις το σύνολο των απαντήσεων είναι 120, όσο δηλαδή και το δείγμα μας.

Τα κριτήρια της επιλογής απόρριψης ήταν:

- 1) Λιγότερο από 3 λεπτά χρόνος συμπλήρωσης,
- 2) Επιλογή απαντήσεων που δεν είναι δυνατόν να ισχύουν ταυτόχρονα.

Από τη διαδικασία αξιολόγησης προέκυψαν 4 απορρίψεις, οι οποίες καλύφθηκαν από νέα ερωτηματολόγια.

Η συλλογή των ερωτηματολογίων έγινε μέσω της υπηρεσίας SurveyMonkey, το οποίο υπολόγισε επίσης το μέσο χρόνο συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων.

5.2.3. Ανάλυση και αξιολόγηση των απαντήσεων

Για την ανάλυση των ερωτηματολογίων χρησιμοποιήθηκε σε ένα πρώτο επίπεδο διαγραμματική απεικόνιση των απαντήσεων ανά ερώτηση και σε ένα δεύτερο, όπου κρίθηκε απαραίτητο:

- Διασταυρωμένη πινακοποίηση (cross-tabulation). Η διασταυρωμένη πινακοποίηση αποτελεί στατιστικό εργαλείο το οποίο επιτρέπει την εξέταση των απαντήσεων μίας ερώτησης ανά απάντηση μίας άλλης.
- Διαγραμματική απεικόνιση μέσω ορών των απαντήσεων ανά επιλογή, η οποία συνδυαστικά με τους βασικούς στατιστικούς δείκτες μπορεί να δώσει πληροφορίες σε σχέση με τον βαθμό προτίμησης των επιλογών.
- Παράλληλη παράθεση σε διάγραμμα απαντήσεων προς σύγκριση
- Βασικοί στατιστικοί δείκτες: 1) Ελάχιστο - Μέγιστο, 2) Διάμεσος, 3) Μέσος όρος, 4) Τυπική απόκλιση
- Εργαλείο ανάλυσης κειμένου Word cloud που παρέχει η υπηρεσία του SurveyMonkey

Η ανάλυση των ερωτηματολογίων έγινε μέσω της υπηρεσίας του SurveyMonkey, καθώς και της χρήσης του προγράμματος Excel (Microsoft).

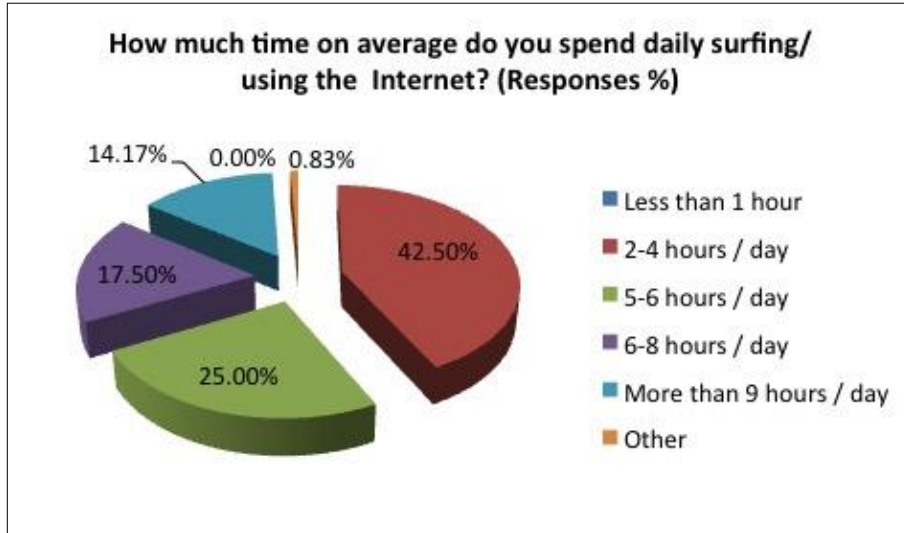
Ακολουθεί η παρουσίαση και ανάλυση των αποτελεσμάτων ανά ερώτηση και τα συμπεράσματα ανά ομάδα ερωτήσεων. Η παρουσίαση αυτή έγινε με ποσοστιαία απεικόνιση των απαντήσεων και όπου κρίθηκε απαραίτητο με απεικόνιση των μέσω ορών ανά απάντηση και χρήση στατιστικών δεικτών, οι οποίοι υπολογίστηκαν μέσω της υπηρεσίας του SurveyMonkey. Να σημειώσουμε ότι κατά την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων λήφθηκε υπόψη ότι οι απαντήσεις επηρεάστηκαν από ορισμένους παράγοντες όπως η δομή του ερωτηματολογίου (διαδοχή και διατύπωση των ερωτήσεων, ομαδοποίηση - αριθμός ερωτήσεων ανά ομάδα), η φύση του θέματος που περιλαμβάνει σύνθετες έννοιες όπως η ιδιωτικότητα και ο δημόσιος χώρος καθώς και το ότι συμπληρώθηκε από άτομα τα οποία είναι εξοικωμένα με τον ψηφιακό χώρο, τόσο λόγω της ηλικιακής ομάδας στην οποία ανήκουν όσο και λόγω του ότι είναι μέλη της υπηρεσίας του Prolific.

Ομάδα 1η: Χρήση του Ίντερνετ

Ερώτηση Q3: "Πόσο χρόνο αφιερώνετε κατά μέσο όρο χρησιμοποιώντας το Ίντερνετ καθημερινά;" (Επιλογής)

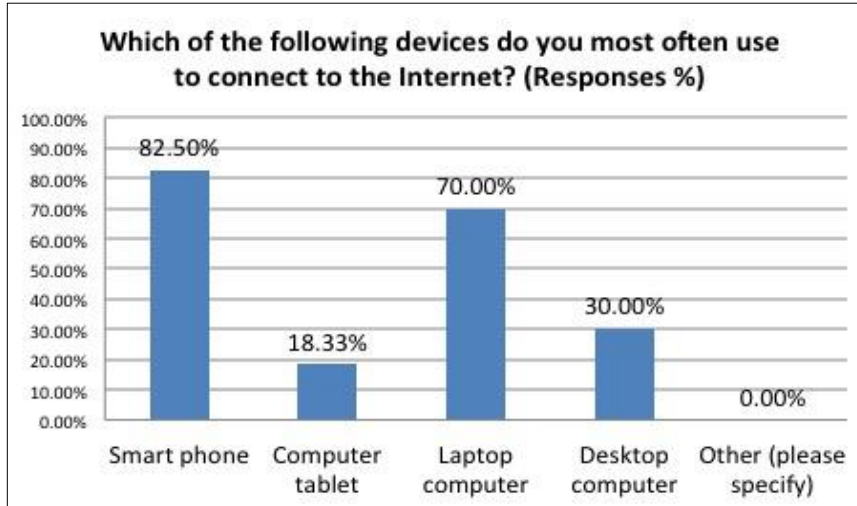
Διάγραμμα 12: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 3 (Q3)

Όπως φαίνεται από το διάγραμμα το 42% των ερωτηθέντων αφιερώνει στον ψηφιακό χώρο 2-4 ώρες την ημέρα, το 25% 5-6 ώρες την ημέρα ενώ το υπόλοιπο 32% χρησιμοποιεί το Ίντερνετ πάνω από 6 ώρες την ημέρα. Η επιλογή "Other" επιλέχθηκε μόνο από ένα άτομο το οποίο έδωσε την απάντηση "1-2 ώρες" (βλ. Πίνακας 35, Παράρτημα). Η απάντηση λιγότερο από 1 ώρα δεν επιλέχθηκε από κανένα άτομο του δείγματος.

Ερώτηση Q4: "Ποιες από τις παρακάτω συσκευές χρησιμοποιείτε πιο συχνά για να συνδεθείτε στο Ίντερνετ;" (Πολλαπλής επιλογής)

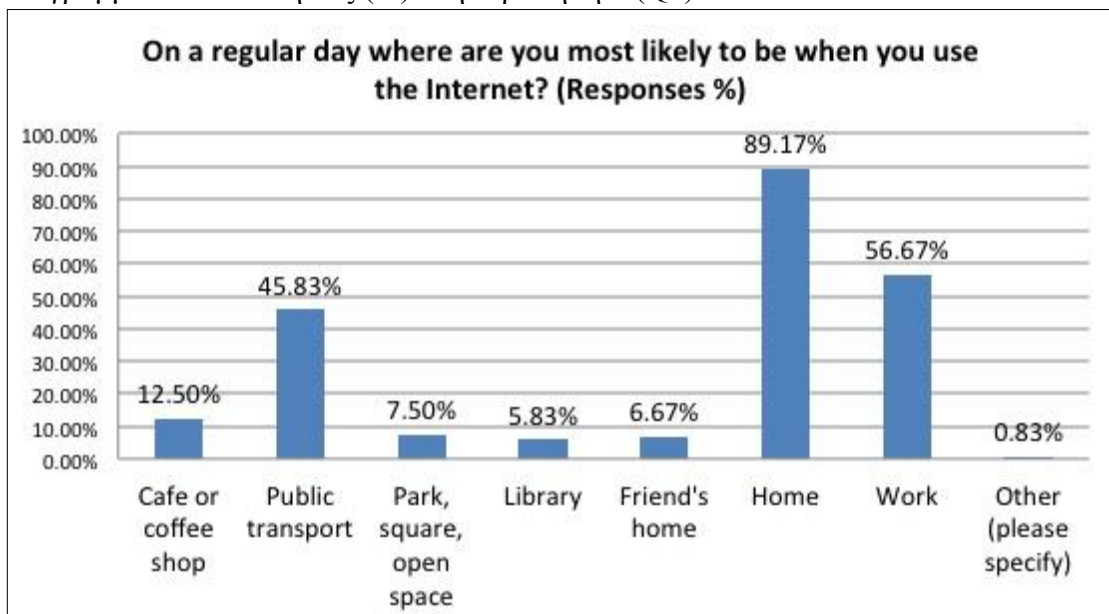
Διάγραμμα 13: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 4 (Q4)

Στην ερώτηση αυτή οι ερωτηθέντες μπορούσαν να επιλέξουν περισσότερες από μία απαντήσεις. Τα μεγαλύτερα ποσοστά συγκέντρωσαν οι απαντήσεις που αφορούσαν σε φορητές συσκευές. Πιο συγκεκριμένα η επιλογή "Smart phone" συγκέντρωσε 82.5% (99 άτομα) και η επιλογή "Laptop computer" 70% (84 άτομα).

Ερώτηση Q5: "Σε μία κανονική μέρα πού είναι πιο πιθανό να βρίσκεστε όταν χρησιμοποιείτε το Ίντερνετ;" (Πολλαπλής επιλογής)

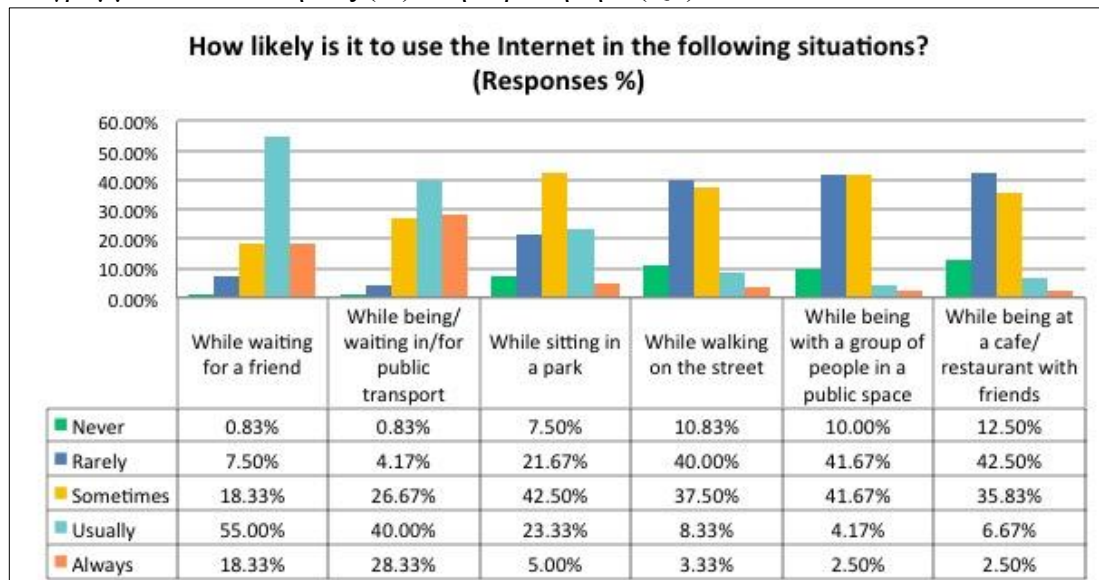
Διάγραμμα 14: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 5 (Q5)

Τα μεγαλύτερα ποσοστά συγκεντρώνουν οι απαντήσεις "Home" (107 άτομα), "Work" (68 άτομα) και "Public transport" (55 άτομα) με 89.17%, 56.67% και 45.83% αντίστοιχα. Οι ανοιχτοί δημόσιοι χώροι "Park, square, open space" επιλέχθηκαν μόνο από ένα 7.50% (9 άτομα) των ερωτηθέντων, ενώ η επιλογή "Cafe or coffee shop" επιλέχθηκε από 15 άτομα. Η επιλογή "Other", επιλέχθηκε μία φορά και η απάντηση που συμπληρώθηκε ήταν "Home office" (βλ. Πίνακας 35, Παράρτημα). Οι απαντήσεις στην παραπάνω ερώτηση είναι αναμενόμενες, από το δημογραφικό προφίλ του δείγματος αφού το 85% του δείγματος είναι εργαζόμενοι (βλ. Διάγραμμα 11) με το 68% (82 άτομα) σε εργασία πλήρους απασχόλησης και το 17% (21 άτομα) σε εργασία μερικής απασχόλησης.

Ερώτηση Q6: "Πόσο πιθανό είναι να χρησιμοποιήσετε το Ίντερνετ στις παρακάτω περιπτώσεις;" (κλίμακα Likert)

Διάγραμμα 15: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 6 (Q6)

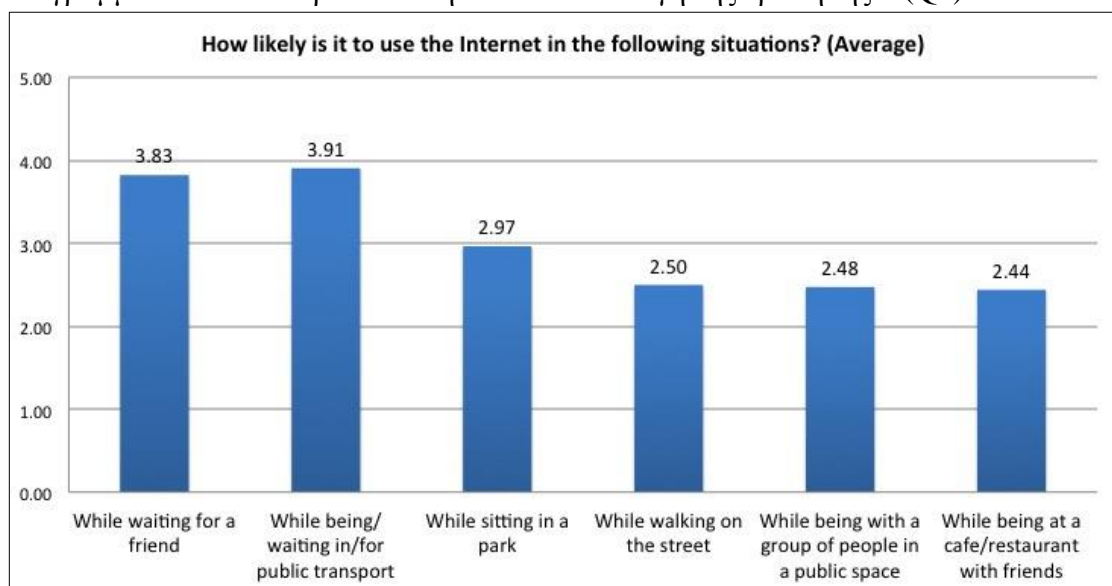

Η ερώτηση αυτή είχε στόχο τη συλλογή δεδομένων σε σχέση με την χρήση του Ίντερνετ και την κοινωνική συμπεριφορά στους φυσικούς δημόσιους χώρους, ή χώρους κοινωνικής συνάθροισης (τελευταία επιλογή: "While being at a cafe/restaurant with friends"). Εξάιρεση αποτελεί η πρώτη επιλογή: "While waiting for a friend" στην οποία έπρεπε να διευκρινιστεί το μέρος της αναμονής, οπότε δε θα συμπεριληφθεί στην ανάλυση. Η χρήση του Ίντερνετ μέσω φορητών συσκευών σε δημόσιους χώρους

αποτελεί μία κατάσταση απομόνωσης από τον φυσικό χώρο, αφού η προσοχή εστιάζεται στην οθόνη και όχι στο χώρο της φυσικής παρουσίας.

Οι απαντήσεις δόθηκαν μέσω της αξιολόγησης των επιλογών με τη χρήση της κλίμακας Likert. Η κλίμακα που χρησιμοποιήθηκε είναι κλίμακα συχνότητας και έδινε τη δυνατότητα αξιολόγησης: Ποτέ - Σπάνια - Μερικές φορές - Συνήθως - Πάντα (Never - Always). Το ποσοστό χρήσης του Ίντερνετ σε σταθμούς και μέσα μαζικής μεταφοράς συγκέντρωσε το μεγαλύτερο ποσοστό στην κατηγορία "Always", ενώ οι επιλογές που περιλάμβαναν τη συμμετοχή σε κοινωνική δραστηριότητα, παρουσίασαν τα χαμηλότερα ποσοστά στις κατηγορίες "Always" και "Usually" και τα υψηλότερα στις κατηγορίες "Never" και "Rarely". Βέβαια, ενδιαφέρον προκαλεί ότι οι ίδιες επιλογές συγκεντρώνουν μεταξύ 35% - 42% στην κατηγορία "Sometimes", που σημαίνει ότι κοντά στο ένα τρίτο του δείγματος μερικές φορές χρησιμοποιεί το Ίντερνετ σε παρουσία άλλων. Αντίστοιχα ποσοστά παρουσιάζουν και οι περιπτώσεις που αναφέρονται στη χρήση καθιστικών χώρων σε πάρκο και κατά τη διάρκεια που κάποιος περπατάει στον δρόμο ("While walking on the street"). Τέλος, η χρήση του Ίντερνετ στα μέσα μαζικής μεταφοράς συγκέντρωσε το 70% (84 άτομα) στις δύο τελευταίες κατηγορίες, το οποίο ήταν αναμενόμενο από το υψηλό ποσοστό που είχε και στις απαντήσεις της ερώτησης Q5 (βλ. Διάγραμμα 14). Τα παραπάνω επαληθεύονται και από το παρακάτω διάγραμμα το οποίο παρουσιάζει τις μέσες τιμές των απαντήσεων ανά επιλογή.

Διάγραμμα 16: Μέσοι όροι απαντήσεων ανά επιλογή της ερώτησης 6 (Q6)

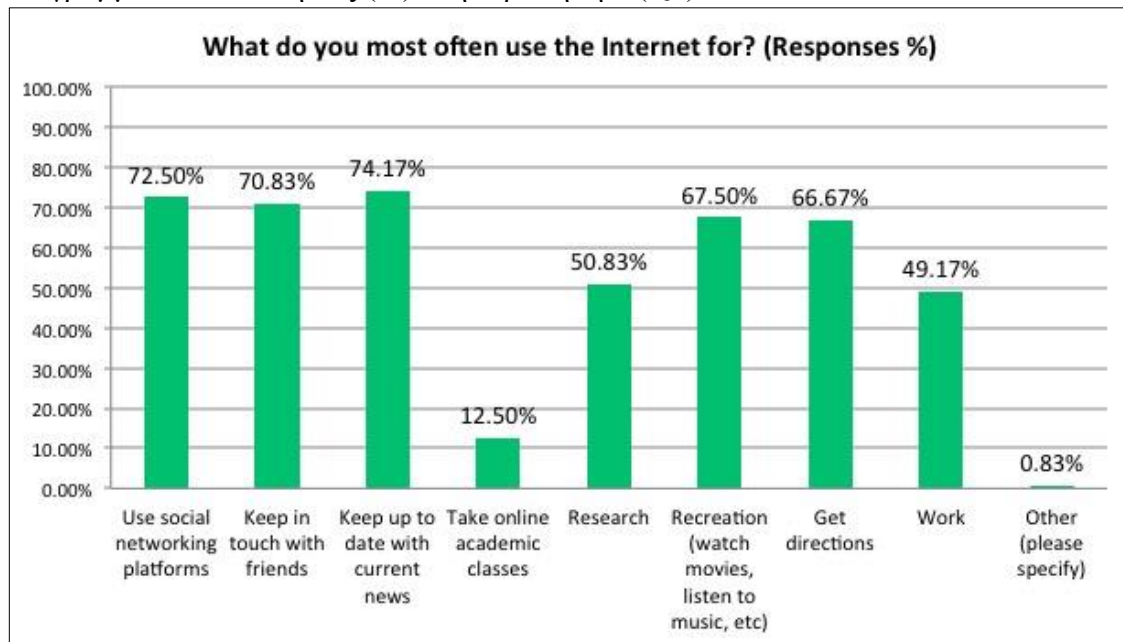
Πίνακας 6: Στατιστικά μεγέθη απαντήσεων ανά επιλογή της ερώτησης 6 (Q6)

	Minimum	Maximum	Median	Mean	Standard deviation
While waiting for a friend	1.00	5.00	4.00	3.83	0.84
While being/waiting in/for public transport	1.00	5.00	4.00	3.91	0.89
While sitting in a park	1.00	5.00	3.00	2.97	0.97
While walking on the street	1.00	5.00	2.00	2.00	0.91
While being with a group of people in a public space	1.00	5.00	2.00	2.48	0.83
While being at a cafe/restaurant with friends	1.00	5.00	2.00	2.44	0.88

Από το Διάγραμμα 16 παρατηρούμε ότι οι επιλογές που σχετίζονται με συμμετοχή σε ομάδα συγκέντρωσαν απαντήσεις μεταξύ των κατηγοριών "Rarely" και "Sometimes", όπως επαληθεύεται και από τις σχετικά μικρές τυπικές αποκλίσεις (βλ. Πίνακας 6). Ομοίως η χρήση του Ίντερνετ στα μέσα μαζικής μεταφοράς συγκέντρωσε απαντήσεις μεταξύ των κατηγοριών "Usually" και "Sometimes" (βλ Πίνακας 6). Τέλος, η χρήση του Ίντερνετ συμβαίνει μερικές φορές ("Sometimes") σε πάρκα ή πλατείες, ενώ στο δρόμο σπάνια έως μερικές φορές.

Ερώτηση Q7: " Για πιο λόγο χρησιμοποιείτε κυρίως το Ίντερνετ;" (Πολλαπλής επιλογής)

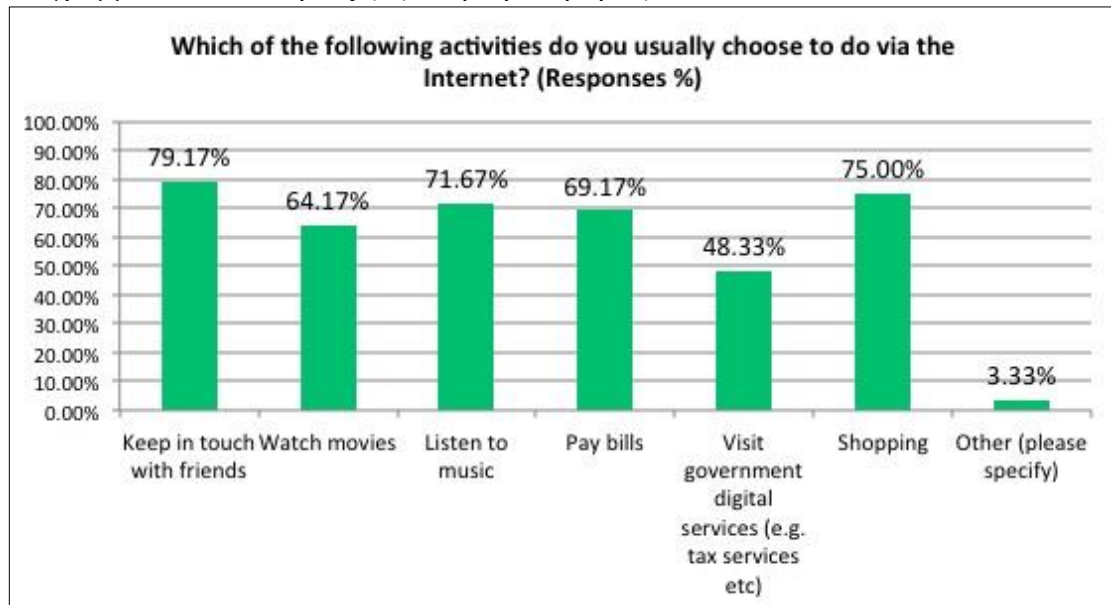
Διάγραμμα 17: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 7 (Q7)

Η ερώτηση αυτή αφορά στη διαδικτυακή δραστηριότητα. Οι επιλογές που δόθηκαν στους ερωτηθέντες αφορούσαν στην επικοινωνία, την εκπαίδευση, την αναψυχή, τη δουλειά, τη χρήση εφαρμογών πλοήγησης, την ενημέρωση. Από τις απαντήσεις προέκυψε ότι η επικοινωνία και η ενημέρωση επιλέχθηκε από ποσοστά της τάξεως του 70%, ενώ η αναψυχή και η χρήση εφαρμογών πλοήγησης από ποσοστά της τάξεως του 65%. Η εργασία και η έρευνα επιλέχθηκαν από το 50% του δείγματος, ενώ τα διαδικτυακά μαθήματα συγκέντρωσαν ένα 12.5% των απαντήσεων (βλ. Διάγραμμα 17). Η επιλογή "Other" επιλέχθηκε μόνο από ένα άτομο, το οποίο συμπλήρωσε ως απάντηση "Tracking finances" (βλ. Πίνακας 35, Παράρτημα).

Ερώτηση Q8: "Ποιες από τις παρακάτω δραστηριότητες επιλέγετε συνήθως να κάνετε μέσω του Ίντερνετ;" (Πολλαπλής επιλογής)

Διάγραμμα 18: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 8 (Q8)

Σε αντίθεση με την προηγούμενη στην ερώτηση αυτή ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες στην έρευνα να επιλέξουν τις δραστηριότητες εκείνες που προτιμούν να κάνουν ψηφιακά. Για τον λόγο αυτόν οι επιλογές που τους δόθηκαν διαφέρουν από εκείνες της προηγούμενης ερώτησης. Όπως φαίνεται από το διάγραμμα το υψηλότερο ποσοστό συγκεντρώνει η απάντηση "Keep in touch with friends", συγκεκριμένα το 79.17% δήλωσε ότι χρησιμοποιεί το ίντερνετ ως μέσο επικοινωνίας με φίλους. Βάσει αυτής της επιλογής αν και δεν μπορούμε να συμπεράνουμε ότι προτιμούν την διαδικτυακή επικοινωνία έναντι της φυσικής πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνίας,

σίγουρα το υψηλό ποσοστό φανερώνει τη σημασία που έχει αποκτήσει το διαδίκτυο στην κοινωνική ζωή των ατόμων του δείγματος. Επόμενες κατηγορίες με υψηλά ποσοστά της τάξεως του 70% έχουν η πληρωμή λογαριασμών ("Pay bills") και οι διαδικτυακές αγορές ("Shopping"). Η παρακολούθηση ταινιών και η ακρόαση μουσικής αν και παρουσιάζουν ποσοστά υψηλά, 64.17% και 71.67% αντίστοιχα, δεν είναι τόσο υψηλά όσο αυτά των υπόλοιπων δραστηριοτήτων, πιθανόν επειδή στην ερώτηση αυτήν δεν δίνεται έμφαση στη συνήθεια χρήσης, αλλά στην προτίμηση. Τέλος, η απάντηση "Other" επιλέχθηκε από τέσσερα (4) άτομα τα οποία έδωσαν τις απαντήσεις: "Reddit": το οποίο είναι αμερικανική πλατφόρμα συγκέντρωσης νέων κοινωνικών δικτύων, συζήτησης και αξιολόγησης διαδικτυακού περιεχομένου (web content rating) (Wikipedia), "News": η ενημέρωση πιθανόν να έπρεπε να έχει δοθεί ως επιλογή και σε αυτήν την ερώτηση, αφού είναι γεγονός ότι ο ψηφιακός χώρος σήμερα αποτελεί βασική πηγή πληροφόρησης, "You tube", "Learn about things by reading up on them" (βλ. Πίνακας 35, Παράρτημα).

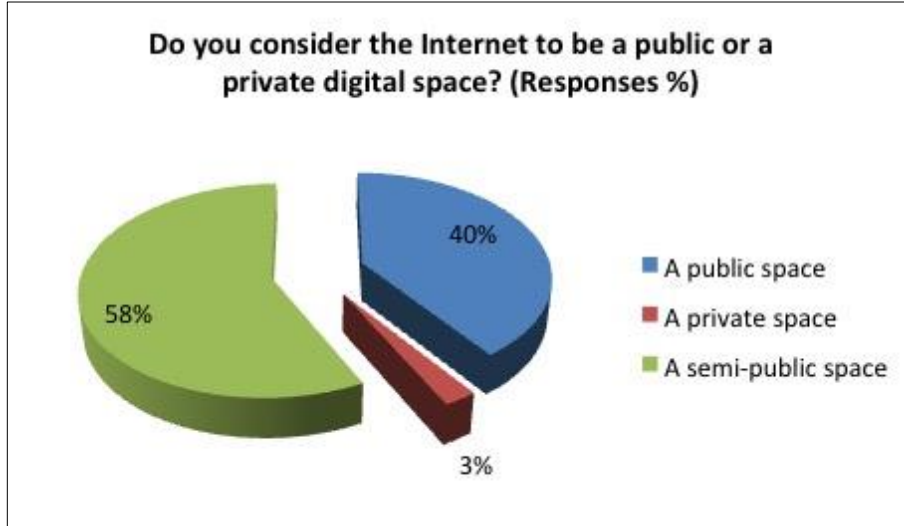
Συμπεράσματα Ομάδα 1η

Από την ανάλυση για την Ομάδα 1 παρατηρούμε ότι ανεξάρτητα από το πόσες ώρες αφιερώνουν στο Ίντερνετ, το σύνολο των ερωτηθέντων επέλεξε με τη μεγαλύτερη συχνότητα τις κατηγορίες σπίτι, χώρος εργασίας, και τα μέσα μαζικής μεταφοράς (βλ. Διάγραμμα 46 - διασταυρωμένη πινακοποίηση, Παράρτημα) σε ότι αφορά το ερώτημα σε ποιους χώρους βρίσκονται όταν χρησιμοποιούν το Ίντερνετ. Μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι συμμετέχοντες κρατούν μία συνεχή επαφή με τον ψηφιακό χώρο καθόλη τη διάρκεια της μέρας. Ως προς τις συσκευές που χρησιμοποιούνται πιο συχνά οι φορητές συσκευές συγκεντρώνουν τα μεγαλύτερα ποσοστά με το 82.5% να διαθέτει "smart phone" και το 70% φορητό υπολογιστή, γεγονός που δηλώνει τη δυνατότητα συνεχούς πρόσβασης στον ψηφιακό χώρο. Επίσης, η χρήση του Ίντερνετ σε δημόσιους χώρους είναι πιθανότερο να συμβεί, κατά συχνότητα εμφάνισης στο δείγμα, όταν βρίσκονται στα μέσα μαζικής μεταφοράς ή κάθονται σε κάποιο πάρκο ή πλατεία, μερικές φορές όταν περπατούν στο δρόμο και πιο σπάνια όταν βρίσκονται σε παρουσία άλλων.

Ομάδα 2η: Ψηφιακός χώρος και δημόσιος ψηφιακός χώρος

Ερώτηση Q9: "Θα χαρακτηρίζατε το Ίντερνετ ως δημόσιο ή ιδιωτικό ψηφιακό χώρο;" (Επιλογής)

Διάγραμμα 19: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 9 (Q9)

Σκοπός της ερώτησης αυτής είναι η συλλογή δεδομένων σε σχέση με το τι είδους χώρο, δημόσιο, ιδιωτικό ή ημι-δημόσιο, θεωρούν οι ερωτηθέντες τον ψηφιακό χώρο. Η ερώτηση είναι διατυπωμένη γενικά και δεν δίνει σαφή ορισμό του τι σημαίνει δημόσιο ή ιδιωτικό, διότι στόχος ήταν η συγκέντρωση απαντήσεων που εκφράζουν την "αίσθηση", εντύπωση που έχουν οι ερωτηθέντες. Σε επόμενες ερωτήσεις, δίνονται κριτήρια τα οποία καλύπτουν την έννοια του δημόσιου, όπως έχει προσεγγιστεί στην εργασία αυτή. Από το παραπάνω Διάγραμμα, παρατηρούμε ότι το 58% (69 άτομα) του δείγματος θεωρεί τον ψηφιακό χώρο ως ημι-δημόσιο χώρο, ενώ το 40% (48 άτομα) ως δημόσιο. Συνολικά 117 άτομα επέλεξαν τις απαντήσεις "A public space" και "A semi-public space", ενώ μόνο τρία επέλεξαν την απάντηση "A private space" (Ιδιωτικός χώρος). Από τα στοιχεία μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η έννοια του δημόσιου ως χαρακτηριστικό γνώρισμα του Ίντερνετ υπερισχύει.

Οι ερωτήσεις Q10 και Q11 έχουν ως στόχο την διαμόρφωση μιας πιο σαφούς εικόνας του τι σημαίνει δημόσιο για τους συμμετέχοντες και αναφέρονται σε αυτούς που απάντησαν: "Public space" ή "Semi-public space" στην προηγούμενη ερώτηση Q9. Πιο συγκεκριμένα στην ερώτηση Q10 οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να επιλέξουν από μία λίστα ψηφιακών διαδικτυακών χώρων εκείνους που θεωρούν ως δημόσιους χώρους, ενώ στην Q11 να βαθμολογήσουν βάσει της κλίμακας Likert τους ψηφιακούς

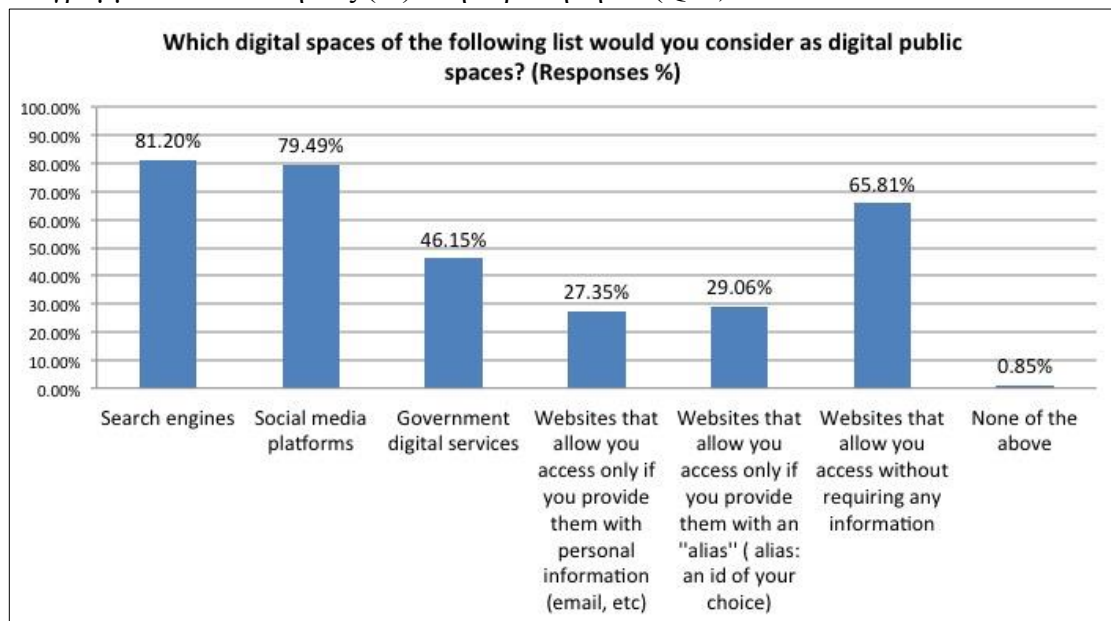

δημόσιους χώρους εν γένει βάσει πέντε (5) προεπιλεγμένων από τον ερευνητή κριτηρίων από την προηγούμενη θεωρητική ανάλυση, που έγινε στο κεφάλαιο πέντε για τον δημόσιο χώρο και την ιδιωτικότητα. Κάποια από τα κριτήρια αυτά σχετίζονται και με την έννοια της ιδιωτικότητας.

Ομάδα 2η_1:

Ερώτηση Q10: " Ποιους από τους παρακάτω ψηφιακούς χώρους θα χαρακτηρίζατε ως ψηφιακούς δημόσιους χώρους;" (Πολλαπλής επιλογής)

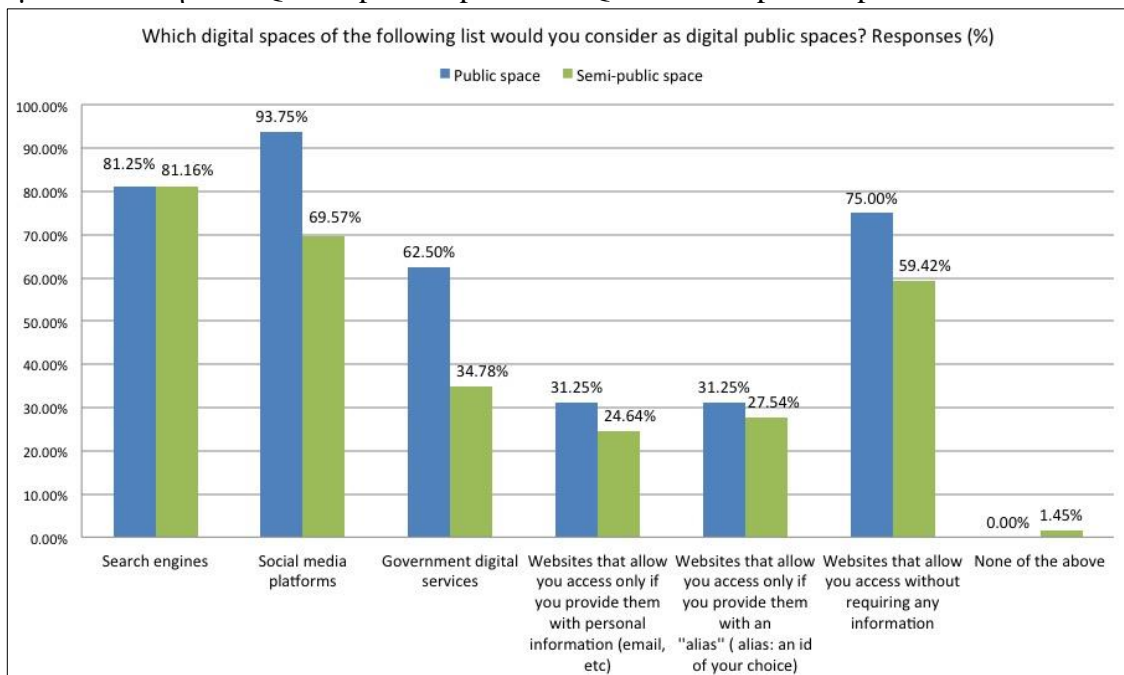
Διάγραμμα 20: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 10 (Q10)

Οι επιλογές που δόθηκαν στους συμμετέχοντες (117) βασίστηκαν στα κριτήρια της ανωνυμίας και της ελευθερίας στην πρόσβαση ("Search engines", "Websites that allow you access only if you provide them with your personal information", "Websites that allow you access only if you provide them with an "alias", "Websites that allow you access without requiring any information"), στον βαθμό κοινωνικοποίησης που επιτρέπεται μέσα από τις υπηρεσίες που προσφέρουν ("Social media platforms"), στην ιδιοκτησία από δημόσιους οργανισμούς και υπηρεσίες ("Government digital services"). Τέλος, δόθηκε η δυνατότητα επιλογής "None of the above" (Κανένα από τα παραπάνω), για την περίπτωση που καμία από τις προηγούμενες επιλογές δεν τους εξέφραζε. Η ερώτηση είναι πολλαπλής επιλογής. Από το παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε ότι ως προς τη δυνατότητα πρόσβασης - ανωνυμία τα υψηλότερα ποσοστά απαντήσεων συγκεντρώνουν οι μηχανές αναζήτησης ("Search engines") με

81.20% (95 άτομα) και οι σελίδες που επιτρέπουν την πρόσβαση χωρίς να ζητούν κάποια πληροφορία ταυτοποίησης ("Websites that allow you access without requiring any information") από τον χρήστη με 65.81% (77 άτομα). Το γεγονός ότι από τις τρεις επιλογές που δόθηκαν ("Websites that allow you access only if you provide them with your personal information", "Websites that allow you access only if you provide them with an "alias", "Websites that allow you access without requiring any information") επιλέχθηκε η τρίτη με διαφορά υποδηλώνει ότι το δείγμα συνδέει την έννοια του δημόσιου με την ανωνυμία. Χαμηλότερα ποσοστά 27.35% (32 άτομα) και 29.06% (34 άτομα) συγκέντρωσαν οι απαντήσεις που αναφέρονταν στις σελίδες που ζητούν κάποιο βαθμό ταυτοποίησης για να επιτρέψουν την πρόσβαση. Ως προς την επικοινωνία οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης ("Social media platforms") συγκεντρώνουν το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό στο σύνολο των επιλογών με 79.49% (93 άτομα), γεγονός που υποδηλώνει ότι το κριτήριο επικοινωνίας έχει μεγάλη βαρύτητα για τους συμμετέχοντες στην έρευνα. Ως προς την ιδιοκτησία το 46.15% (54 άτομα) των ερωτηθέντων δήλωσε ότι θεωρεί τις ψηφιακές κυβερνητικές ιστοσελίδες παροχής υπηρεσιών ως δημόσιους ψηφιακούς χώρους. Στη συνέχεια θα αξιολογήσουμε τα αποτελέσματα των απαντήσεων ανά ομάδα ερωτηθέντων (βλ. Διάγραμμα 21): 1) Q9: Ίντερνετ ως δημόσιος χώρος, 48 άτομα (μπλε χρώμα), 2) Q9: Ίντερνετ ως ημι-δημόσιος χώρος, 69 άτομα (πράσινο χρώμα).

Διάγραμμα 21: Παράλληλη παράθεση απαντήσεων (%) στην ερώτηση 10 (Q10) ανά ομάδα απαντήσεων Q9: "A public space" και Q9: "A semi-public space"

Από το Διάγραμμα 21 παρατηρούμε ότι στο σύνολο των ερωτηθέντων που θεωρεί το Ίντερνετ ως δημόσιο χώρο, όλες οι επιλογές επιλέχθηκαν με μεγαλύτερη συχνότητα από ότι στην ομάδα που θεωρεί το Ίντερνετ ως ημι-δημόσιο χώρο. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι οι επιλογές: Πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης και κυβερνητικές δημόσιες υπηρεσίες συγκέντρωσαν εμφανώς χαμηλότερα ποσοστά στο σύνολο των απαντήσεων της ομάδας του ημι-δημόσιου χώρου.

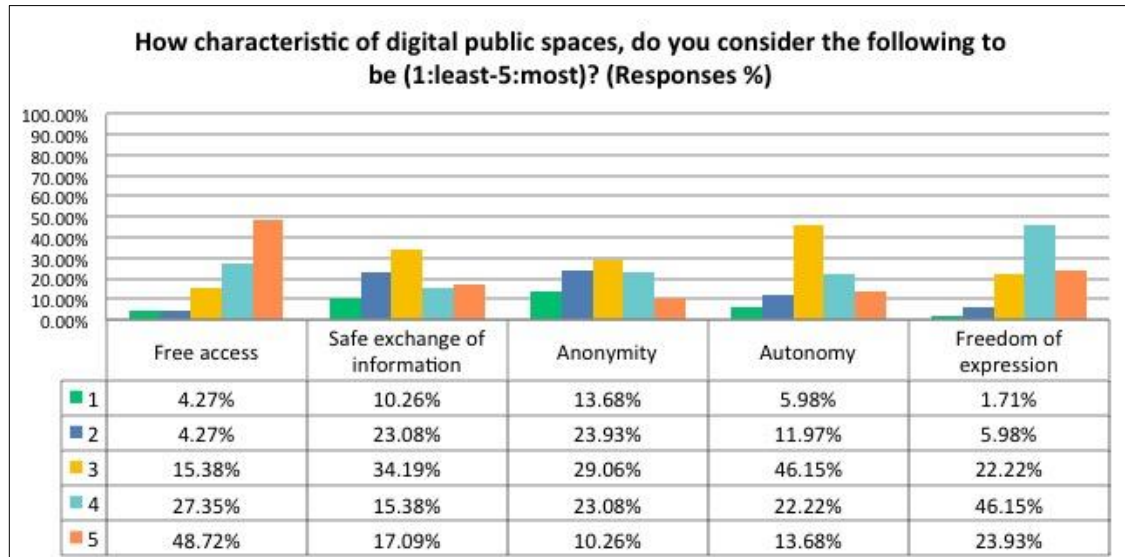
Πίνακας 7: Στατιστικά μεγέθη απαντήσεων στην ερώτηση 6 (Q6) ανά ομάδα απαντήσεων Q9: "A public space" και Q9: "A semi-public space"

	Minimum	Maximum	Median	Mean	Standard deviation
A public space	1.00	6.00	3.00	3.17	1.82
A semi-public space	1.00	7.00	2.00	3.11	1.91

Πιο συγκεκριμένα παρατηρούμε ότι η ομάδα του ημι-δημόσιου χώρου παρουσιάζει μεγαλύτερη διασπορά των παρατηρήσεων της από αυτήν του δημόσιου χώρου, αφού και ο μέσος όρος (3.17) είναι πολύ μεγαλύτερος της διάμεσου (3.00) και η τυπική απόκλιση (1.82) είναι μεγάλη. Στην περίπτωση του δημόσιου χώρου ενώ η τυπική απόκλιση (1.91) είναι μεγάλη παρατηρείται μία συγκέντρωση στις τρεις πρώτες κατηγορίες (βλ. παραπάνω).

Ερώτηση Q11: " Πόσο χαρακτηριστικά των ψηφιακών δημόσιων χώρων θεωρείτε τα παρακάτω;" (κλίμακα Likert)

Διάγραμμα 22: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 11 (Q11)

Στην ερώτηση αυτήν οι ερωτηθέντες (117 άτομα) κλήθηκαν να βαθμολογήσουν με βάση την κλίμακα Likert από 1-5 με 1: λιγότερο χαρακτηριστικό και 5: περισσότερο χαρακτηριστικό, πέντε βασικά κριτήρια ως προς το βαθμό που αυτοί θεωρήσουν ότι χαρακτηρίζουν τους δημόσιους ψηφιακούς χώρους. Τα πέντε κριτήρια είναι:

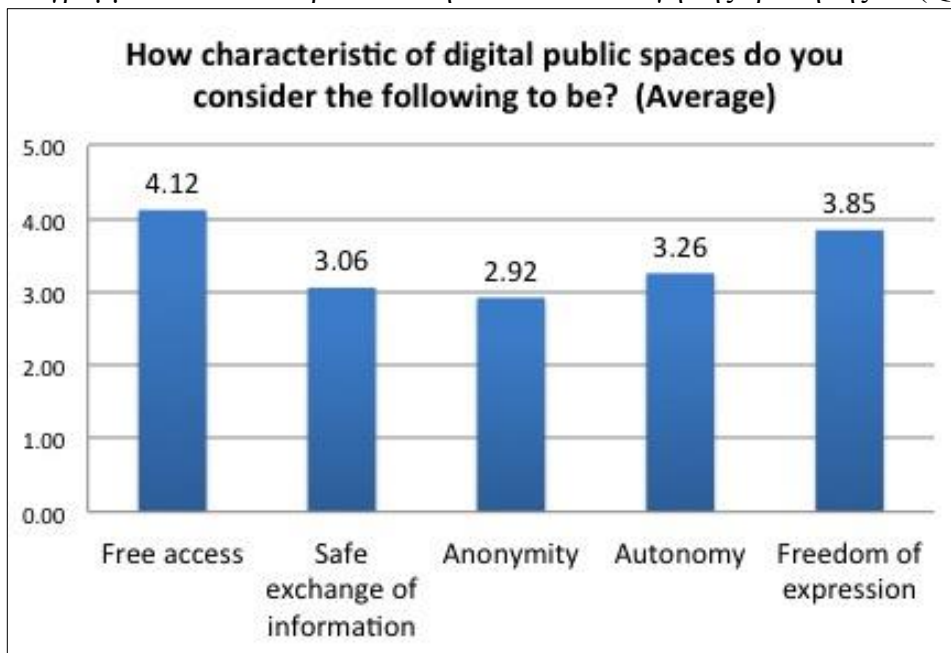
1. Ελεύθερη πρόσβαση ("Free access")
2. Ασφαλής ανταλλαγή της πληροφορίας ("Safe exchange of information")
3. Ανωνυμία ("Anonymity")
4. Αυτονομία ("Autonomy")
5. Ελευθερία έκφρασης ("Freedom of expression")

Τα κριτήρια αυτά επιλέχθηκαν με βάση το θεωρητικό υπόβαθρο της διπλωματικής εργασίας, όπως αυτό διαμορφώθηκε στο Κεφάλαιο 5. Από τις απαντήσεις το κριτήριο το οποίο θεωρείται ότι χαρακτηρίζει περισσότερο (5) τους δημόσιους χώρους είναι η ελεύθερη πρόσβαση (48.72%: 57 άτομα) και η ελευθερία έκφρασης, που συγκέντρωσε το μεγαλύτερο ποσοστό (46.15%: 54 άτομα) στην κατηγορία πολύ χαρακτηριστικό (4). Στη συνέχεια, παραθέτουμε το διάγραμμα των μέσων τιμών ανά κριτήριο (βλ.Διάγραμμα 23), από το οποίο σε συνδυασμό με τα στοιχεία του Πίνακας 8 προέκυψε η παρακάτω κατάταξη των κριτηρίων από το περισσότερο χαρακτηριστικό (5) στο λιγότερο (1).

Κατάταξη κριτηρίων:

1. Ελεύθερη πρόσβαση ("Free access"), πολύ - πάρα πολύ χαρακτηριστικό (1.09)
2. Ελευθερία έκφρασης ("Freedom of expression") , πολύ χαρακτηριστικό (0.91)
3. Αυτονομία ("Autonomy"), σχετικά χαρακτηριστικό (1.03)
4. Ασφαλής ανταλλαγή της πληροφορίας ("Safe exchange of information"), σχετικά χαρακτηριστικό (1.21)
5. Ανωνυμία ("Anonymity"), χαρακτηριστικό - κάπως χαρακτηριστικό (1.19)

Διάγραμμα 23: Μέσοι όροι απαντήσεων ανά επιλογή της ερώτησης 11 (Q11)

Πίνακας 8: Στατιστικά μεγέθη απαντήσεων ανά επιλογή της ερώτησης 11 (Q11)

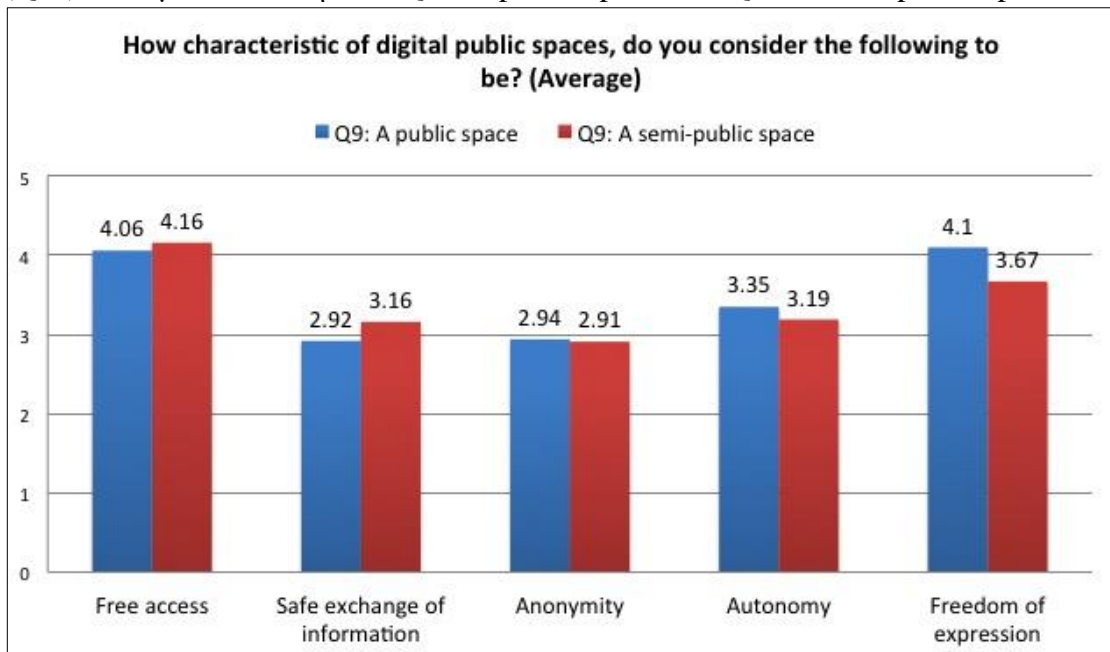
Answer Choices	Minimum	Max	Median	Mean	Standard Deviation
Free access	1.00	5.00	4.00	4.12	1.09
Safe exchange of information	1.00	5.00	3.00	3.06	1.21
Anonymity	1.00	5.00	3.00	2.92	1.19
Autonomy	1.00	5.00	3.00	3.26	1.03
Freedom of expression	1.00	5.00	4.00	3.85	0.91

Συμπεράσματα Ομάδα 2η

Από την ανάλυση των απαντήσεων της 2ης ομάδας προκύπτει ότι το δείγμα που συμμετείχε στην έρευνα συνδέει τον ψηφιακό χώρο με την έννοια του δημόσιου

χώρου, με το 58% να τον χαρακτηρίζει ως ημι-δημόσιο χώρο. Πιο συγκεκριμένα για την ομάδα που θεωρεί τον ψηφιακό χώρο ως δημόσιο χώρο το κριτήριο της κοινωνικοποίησης στο διαδίκτυο ("Social media platforms", πρώτο: 93.75%), της ελεύθερης ανώνυμης πρόσβασης ("Search engines", δεύτερο: 81.25%, "Websites that allow you access without requiring any information", τρίτο: 75%) και της ιδιοκτησίας από το δημόσιο ("Government digital services", τέταρτο: 62.50%) αποτελούν τα κριτήρια με την μεγαλύτερη βαρύτητα για να χαρακτηρίσουν ένα ψηφιακό χώρο ως δημόσιο. Αντίθετα, για την ομάδα του ημι-δημόσιου χώρου οι παρατηρήσεις παρουσιάζουν μεγαλύτερη διασπορά τιμών, με το κριτήριο της ελεύθερης ανώνυμης πρόσβασης ("Search engines", πρώτο: 81.16%, "Websites that allow you access without requiring any information", τρίτο: 59.42%) και της κοινωνικοποίησης ("Social media platforms", δεύτερο: 69.57%) να υπερισχύουν. Να σημειώσουμε ότι στην περίπτωση του ημι-δημόσιου χώρου οι κυβερνητικές ψηφιακές υπηρεσίες ("Government digital services") συγκεντρώνουν αρκετά μικρότερο ποσοστό απαντήσεων (34.78%) από το αντίστοιχο του δημόσιου (62.50%). Από το παρακάτω διάγραμμα που παρουσιάζει τους μέσους όρους ανά ομάδα (δημόσιος χώρος, ημι-δημόσιος χώρος) των κριτηρίων, που θέσαμε στην ερώτηση Q11 ως χαρακτηριστικά των δημόσιων χώρων, επαληθεύονται έως ένα βαθμό και οι παραπάνω επιλογές κριτηρίων για το ποιο θεωρούνται από το δείγμα ως ψηφιακοί δημόσιοι χώροι.

Διάγραμμα 24: Παράλληλη παράθεση μέσων όρων απαντήσεων της ερώτησης 11 (Q11) ανά ομάδα απαντήσεων Q9: "A public space" και Q9: "A semi-public space"

Από τη γενική κατάταξη των κριτηρίων που χαρακτηρίζουν τους δημόσιους ψηφιακούς χώρους (βλ. Διάγραμμα 23), παρατηρούμε ότι η ελεύθερη πρόσβαση, η ελευθερία έκφρασης και η αυτονομία αποτελούν τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των δημόσιων ψηφιακών χώρων, σύμφωνα με το δείγμα της έρευνας.

Αναλυτικότερα η κατάταξη των κριτηρίων έχει ως εξής:

1. Ελεύθερη πρόσβαση ("Free access"), πολύ - πάρα πολύ χαρακτηριστικό (1.09)
2. Ελευθερία έκφρασης ("Freedom of expression") , πολύ χαρακτηριστικό (0.91)
3. Αυτονομία ("Autonomy"), σχετικά χαρακτηριστικό (1.03)
4. Ασφαλής ανταλλαγή της πληροφορίας ("Safe exchange of information"), σχετικά χαρακτηριστικό (1.21)
5. Αωνυμία ("Anonymity"), χαρακτηριστικό - κάπως χαρακτηριστικό (1.19) (βλ.

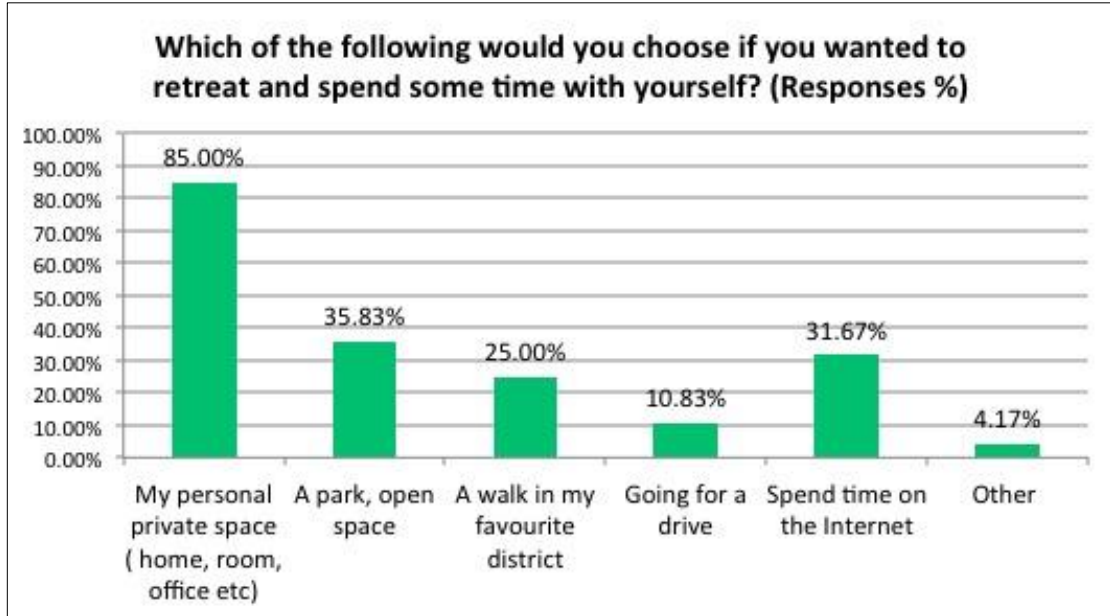
Πίνακας 8)

Να σημειώσουμε ότι για τα άτομα που δήλωσαν τον ψηφιακό χώρο ως ιδιωτικό χώρο δεν προχωρήσαμε σε περαιτέρω ανάλυση εξαιτίας του μικρού αριθμού των ατόμων που το επέλεξαν, 2.50% του δείγματος (3 άτομα) (βλ. Πίνακας 24, Παράρτημα).

Ομάδα 3η: Δημόσιοι αστικοί χώροι

Ερώτηση Q13: " Ποιο από τα παρακάτω θα επιλέγατε αν θέλατε να αποσυρθείτε και να περάσετε λίγο χρόνο με τον εαυτό σας; " (Πολλαπλής επιλογής)

Διάγραμμα 25: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 13 (Q13)

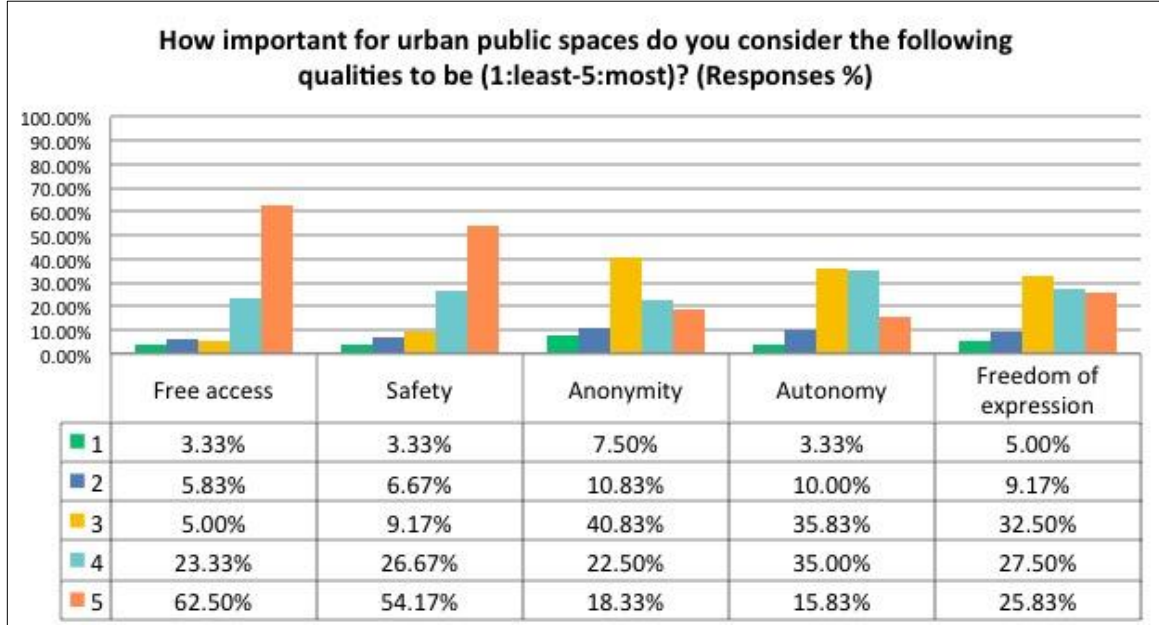

Η ερώτηση αυτή εξετάζει τι είδους χώρους επιλέξαν οι συμμετέχοντες στην έρευνα όταν είχαν την ανάγκη να αποσυρθούν και να περάσουν χρόνο με τον εαυτό τους. Από το διάγραμμα φαίνεται ότι η επιλογή με το μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων, 85% (102 άτομα), είναι ο προσωπικός ιδιωτικός χώρος και έπονται οι ανοιχτοί δημόσιοι χώροι (Πάρκο) με 35.83% (43 άτομα), ο ψηφιακός χώρος με 31.67% (38 άτομα) και η βόλτα σε δημόσιο χώρο με 25% (30 άτομα). Τέλος, η επιλογή "Other" συγκέντρωσε ένα 4.17% με τις εξής απαντήσεις: "Watch TV", "Go to a nice restaurant by myself and have a long meal while watching something online", "Window shopping", "Bike ride", "a holiday". Οι απαντήσεις αυτές θα μπορούσαν να υπαχθούν στις επιλογές που δόθηκαν στην ερώτηση εκτός από την απάντηση "a holiday" (διακοπές). Εξετάζοντας την ερώτηση αυτήν παρατηρούμε ότι οι δημόσιοι χώροι αποτελούν χώρους απόσυρσης και αναζήτησης ιδιωτικότητας.

Ερώτηση Q14: "Πόσο σημαντικά για τους δημόσιους χώρους θεωρείτε τα παρακάτω χαρακτηριστικά;" (κλίμακα Likert)

Διάγραμμα 26: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 14 (Q14)

Στην ερώτηση αυτή οι συμμετέχοντες βαθμολόγησαν πέντε κριτήρια σε κλίμακα από 1 έως 5, με 1 λιγότερο σημαντικό και 5 περισσότερο σημαντικό, ως προς το πόσο σημαντικά είναι για τους δημόσιους αστικούς χώρους. Τα κριτήρια:

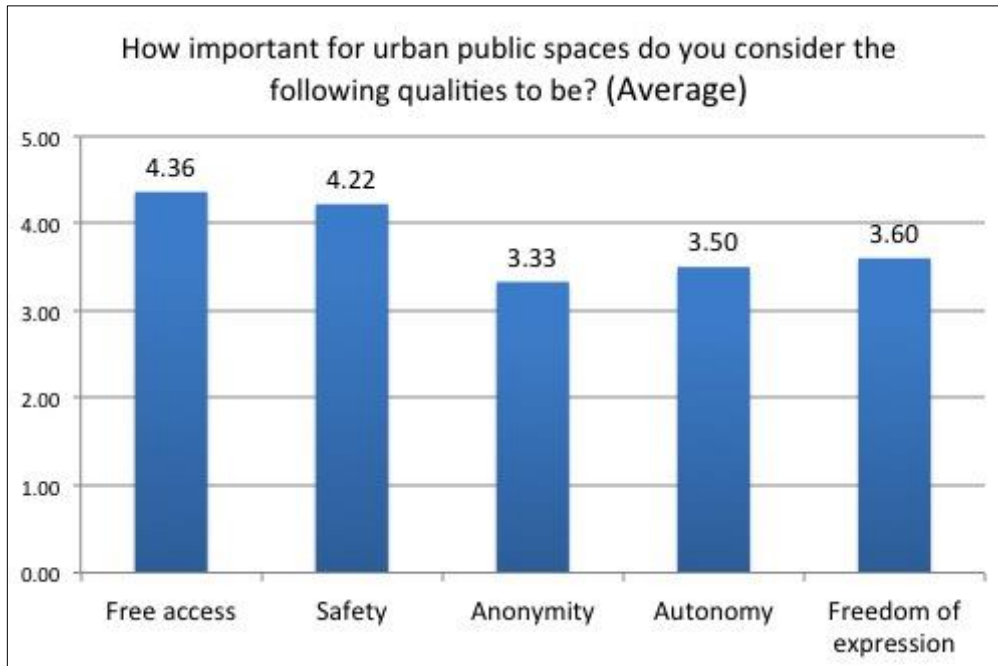
1. "Free access" (Ελεύθερη πρόσβαση),
2. "Safety" (Ασφάλεια),
3. "Anonymity" (Ανωνυμία),
4. "Autonomy"(Αυτονομία),
5. "Freedom of expression" (Ελευθερία έκφρασης),

είναι όμοια με αυτά της ερώτησης Q11 που αναφερόταν στους ψηφιακούς δημόσιους χώρους και ο τρόπος επιλογής τους είναι βασισμένος στο Κεφάλαιο 5 που αναφέρεται στο δημόσιο χώρο και την ιδιωτικότητα. Από το διάγραμμα παρατηρούμε ότι τα μεγαλύτερα ποσοστά των ερωτηθέντων συγκεντρώνει ο βαθμός (5), περισσότερο σημαντικό, στα δύο πρώτα κριτήρια με 62.5% (75 άτομα) η ελεύθερη πρόσβαση και 54.17% (65 άτομα) η ασφάλεια. Στα υπόλοιπα κριτήρια η βαθμολόγηση συγκεντρώνεται γύρω από τις τιμές (3) σχετικά σημαντικό, και πολύ σημαντικό (4). Στη συνέχεια επιχειρείται μία ταξινόμηση των κριτηρίων με βάση το βαθμό σημαντικότητας. Η ταξινόμηση βασίστηκε στο διάγραμμα των μέσων όρων του

πλήθους τιμών ανά κριτήριο (βλ. Διάγραμμα 27) και στην στατιστική ανάλυση βάσει των δεικτών του Πίνακα 9 και έχει ως εξής:

1. Ελεύθερη πρόσβαση ("Free access"), σημαντικό - πάρα πολύ σημαντικό με τυπική απόκλιση 1.04
2. Ασφάλεια, ("Safety"), σημαντικό - πάρα πολύ σημαντικό με τυπική απόκλιση 1.07
3. Ελευθερία έκφρασης ("Freedom of expression"), σχετικά σημαντικό - πολύ σημαντικό με τυπική απόκλιση 1.11
4. Αυτονομία ("Autonomy"), σχετικά σημαντικό - πολύ σημαντικό με τυπική απόκλιση 0.98
5. Ανωνυμία ("Anonymity"), σημαντικό - σχετικά σημαντικό με τυπική απόκλιση 1.12

Διάγραμμα 27: Μέσοι όροι απαντήσεων ανά επιλογή της ερώτησης 14 (Q14)

Πίνακας 9: Στατιστικά μεγέθη απαντήσεων ανά επιλογή της ερώτησης 14 (Q14)

	Minimum	Maximum	Median	Mean	Standard deviation
Free access	1.00	5.00	5.00	4.36	1.04
Safety	1.00	5.00	5.00	4.22	1.07
Anonymity	1.00	5.00	3.00	3.33	1.12
Autonomy	1.00	5.00	4.00	3.50	0.98
Freedom of expression	1.00	5.00	4.00	3.60	1.11

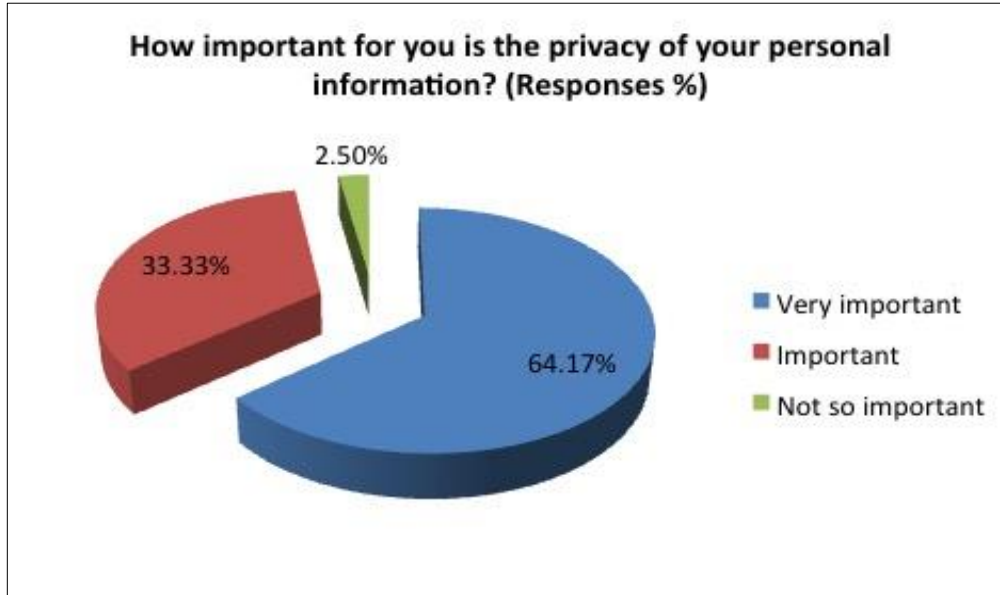
Συμπεράσματα Ομάδα 3η

Από την ανάλυση της ομάδας αυτής παρατηρούμε ότι οι δημόσιοι χώροι και ο ψηφιακός χώρος αποτελούν επιλογές όταν κάποιος χρειάζεται να περάσει χρόνο με τον εαυτό του, με τον προσωπικό χώρο να συγκεντρώνει την πλειονότητα των απαντήσεων. Τέλος, σύμφωνα με το δείγμα της έρευνας τα πιο σημαντικά κριτήρια για έναν δημόσιο χώρο είναι η ελεύθερη πρόσβαση, η ασφάλεια και η ελευθερία έκφρασης, ενώ η αυτονομία και η ανωνυμία είναι σχετικά σημαντικά.

Ομάδα 4η: Ιδιωτικότητα και ψηφιακός χώρος

Ερώτηση Q15: " Πόσο σημαντική για εσάς είναι η ιδιωτικότητα και η διαφύλαξη των προσωπικών σας δεδομένων;" (Επιλογής και προαιρετικής συμπλήρωσης)

Διάγραμμα 28: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 15 (Q15)

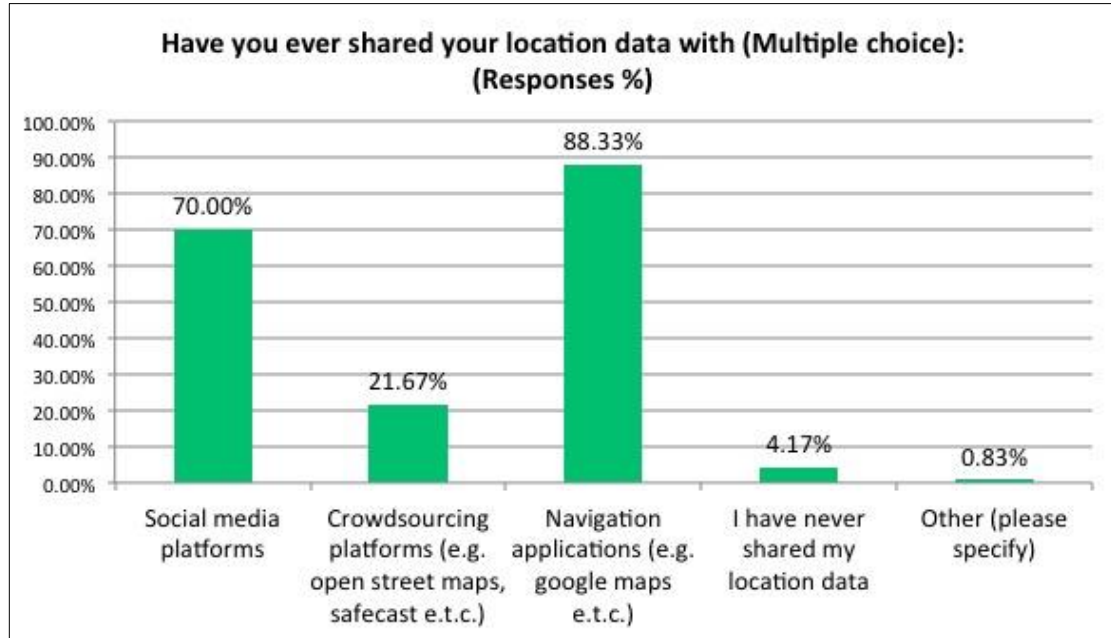
Στην ερώτηση αυτή ζητήθηκε από τους ερωτηθέντες να δηλώσουν πόσο σημαντική είναι για αυτούς η ιδιωτικότητά τους. Οι δυνατές απαντήσεις ήταν τρεις: "Πολύ σημαντική", "Σημαντική", "Όχι και τόσο σημαντική". Στα άτομα τα οποία επέλεξαν την τρίτη απάντηση ζητήθηκε προαιρετική συμπλήρωση του λόγου που δεν θεωρούν την ιδιωτικότητα ως σημαντική για αυτούς. Από το σύνολο του δείγματος το μεγαλύτερο ποσοστό (64.17%: 77 άτομα) δήλωσε ότι η ιδιωτικότητά τους είναι πολύ σημαντική για αυτούς και το ένα τρίτο ότι είναι σημαντική, ενώ μόνο ένα 2.5% (3 άτομα) δήλωσε ότι δεν είναι σημαντική για αυτούς. Από τα τρία άτομα που δήλωσαν: "Not so important", τα δύο σχολίασαν την απάντησή τους:

1) *"I think its easier to relax in life without trying to hide things. For financial matters such as scams etc I'm innately cautious but also confident that I can remedy the situation through discussion with bank/institution etc. For personal information i find a certain confident shamelessness is a far more relaxing way to spend ones life."*

2) *"i don't have anything to hide"*

Ερώτηση Q16: " Έχετε μοιραστεί ποτέ τα δεδομένα τοποθεσίας σας με;" (Πολλαπλής επιλογής, προαιρετικής συμπλήρωσης απάντησης)

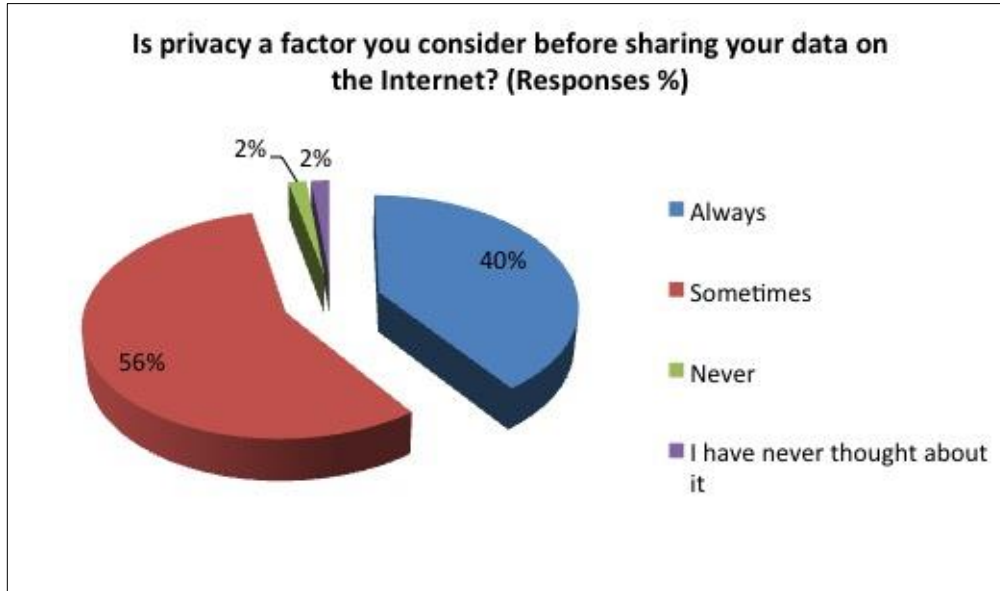
Διάγραμμα 29: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 16 (Q16)

Η ερώτηση αυτή αποσκοπεί στη συλλογή δεδομένων σε σχέση με την κοινοποίηση σε ψηφιακές πλατφόρμες των δεδομένων τοποθεσίας. Τα δεδομένα τοποθεσίας είναι ιδιαίτερα σημαντικά για την ιδιωτικότητα, καθότι συνδέουν τον ψηφιακό με τον φυσικό χώρο. Οι ψηφιακές πλατφόρμες που επιλέχθηκαν είναι οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης, οι πλατφόρμες πληθοπορισμού (crowdsourcing) και οι εφαρμογές που προσφέρουν υπηρεσίες προσανατολισμού. Ο λόγος που επιλέχθηκαν οι συγκεκριμένες πλατφόρμες είναι γιατί αποτελούν από τις μεγαλύτερες βάσεις προσωπικών δεδομένων και παράλληλα επιτρέπουν την πρόσβαση σε μέρος των δεδομένων αυτών εκούσια ή ακούσια. Στην επιλογή "Πλατφόρμες πληθοπορισμού" προστέθηκε επεξηγηματική παρένθεση, με παραδείγματα των τύπων πλατφόρμας στα οποία αναφερόταν. Έτσι εξηγείτε γιατί δεν επιλέχθηκε από όλο το δείγμα. Τέλος, δόθηκαν και οι επιλογές "I have never shared my location data" (Δεν έχω μοιραστεί τα δεδομένα τοποθεσίας μου) και "Other" (Άλλο). Η τελευταία επιλογή επιλέχθηκε από ένα άτομο, το οποίο συμπλήρωσε: "Uber" (Πίνακας 35, Παράρτημα). Το μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων συγκέντρωσε η επιλογή εφαρμογών προσανατολισμού με 88.33% (106 άτομα), καθώς και οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης με 70% (84 άτομα). Οι πλατφόρμες πληθοπορισμού συγκέντρωσαν μόνο το 21.67% (26 άτομα).

Ερώτηση Q17: "Η ιδιωτικότητα είναι ένας παράγοντας που λαμβάνετε υπόψη σας όταν μοιράζεστε τα δεδομένα σας διαδικτυακά;" (Επιλογής)

Διάγραμμα 30: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 17 (Q17)

Με την ερώτηση αυτή εξετάζεται το κατά πόσο η ιδιωτικότητα λαμβάνεται υπόψη κατά την ανταλλαγή προσωπικών δεδομένων στον ψηφιακό χώρο. Οι επιλογές των απαντήσεων που δόθηκαν ήταν τέσσερις: Πάντα, Κάποιες φορές, Ποτέ, Δεν το έχω σκεφτεί. Το 56% (68 άτομα) του δείγματος απάντησε μερικές φορές, ενώ το 40% (48 άτομα) πάντα. Από τις απαντήσεις φαίνεται ότι η έννοια της ιδιωτικότητας για τα άτομα του δείγματος αποτελεί συνήθως παράγοντα που λαμβάνεται υπόψη κατά την ανταλλαγή προσωπικών δεδομένων στον ψηφιακό χώρο.

Συμπεράσματα Ομάδας 4ης

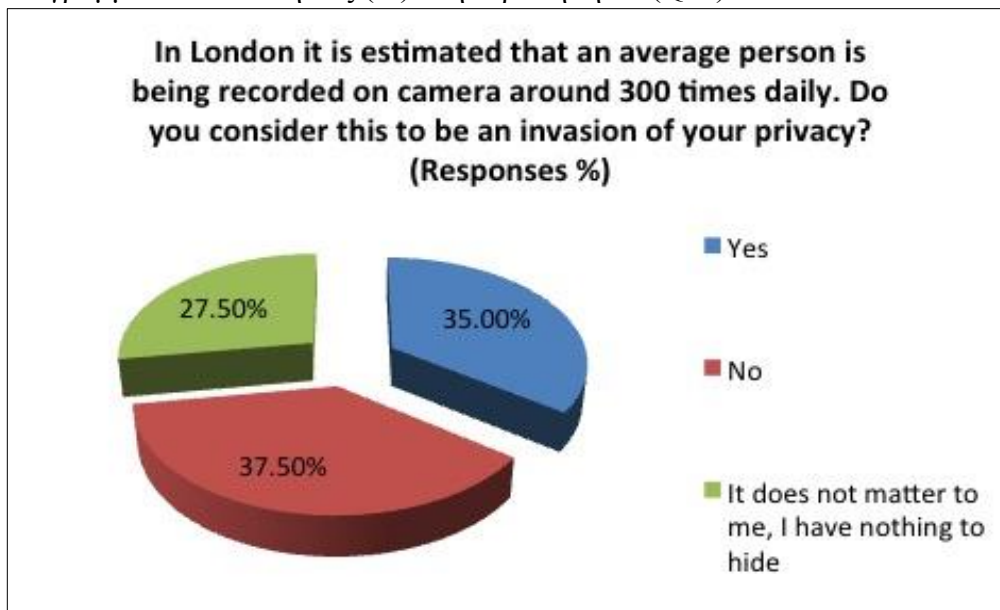
Στην ομάδα αυτή εξετάσαμε τη σημασία που έχει η ιδιωτικότητα για τα άτομα του δείγματος και το βαθμό που αυτή λαμβάνεται υπόψη ως παράγοντας όταν μοιράζονται τα δεδομένα τους στο διαδίκτυο, χρησιμοποιώντας και το παράδειγμα των δεδομένων τοποθεσίας. Από τα αποτελέσματα μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η ιδιωτικότητα έχει σημασία για τους ερωτηθέντες τους δείγματος σε ένα θεωρητικό επίπεδο. Όταν όμως καλούνται να μοιραστούν τα δεδομένα τους η ιδιωτικότητα είναι ένας παράγοντας που λαμβάνουν υπόψη τους μερικές φορές (Διάγραμμα 47-διασταυρωμένη πινακοποίηση, Παράρτημα), γεγονός που επαληθεύεται και από το

μεγάλο ποσοστό που επιλέγει να μοιραστεί τα δεδομένα τοποθεσίας του με πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης και εφαρμογές προσανατολισμού.

Ομάδας 5η: Ιδιωτικότητα και δημόσιος χώρος

Ερώτηση Q18: " Εκτιμάται ότι στο Λονδίνο ένας μέσος άνθρωπος καταγράφεται σε κάμερα περίπου 300 φορές την ημέρα. Θεωρείτε ότι το γεγονός αυτό αποτελεί παραβίαση της ιδιωτικότητά σας;" (Επιλογής)

Διάγραμμα 31: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 18 (Q18)

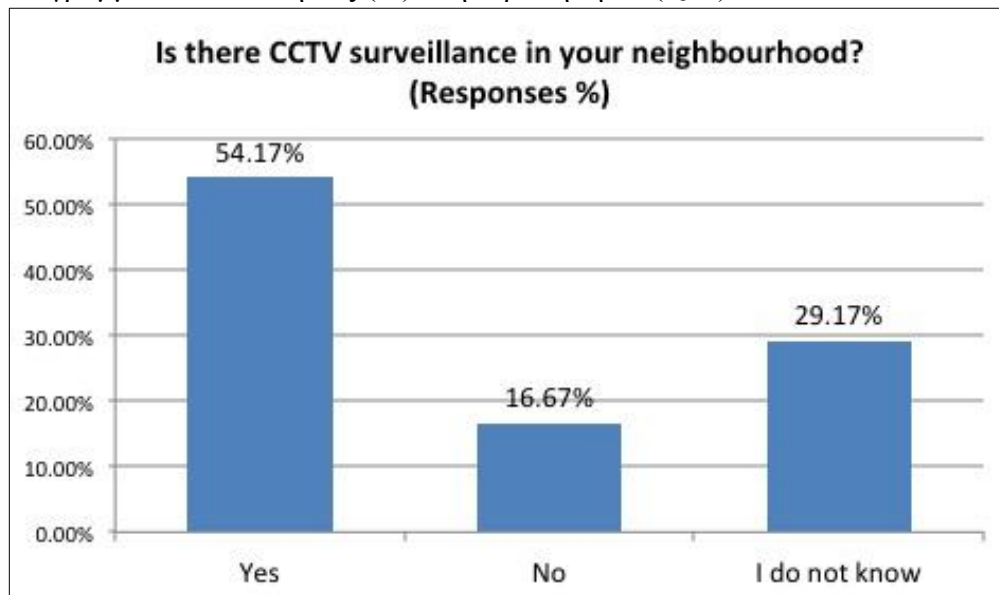

Στην ερώτηση αυτή δόθηκε η διατύπωση ενός γεγονότος που αφορούσε άμεσα τους συμμετέχοντες στην έρευνα και ζητήθηκε η άποψή τους σε σχέση με την παραβίαση της ιδιωτικότητας. Οι επιλογές απαντήσεων που δόθηκαν ήταν τρεις: "Ναι", "Όχι", "Δεν έχει σημασία για μένα, δεν έχω κάτι να κρύψω". Από τις απαντήσεις το 65% (78 άτομα) υποστήριξε είτε ότι δεν το θεωρεί παραβίαση (37.5%: 45 άτομα) είτε ότι δεν αποτελεί παράγοντα ανησυχίας αφού δεν έχει κάτι να κρύψει (27.50%: 33 άτομα). Με δεδομένο από την ερώτηση Q15 ότι το δείγμα στην πλειονότητά του δήλωσε ότι η ιδιωτικότητά τους είναι σημαντική ή και πολύ σημαντική (με εξαίρεση 3 άτομα που δήλωσαν ότι δεν την θεωρούν σημαντική), οι συγκεκριμένες απαντήσεις μπορούν να εξηγηθούν είτε από μια ασαφή εικόνα της έννοιας της ιδιωτικότητας, ιδιαίτερα για αυτούς που απάντησαν "It does not matter to me, I have nothing to hide", είτε από το γεγονός ότι δεν θεωρούν την παρακολούθηση των δημόσιων χώρων παραβίαση της ιδιωτικότητάς τους. Συγκεκριμένα για την απάντηση "It does not matter to me, I have

nothing to hide", είναι ενδιαφέρον να σημειώσουμε ότι το 63.64% (21 άτομα) που το επέλεξε θεωρεί την ιδιωτικότητά του πολύ σημαντική και το 33.33% (11 άτομα) σημαντική, γεγονός που παρουσιάζει μία μπερδεμένη στάση σε σχέση με το ζήτημα της ιδιωτικότητας (βλ. Διάγραμμα 48 - διασταυρωμένη πινακοποίηση, Παράρτημα). Τέλος, να σημειώσουμε ότι το 35% θεωρεί την συνεχή καταγραφή από συστήματα παρακολούθησης στο Λονδίνο ως παραβίαση της ιδιωτικότητας. Από αυτό το 35% το 78.57% (33 άτομα) θεωρεί την ιδιωτικότητά του πολύ σημαντική και το 21.43% (9 άτομα) σημαντική (βλ. Διάγραμμα 48- διασταυρωμένη πινακοποίηση, Παράρτημα).

Ερώτηση Q19: "Υπάρχει σύστημα CCTV παρακολούθησης στην περιοχή που μένετε;" (Επιλογής)

Διάγραμμα 32: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 19 (Q19)

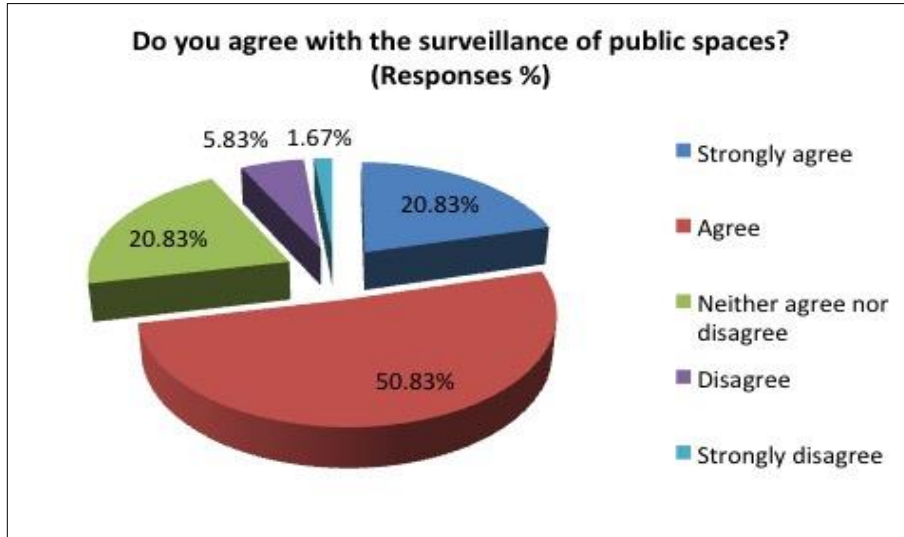

Η ερώτηση αυτή δόθηκε για τη συλλογή δεδομένων σε σχέση με την παρακολούθηση των περιοχών στις οποίες κατοικούν τα άτομα του δείγματος. Από τις απαντήσεις το 70.84% (85 άτομα) γνωρίζει αν υπάρχει σύστημα CCTV παρακολούθησης στην περιοχή που κατοικεί, έναντι του 29.17% (35 άτομα) του δείγματος που δήλωσε ότι δεν γνωρίζει αν η γειτονιά του παρακολουθείται. Από το 70.84%, το 54.17% (65 άτομα) απάντησε ότι η γειτονιά του παρακολουθείται.

Ερώτηση Q20: "Συμφωνείτε με την παρακολούθηση των δημόσιων χώρων;"
(Επιλογής, κλίμακα Likert, προαιρετικός σχολιασμός)

Διάγραμμα 33: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 20 (Q20)

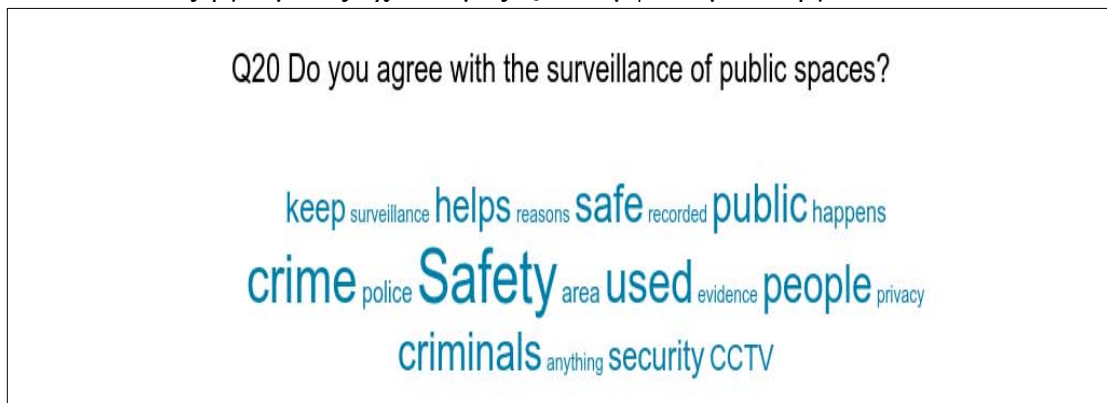

Η ερώτηση αυτή αναφέρεται στην παρακολούθηση των δημόσιων χώρων και έχει ως στόχο τη συλλογή δεδομένων σε σχέση με το βαθμό που τα άτομα του δείγματος συμφωνούν ή διαφωνούν με την τοποθέτηση CCTV συστημάτων παρακολούθησης. Οι επιλογές που δόθηκαν βασίστηκε στην κλίμακα Likert: "Strongly agree", "Agree", "Neither agree nor disagree", "Disagree", "Strongly disagree". Από τις απαντήσεις παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος (50.83%: 61 άτομα) συμφωνεί με την παρακολούθηση των δημόσιων χώρων, ενώ το 20.83% (25 άτομα) συμφωνεί πάρα πολύ ("Strongly agree"). Ένα μικρό ποσοστό του δείγματος (5.83%: 7 άτομα) δήλωσε ότι διαφωνεί, και μόνο 2 άτομα ότι διαφωνούν πάρα πολύ. Συμπερασματικά το δείγμα υποστηρίζει στο μεγαλύτερο ποσοστό του (71.66%: 86 άτομα) την τοποθέτηση καμερών στους δημόσιους χώρους, ενώ ένα 20.83% κρατάει ουδέτερη στάση ("Neither agree nor disagree").

Συμπληρωματικά στην επιλογή απάντησης δόθηκε και η δυνατότητα να προστεθούν τρεις λόγοι αιτιολόγησης της επιλογής αυτής. Συνολικά από το δείγμα το 43.33% (52 άτομα) πρόσθεσε σχολιασμό (βλ. Πίνακας 36, Παράρτημα). Μέσα από την υπηρεσία του Survey Monkey χρησιμοποιήθηκε το εργαλείο ανάλυσης κειμένου word cloud, το οποίο επεξεργάστηκε τα σχόλια αυτά, παράγοντας μία γραφική απεικόνιση, σε μορφή σύννεφου. Το σύννεφο αυτό αποτελεί σύνθεση των λέξεων οι οποίες είχαν τη μεγαλύτερη συχνότητα και σημασία στα σχόλια (βλ. Εικόνα 5). Η συχνότητα

εμφάνισης μίας λέξης προσδιορίζεται ανάλογα με τη σειρά εμφάνισης στο σύννεφο ενώ η σημαντικότητα ανάλογα με το μέγεθος της γραμματοσειράς που χρησιμοποιήθηκε, όσο μεγαλύτερη η γραμματοσειρά τόσο μεγαλύτερη η σημασία που έχει η λέξη (Survey Monkey Help Center). Στη συνέχεια παρατίθεται η ανάλυση της σύνοψης των σχολίων. Επειδή ο σχολιασμός έγινε από το 43.33% (52 άτομα) του δείγματος, και οι κατηγορίες δεν αντιπροσωπεύονται επαρκώς (βλ. Πίνακας 36, Παράρτημα) δεν γίνεται να εξάγουμε συμπεράσματα για όλο το δείγμα.

Εικόνα 5: Επεξεργασμένος σχολιασμός Q20 σύμφωνα με το εργαλείο Wordcloud

Από την ανάλυση του wordcloud προκύπτει ότι το μεγαλύτερο μέρος των σχολίων προέρχεται από άτομα που συμφωνούν με την παρακολούθηση των δημόσιων χώρων (βλ. Πίνακας 36, Παράρτημα) υποστηρίζοντας ότι μέσω της καταγραφής μπορούν να ελεγχθούν τα επίπεδα εγκληματικότητας και να διαφυλαχθεί η ασφάλεια στους δημόσιους χώρους. Πιο συγκεκριμένα οι λέξεις έγκλημα ("crime"), ασφάλεια ("Safety"), ασφαλής ("safe"), εγκληματίες ("criminals"), δημόσιος ("public") διαθέτουν τις πιο μεγάλες σε μέγεθος γραμματοσειρές και άρα είναι οι πιο σημαντικές. Αντίθετα, η λέξη ιδιωτικότητα εμφανίζεται με τη μικρότερη γραμματοσειρά και άρα έχει μικρότερη σημασία. Από τα παραπάνω μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η ανάγκη να νιώθουν τα άτομα ασφαλή στον δημόσιο χώρο αποτελεί έναν αρκετά ικανό λόγο για να παραχωρήσουν την ιδιωτικότητά τους, σε αντάλλαγμα της βοήθειας ("helps") που τους προσφέρει η παρακολούθηση ("security", "CCTV").

Πίνακας 10: Συμμετέχοντες (%) που άφησαν σχολιασμό ανά επιλογή απαντήσεων της ερώτησης Q20

	Responses	Word cloud responses	
Strongly agree	25	9	36%
Agree	61	30	49%
Neither agree nor disagree	25	9	36%
Disagree	7	3	43%
Strongly disagree	2	1	50%
Total	120	52	100%

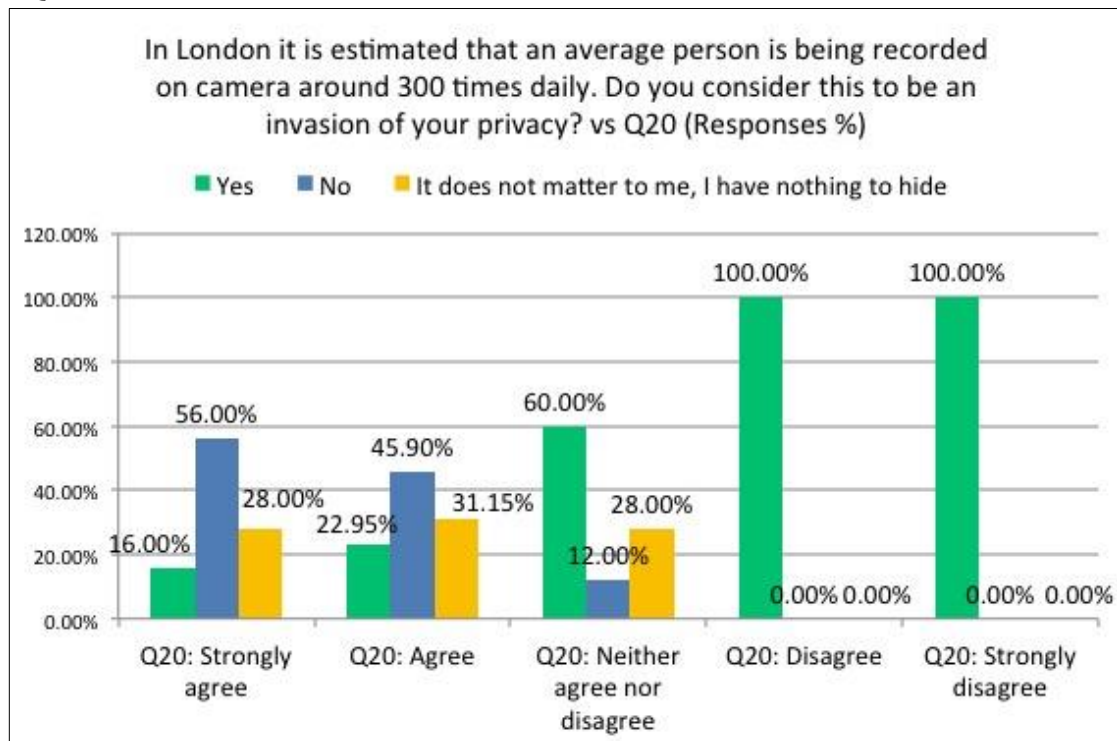
Από την παραπάνω ανάλυση εντοπίσαμε τους κυριότερους λόγους που το δείγμα συμφωνεί με την παρακολούθηση των δημόσιων χώρων. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, θα αναφέρουμε επιλεκτικά κάποια ακόμα σχόλια τα οποία αναδεικνύουν ζητήματα που σχετίζονται με την παρακολούθηση στο Λονδίνο (βλ. Πίνακας 36, Παράρτημα):

- *" It's safe for security From the surveillance they can monitor theft or terrorism"*
- *" To an extent yes, to catch criminals, to **make people think twice about committing crimes**"*
- *"1. There's **no face recognition** software to "track" me automatically in public. 2. CCTV recording my face will not lead to a profile of me being built up like what (super)cookies can do. 3. Recordings can be used by the police and security for law and peace keeping without being used for anything else."*
- *" As a default rule, I consider that surveillance **should be used sparingly in public spaces as people should be entitled to use them without being recorded.** However, sometimes CCTV in public spaces has a positive outcome - e.g. it can be used in the prevention of crime, and to provide evidence against criminals who are caught on camera. "*
- *" **Like Big Brother Like a Police State No privacy** "*

- *" Don't care for the violation of privacy, unsettling, worried about future government abuse."*
- *" Infringes on civil liberties, creates sense of distrust in others, **allows government to gather data on people**"*
- *" I think it's useful under certain conditions, but I think the way things are set up in British is both **overbearing and inefficient.**"*
- *" Doesn't necessarily make them safer i.e **it's reactive.** "*

Στη συνέχεια εξετάσαμε με τη βοήθεια του εργαλείου διασταυρωμένης πινακοποίησης τη σχέση μεταξύ των απαντήσεων στην ερώτηση Q18 που αφορούσε στην παραβίαση και της υπο ανάλυσης ερώτησης Q20.

Διάγραμμα 34: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων (%) για τις ερωτήσεις Q20 - Q18

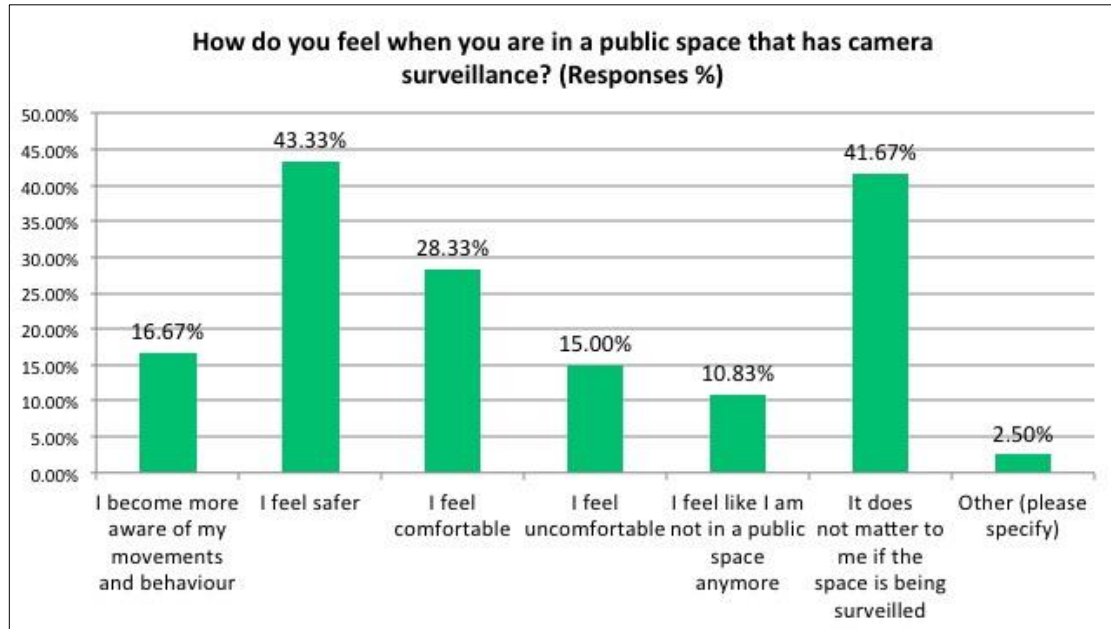

Από το διάγραμμα (βλ. Διάγραμμα 34) φαίνεται ότι οι ερωτηθέντες που διαφώνησαν με την παρακολούθηση των δημόσιων χώρων ("Disagree": 7 άτομα, "Strongly

disagree": 2 άτομα) θεωρούν ομόφωνα ότι η συνεχής καταγραφή από κάμερες παρακολούθησης στους δημόσιους χώρους αποτελεί παραβίαση της ιδιωτικότητάς τους. Ενδιαφέρον έχει η ομάδα που κράτησε ουδέτερη στάση αφού το μεγαλύτερο ποσοστό της (60%: 15 άτομα) είχε απαντήσει με Ναι ("Yes") στην ερώτηση Q18. Μεγάλο είναι και το ποσοστό στην ομάδα αυτήν που είχε επιλέξει την απάντηση "It does not matter to me, I have nothing to hide". Τέλος, στις ομάδες που απάντησαν υπέρ της παρακολούθησης των δημόσιων χώρων η πλειοψηφία και στις δύο υπο-ομάδες ("Strongly agree": 25 άτομα και "Agree": 61 άτομα), δεν θεωρεί την συνεχή παρακολούθηση ως παραβίαση της ιδιωτικότητας, το οποίο είναι αναμενόμενο. Ενδιαφέρον έχει ότι το 16% (4 άτομα) της ομάδας που συμφωνεί πολύ με την παρακολούθηση είχε δηλώσει "Yes" στην ερώτηση Q18 και αντίστοιχα είχε απαντήσει και το 22.95% (14 άτομα) της ομάδας "Agree", γεγονός το οποίο φανερώνει πιθανόν ότι δεν συμφωνούν με την παρακολούθηση ή τον τρόπο που γίνεται αλλά τη θεωρούν αναγκαία. Τέλος, και στις δύο ομάδες ισχυρό ήταν το ποσοστό της απάντησης "Δεν με αφορά, δεν έχω κάτι να κρύψω".

Ερώτηση Q21: "Πώς νιώθετε όταν είστε σε έναν δημόσιο χώρο ο οποίος παρακολουθείται από σύστημα CCTV καμερών;" (Πολλαπλής επιλογής, προαιρετικής συμπλήρωσης)

Διάγραμμα 35: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 21 (Q21)

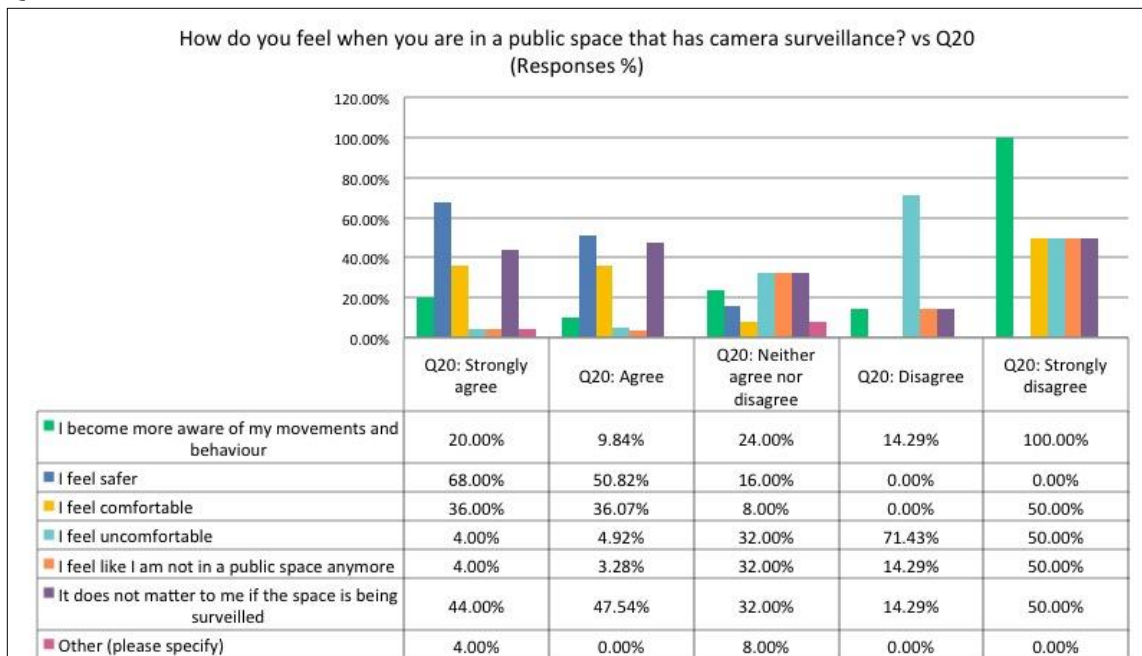

Στην ερώτηση αυτή δόθηκαν επτά δυνατές απαντήσεις, από τις οποίες οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να επιλέξουν εκείνες, που εξέφραζαν καλύτερα τον τρόπο που νιώθουν όταν βρίσκονται σε έναν δημόσιο χώρο που παρακολουθείται. Παρουσιάζεται δηλαδή μία υποθετική κατάσταση στην οποία έχουν υπάρξει ή καλούνται να φανταστούν πώς θα ήταν αν βρίσκονταν εκεί. Πιθανόν μία ερώτηση που να αποσαφηνίζει αν μιλούν από εμπειρία ή όχι να ήταν βοηθητική στην αξιολόγηση, αφού έτσι δεν περιλαμβάνεται ο παράγοντας της συνήθειας. Οι επιλογές που δόθηκαν βασίστηκαν στο θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας. Συγκεκριμένα έγινε προσπάθεια να υπάρχουν επιλογές που να αποτυπώνουν το αίσθημα αμηχανίας ("I feel comfortable", "I feel uncomfortable"), την δυνατότητα αυθορμητισμού ("I become more aware of my movements and behaviour"), το αίσθημα ασφάλειας ("I feel safer"), τη στάση αδιαφορίας ως προς το γεγονός ("It does not matter to me if the space is being surveilled") και την έννοια του δημόσιου χώρου ("I feel like I am not in a public space anymore"). Τέλος δόθηκε και η επιλογή "Other", με τη δυνατότητα προαιρετικής συμπλήρωσης της απάντησης. Η απάντηση "Other" επιλέχθηκε από τρία άτομα που έδωσαν τις εξής απαντήσεις: "don't know", "I ask myself who watches the film", "I have nothing to hide, but I tend to be

more cautious about my posture or how I may groom myself" (βλ. Πίνακας 35, Παράρτημα).

Όπως φαίνεται από το Διάγραμμα 35 τα μεγαλύτερα ποσοστά απαντήσεων συγκέντρωσαν η επιλογή που σχετιζόταν με την ασφάλεια και αυτή που εξέφραζε μία στάση αδιαφορίας ως προς το γεγονός, με ποσοστά 43.33% (52 άτομα) και 41.67% (50 άτομα) αντίστοιχα. Ως προς την αμηχανία το ποσοστό που δήλωσε ότι νιώθει άνετα (28.33%: 34 άτομα) είναι αρκετά μεγαλύτερο από εκείνο που δήλωσε ότι δεν νιώθει άνετα (15%: 18 άτομα). Επιπρόσθετα το 16.67% (20 άτομα) των άτομων απάντησε ότι κινείται λιγότερο αυθόρμητα στον χώρο ("I become more aware of my movements and behaviour"). Από τις απαντήσεις επαληθεύεται η παρατήρηση που έγινε στην προηγούμενη ερώτηση, ότι δηλαδή για ένα μεγάλο ποσοστό του δείγματος η ασφάλεια αποτελεί προτεραιότητα. Στη συνέχεια εξετάσαμε μέσω του εργαλείου διασταυρωμένης πινακοποίησης πώς οι απαντήσεις αυτές σχετίζονται με την άποψη που έχουν τα άτομα του δείγματος για την παρακολούθηση και την παραβίαση αντίστοιχα (βλ. παρακάτω).

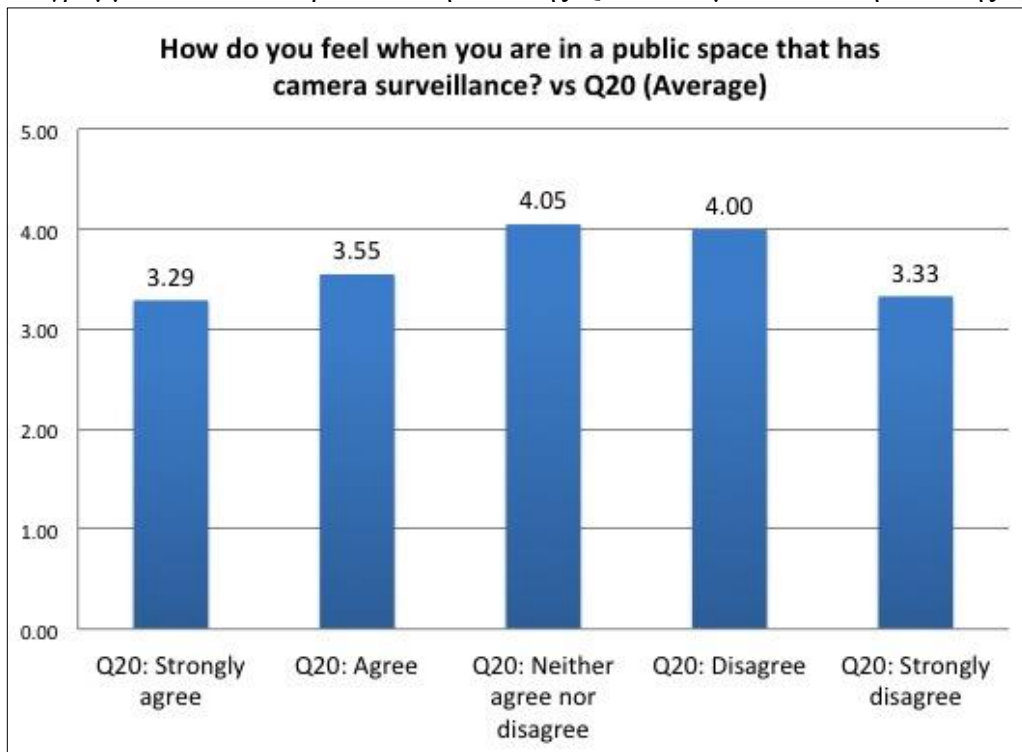
Διάγραμμα 36: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων (%) για τις ερωτήσεις Q20 - Q21

Από το Διάγραμμα 36 (βλ. 94) παρατηρούμε ότι στις κατηγορίες που συμφωνούν με την παρακολούθηση τα άτομα νιώθουν μεγαλύτερη ασφάλεια, άνεση ή και σε ένα ποσοστό κοντά στο 45 % δεν τους επηρεάζει. Υψηλό ποσοστό 20% που δηλώνει ότι οι κινήσεις του γίνονται λιγότερο αυθόρμητες στην ομάδα "Strongly agree". Στην ομάδα που δήλωσε ουδέτερη στάση απέναντι στην παρακολούθηση τα άτομα δήλωσαν ότι νιώθουν αμήχανα, ότι ο χώρος στον οποίο βρίσκονται δεν έχει πλέον την αίσθηση του δημόσιου χώρου κατά 32% αντίστοιχα. Επίσης, αντίστοιχο ποσοστό συγκέντρωσε και η απάντηση αδιαφορίας απέναντι στο αν ο χώρος παρακολουθείται.

Τέλος, η ομάδα που διαφωνεί δήλωσε στο μεγαλύτερο ποσοστό της (71.43%) ότι νιώθει αμήχανα, ενώ στην ομάδα που διαφωνεί πολύ όλα τα άτομα δήλωσαν ότι μειώνεται ο αυθορμητισμός των κινήσεών τους. Η κατηγορία που σχετίζεται με την ασφάλεια εμφανίζεται μόνο στις κατηγορίες που συμφωνούν με την παρακολούθηση των δημόσιων χώρων.

Διάγραμμα 37: Μέσοι όροι απαντήσεων της Q21 ανά ομάδα απαντήσεων της Q20

Πίνακας 11: Στατιστικά μεγέθη απαντήσεων της Q21 ανά ομάδα απαντήσεων της Q20

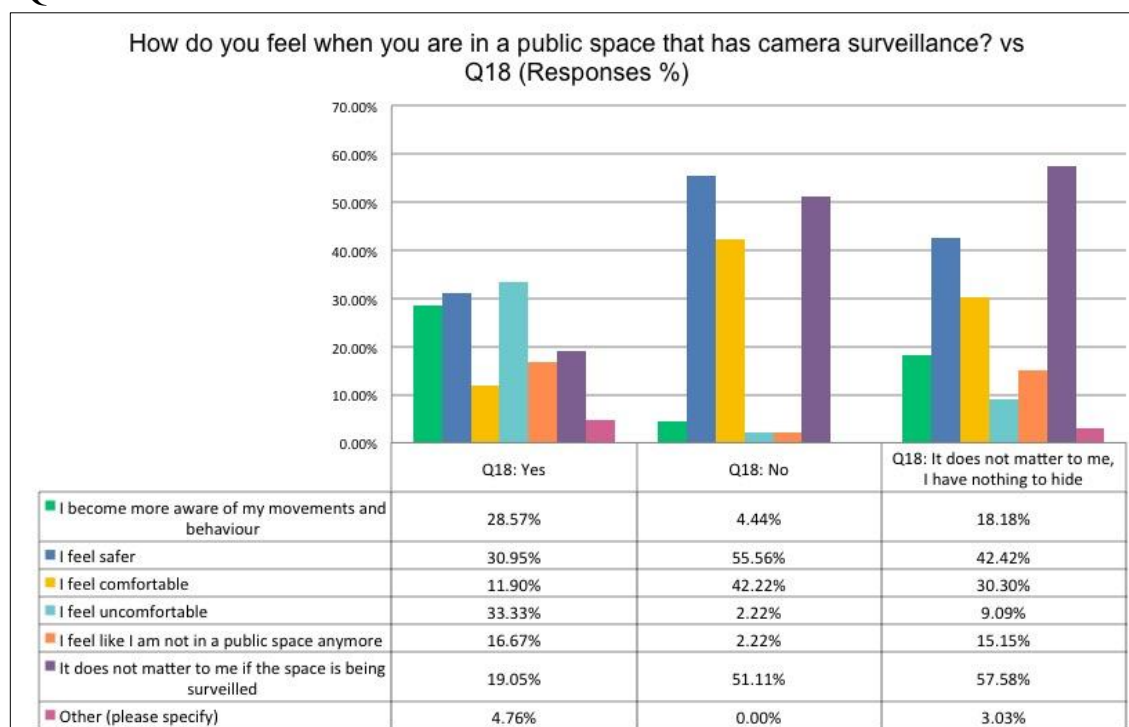
	Minimum	Maximum	Median	Mean	Standard deviation
Q20: Strongly agree	1.00	7.00	3.00	3.29	1.85
Q20: Agree	1.00	6.00	3.00	3.55	1.79
Q20: Neither agree nor disagree	1.00	7.00	4.00	4.05	1.85
Q20: Disagree	1.00	6.00	4.00	4.00	1.32
Q20: Strongly disagree	1.00	6.00	3.50	3.33	1.89

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Διάγραμμα που παρουσιάζει τους μέσους όρους (βλ. Διάγραμμα 37) ανά κατηγορία απάντησης της ερώτησης Q20 και τον πίνακα 11 (βλ. παραπάνω) προκύπτει ότι:

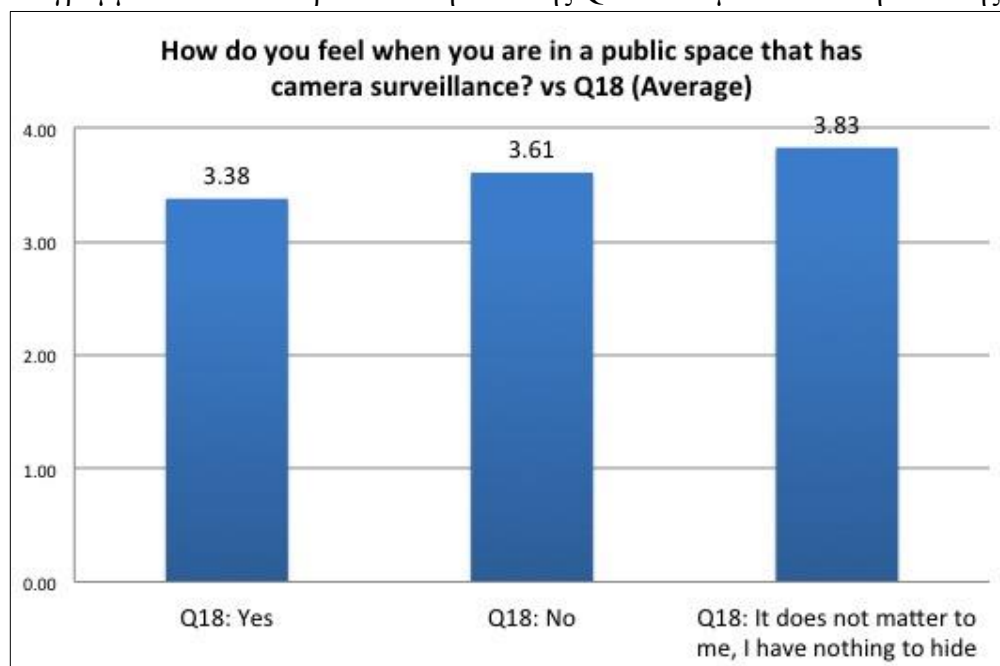
- Η κατηγορία "Strongly Agree", δηλώνει κατα μέσο όρο ότι νιώθει άνετα, με τυπική απόκλιση 1.85
- Η κατηγορία "Agree", δηλώνει κατα μέσο όρο ότι νιώθει άνετα, με τυπική απόκλιση 1.79
- Η κατηγορία "Neither agree nor Disagree", δηλώνει κατα μέσο όρο ότι δεν νιώθει άνετα, με τυπική απόκλιση 1.85
- Η κατηγορία "Disagree", δηλώνει κατα μέσο όρο ότι δεν νιώθει άνετα, με τυπική απόκλιση 1.32

Επειδή οι απαντήσεις ανά κατηγορία παρουσιάζουν μεγάλες τυπικές αποκλίσεις οι μέσοι όροι δεν δίνουν αντιπροσωπευτική εικόνα απλώς μία εικόνα για του που κινούνται οι απαντήσεις. Η ομάδα που αντιπροσωπεύεται καλύτερα είναι αυτή που δήλωσε ότι διαφωνεί με την παρακολούθηση των καμερών. Για τη δημιουργία του διαγράμματος των μέσων όρων δόθηκε μία τιμή από το (1) έως το (7) στις απαντήσεις της ερώτησης Q21. Η ομάδα "Strongly disagree δεν συμπεριλήφθηκε στον σχολιασμό διότι επιλέχθηκε μόνο από 2 άτομα.

Διάγραμμα 38: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων (%) για τις ερωτήσεις Q18 - Q21

Διάγραμμα 39: Μέσοι όροι απαντήσεων της Q21 ανά ομάδα απαντήσεων της Q18

Πίνακας 12: Στατιστικά μεγέθη απαντήσεων της Q21 ανά ομάδα απαντήσεων της Q18

	Minimum	Maximum	Median	Mean	Standard deviation
Q18: Yes	1.00	7.00	4.00	3.38	1.80
Q18: No	1.00	6.00	3.00	3.61	1.76
Q18: It does not matter to me, I have nothing to hide	1.00	7.00	3.00	3.83	1.89

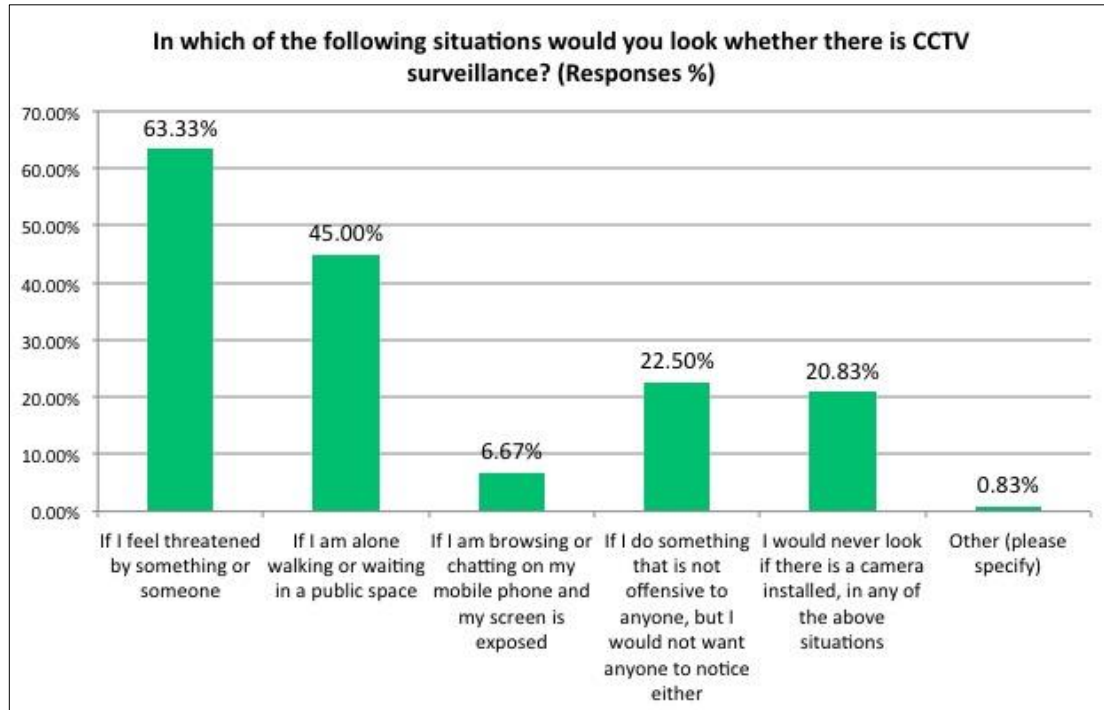
Όσον αφορά στην παραβίαση της ιδιωτικότητας αυτοί που απάντησαν ότι θεωρούν τη συνεχή παρακολούθηση από κάμερες ως παραβίαση τα μεγαλύτερα ποσοστά στην ερώτηση Q21 συγκέντρωσαν οι απαντήσεις που σχετίζονται με την ασφάλεια, τη μείωση του αυθορμητισμού των κινήσεων, και την αμηχανία. Αντίθετα στις ομάδες που δήλωσαν "No" και "It does not matter to me, I have nothing to hide", τα άτομα απάντησαν ότι νιώθουν μεγαλύτερη ασφάλεια, ότι νιώθουν άνετα και σε ένα ποσοστό 57.58% των περιπτώσεων ότι δεν τους ενδιαφέρει αν ο χώρος παρακολουθείται. Από το διάγραμμα των μέσων όρων (βλ. Διάγραμμα 37) και τον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι:

- Η ομάδα που δήλωσε ότι η συνεχής παρακολούθηση είναι παραβίαση ("Yes"), δεν νιώθει άνετα όταν βρίσκεται σε χώρο που παρακολουθείται, με τυπική απόκλιση 1.80
- Η ομάδα που δήλωσε ότι η συνεχής παρακολούθηση δεν είναι παραβίαση ("No"), νιώθει άνετα όταν βρίσκεται σε χώρο που παρακολουθείται, με τυπική απόκλιση 1.76
- Η ομάδα που δήλωσε δεν την αφορά, διότι δεν έχει κάτι να κρύψει ("It does not matter to me, I have nothing to hide"), νιώθει άνετα όταν βρίσκεται σε χώρο που παρακολουθείται, με τυπική απόκλιση 1.89

Επειδή οι απαντήσεις ανά κατηγορία παρουσιάζουν μεγάλες τυπικές αποκλίσεις οι μέσοι όροι δεν δίνουν αντιπροσωπευτική εικόνα απλώς μία εικόνα για του που κινούνται οι απαντήσεις. Για τη δημιουργία του διαγράμματος των μέσων όρων δόθηκε μία τιμή από το (1) έως το (7) στις απαντήσεις της ερώτησης Q21.

Ερώτηση Q22: " Σε ποια/ποιες από τις παρακάτω περιπτώσεις θα κοιτούσατε αν υπάρχει εγκατεστημένο σύστημα CCTV παρακολούθησης;" (Πολλαπλής επιλογής, προαιρετικής συμπλήρωσης)

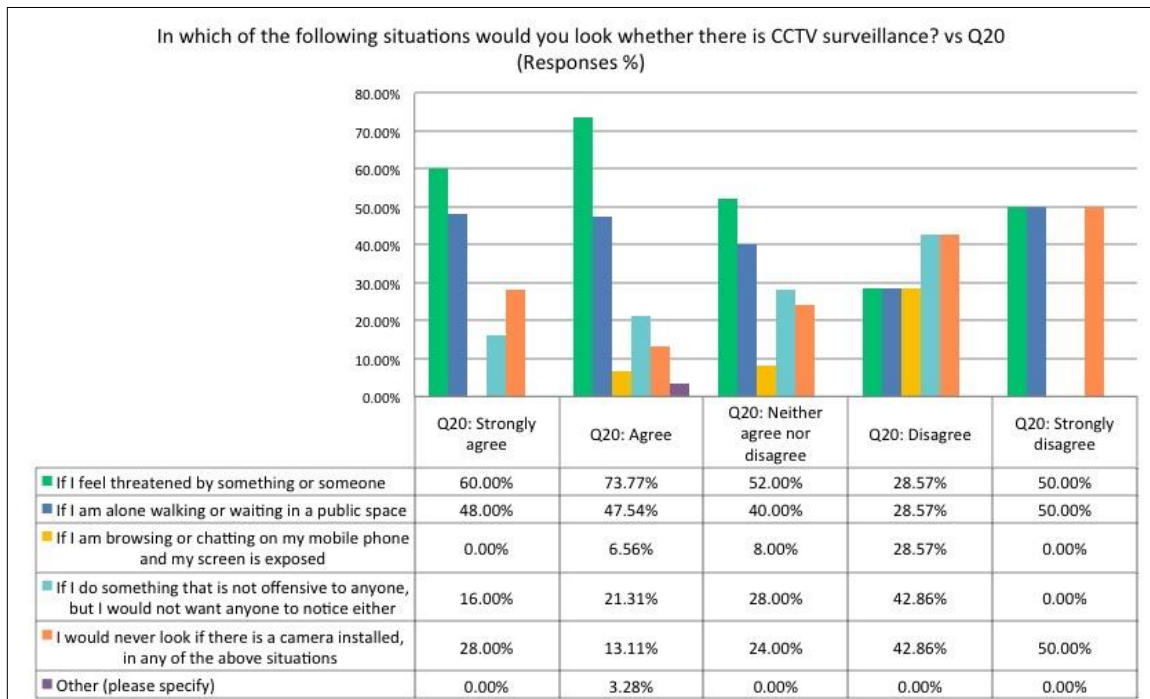
Διάγραμμα 40: Απαντήσεις (%) στην ερώτηση 22 (Q22)

Όπως και στην προηγούμενη ερώτηση έτσι και σε αυτή οι ερωτηθέντες καλούνται να διαλέξουν τον τρόπο που θα αντιδρούσαν σε μία υποθετική κατάσταση ή να ανακαλέσουν από προηγούμενη εμπειρία πώς είχαν αντιδράσει. Στόχος της ερώτησης είναι να εξεταστεί η αντίδραση, έστω και υποθετικά, των ερωτηθέντων στην περίπτωση που βρίσκονται σε δημόσιο χώρο και δεν γνωρίζουν αν υπάρχουν τοποθετημένες κάμερες. Δόθηκαν συνολικά έξι επιλογές που σχετίζονται με το αίσθημα ασφάλειας ("If I feel threatened by something or someone", "If I am alone walking or waiting in a public space"), την ιδιωτικότητα ("If I am browsing or chatting on my mobile phone and my screen is exposed", "If I do something that is not offensive to anyone, but I would not want anyone to notice either"), τη στάση αδιαφορίας ("I would never look if there is a camera installed, in any of the above situations"). Τέλος, δόθηκε η δυνατότητα της επιλογής "Other" με προαιρετική συμπλήρωση, συνολικά δόθηκε μία απάντηση: " if i run into some trouble or have something stolen" (βλ. Πίνακας 35, Παράρτημα) η οποία σχετίζεται με την απειλή, οπότε θα μπορούσε να

συμπεριληφθεί στην πρώτη επιλογή. Οι επιλογές που συγκέντρωσαν τις περισσότερες απαντήσεις ήταν αυτές που σχετίζονταν με την ασφάλεια (βλ. Διάγραμμα 40). Συγκεκριμένα, η πρώτη επιλογή που αναφέρεται σε κάποια ενδεχόμενη απειλή επιλέχθηκε από το 63.33% (76 άτομα) του δείγματος και η δεύτερη που αναφέρεται στην περίπτωση που κάποιος βρίσκεται μόνος του σε έναν δημόσιο χώρο από το 45% (54 άτομα) του δείγματος. Περίπου το ένα πέμπτο του δείγματος επέλεξε την επιλογή που σχετίζεται με την διαφύλαξη μιας ιδιωτικής στιγμής. Αντίστοιχο ποσοστό επέλεξε τη στάση αδιαφορίας απέναντι στον αν υπάρχει κάμερα ή όχι (βλ. Διάγραμμα 40). Στη συνέχεια εξετάσαμε μέσω του εργαλείου διασταυρωμένης πινακοποίησης πώς οι απαντήσεις αυτές σχετίζονται με την άποψη που έχουν τα άτομα του δείγματος για την παρακολούθηση και την παραβίαση αντίστοιχα.

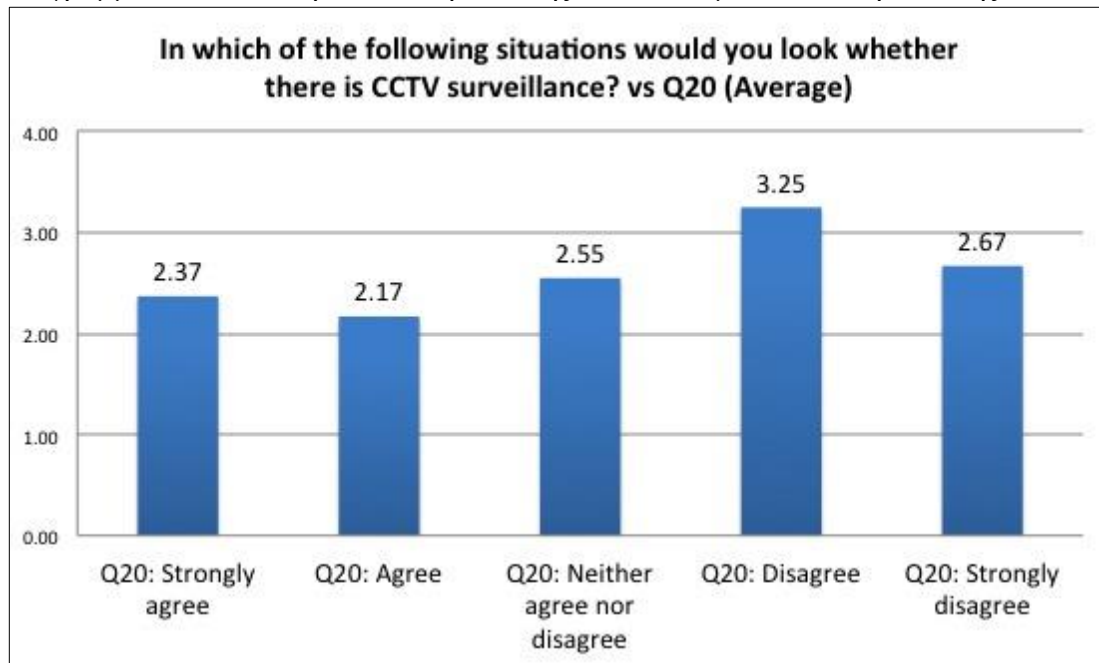
Διάγραμμα 41: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων (%) για τις ερωτήσεις Q20 - Q22

Από το παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε ότι για τις κατηγορίες που συμφωνούν με την παρακολούθηση των δημόσιων χώρων υπερिशύουν οι απαντήσεις που σχετίζονται με την ασφάλεια και ιδιαίτερα αυτή που δηλώνει την περίπτωση κάποιας ενδεχόμενης απειλής. Ενδιαφέρον έχει η κατηγορία "Agree", που συγκεντρώνει σε απόλυτο αριθμό το μεγαλύτερο στην απάντηση που σχετίζεται με την ιδιωτικότητα. Στην ομάδα που

κρατάει ουδέτερη στάση απέναντι στις κάμερες η ασφάλεια συνεχίζει να συγκεντρώνει μεγάλο ποσοστό απαντήσεων αλλά παράλληλα η απάντηση που σχετίζεται με την ιδιωτικότητα κατέχει ποσοστιαία μεγαλύτερο βάρος από τις δύο προηγούμενες ομάδες. Το υψηλότερο ποσοστό απαντήσεων στην επιλογή της ιδιωτικότητας σε ομάδα της ερώτησης Q20 εμφανίζει η ομάδα "Disagree" ("If I am browsing or chatting on my mobile phone and my screen is exposed": 42.86%, 3 άτομα, "If I do something that is not offensive to anyone, but I would not want anyone to notice either": 42.86%, 3 άτομα). Σε όλες τις ομάδες, εκτός της ομάδας "Agree", η απάντηση αδιαφορίας συγκεντρώνει υπολογίσιμα ποσοστά. Αυτό δείχνει μία μεγαλύτερη συνέπεια ως προς την απάντηση σε σύγκριση με την ομάδα "Strongly agree".

Διάγραμμα 42: Μέσοι όροι απαντήσεων της Q22 ανά ομάδα απαντήσεων της Q20

Πίνακας 13: Στατιστικά μεγέθη απαντήσεων της Q22 ανά ομάδα απαντήσεων της Q20

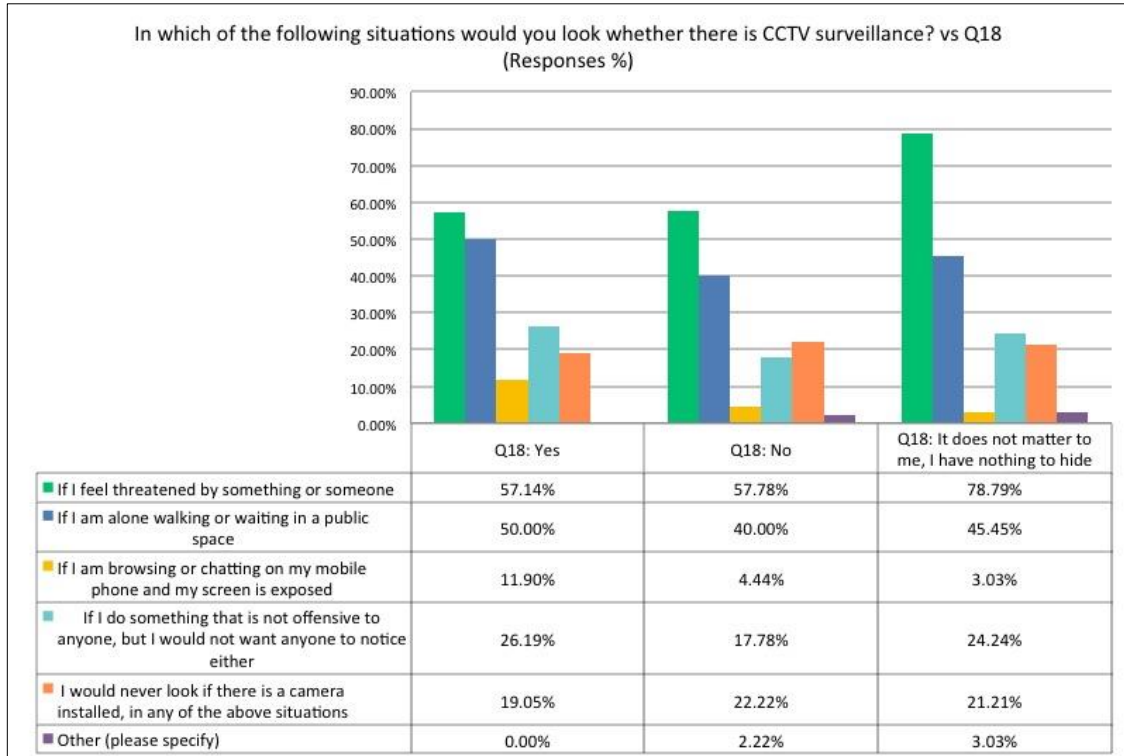
	Minimum	Maximum	Median	Mean	Standard deviation
Q20: Strongly agree	1.00	5.00	2.00	2.37	1.53
Q20: Agree	1.00	6.00	2.00	2.17	1.41
Q20: Neither agree nor disagree	1.00	5.00	2.00	2.55	1.50
Q20: Disagree	1.00	5.00	2.00	3.25	1.42
Q20: Strongly disagree	1.00	5.00	3.50	2.67	1.70

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Διάγραμμα 42 που παρουσιάζει τους μέσους όρους ανά κατηγορία απάντησης της ερώτησης Q20 και τον πίνακα με τα στατιστικά μεγέθη (βλ. 101) προκύπτει ότι:

- Στην κατηγορία "Strongly Agree", τα άτομα δηλώνουν κατα μέσο όρο ότι θα αναζητήσουν αν υπάρχουν κάμερες ή όχι στο χώρο στην περίπτωση που βρίσκονται μόνοι τους σε κάποιο δημόσιο χώρο, με τυπική απόκλιση 1.53
- Η κατηγορία "Agree", τα άτομα δηλώνουν κατα μέσο όρο ότι θα αναζητήσουν αν υπάρχουν κάμερες ή όχι στο χώρο στην περίπτωση που βρίσκονται μόνοι τους σε κάποιο δημόσιο χώρο, με τυπική απόκλιση 1.41
- Η κατηγορία "Neither agree nor Disagree", τα άτομα δηλώνουν κατα μέσο όρο ότι θα αναζητήσουν αν υπάρχουν κάμερες ή όχι στον χώρο στην περίπτωση που βρίσκονται μόνοι τους σε κάποιο δημόσιο χώρο, με τυπική απόκλιση 1.50
- Η κατηγορία "Disagree", τα άτομα δηλώνουν κατα μέσο όρο ότι θα αναζητήσουν αν υπάρχουν κάμερες ή όχι στο χώρο στην περίπτωση που νιώσουν ότι η οθόνη του κινητού τους είναι εκτεθειμένη, με τυπική απόκλιση 1.42

Επειδή οι απαντήσεις ανά κατηγορία παρουσιάζουν μεγάλες τυπικές αποκλίσεις οι μέσοι όροι δεν δίνουν αντιπροσωπευτική εικόνα απλώς μία εικόνα για του που κινούνται οι απαντήσεις. Η ομάδα που αντιπροσωπεύεται καλύτερα είναι αυτή που δήλωσε ότι διαφωνεί με την παρακολούθηση των καμερών. Για τη δημιουργία του διαγράμματος των μέσων όρων δόθηκε μία τιμή από το (1) έως το (6) στις απαντήσεις της ερώτησης Q22. Η ομάδα "Strongly disagree δεν συμπεριλήφθηκε στον σχολιασμό διότι επιλέχθηκε μόνο από 2 άτομα.

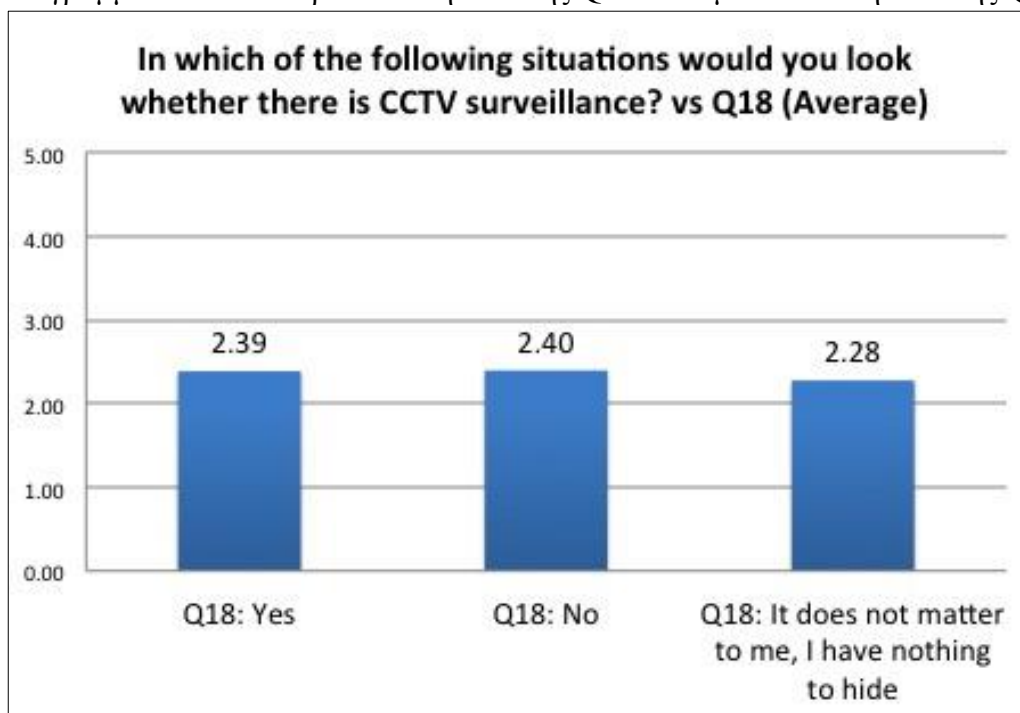
Διάγραμμα 43: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων (%) για τις ερωτήσεις Q18 - Q22

Από το συνδυαστικό διάγραμμα (βλ. παραπάνω) παρατηρούμε η ομάδα που θεωρεί παραβίαση τη συνεχή παρακολούθηση των δημόσιων χώρων, σε περιπτώσεις που θα ένιωθε ότι δεν είναι ασφαλής θα κοιτούσε αν υπάρχουν κάμερες στον χώρο. Ενδιαφέρον ακόμα έχει ότι στις ομάδες που δήλωσαν είτε ότι δεν είναι παραβίαση η συνεχής παρακολούθηση είτε ότι δεν τους ενδιαφέρει αν παρακολουθούνται, επειδή δεν έχουν κάτι να κρύψουν το 17.78% και το 24.24% αντίστοιχα επέλεξε την απάντηση: "If I do something that is not offensive to anyone, but I would not want anyone to notice either", που σχετίζεται με την ιδιωτικότητα. Τέλος, στην ομάδα που δήλωσε αδιαφορία σε σχέση με το αν ο χώρος παρακολουθείται, το 78.79% θα κοιτούσε αν υπήρχε κάμερα στο χώρο αν ένιωθε ότι απειλείται και το 45.45% αν βρισκόταν μόνο του σε δημόσιο χώρο. Σύμφωνα με το διάγραμμα των μέσων όρων (βλ. 104) και του πίνακα με τα στατιστικά μεγέθη (βλ. 104) σε όλες τις ομάδες οι απαντήσεις εστιάζονται στις περιπτώσεις που σχετίζονται με την ασφάλεια.

Διάγραμμα 44: Μέσοι όροι απαντήσεων της Q22 ανά ομάδα απαντήσεων της Q18

Πίνακας 14: Στατιστικά μεγέθη απαντήσεων της Q22 ανά ομάδα απαντήσεων της Q18

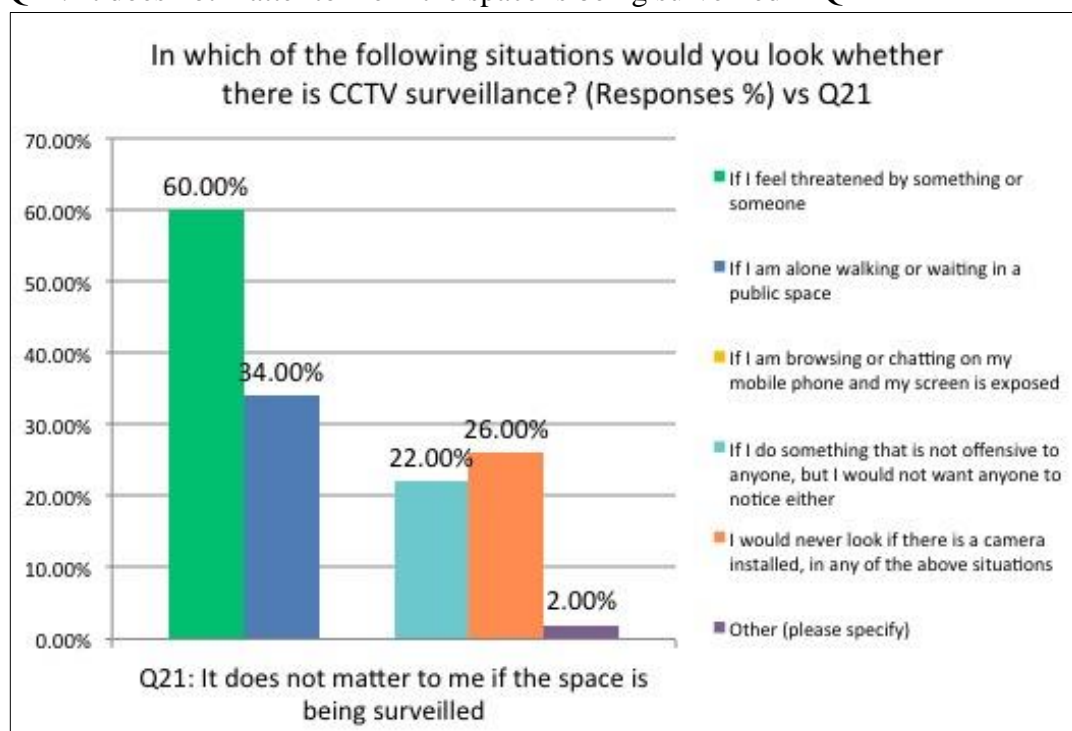
	Minimum	Maximum	Median	Mean	Standard deviation
Q18: Yes	1.00	5.00	2.00	2.39	1.40
Q18: No	1.00	6.00	2.00	2.40	1.55
Q18: It does not matter to me, I have nothing to hide	1.00	6.00	2.00	2.28	1.52

Συμπεράσματα Ομάδα 5η

Στην ομάδα αυτήν εξετάσαμε τη σχέση μεταξύ παρακολούθησης και ιδιωτικότητας αλλά και τον τρόπο που αντιμετωπίζεται η ιδιωτικότητα στους δημόσιους χώρους της πόλης από τα άτομα του δείγματος. Η σχέση της παρακολούθησης των δημόσιων χώρων με την ιδιωτικότητα εξετάστηκε μέσα από τη στάση που κρατούν τα άτομα όταν αυτή παραβιάζεται αλλά και μέσα από τον τρόπο που αντιδρούν όταν 1) βρίσκονται σε έναν δημόσιο χώρο που γνωρίζουν ότι παρακολουθείται και 2) βρίσκονται σε έναν χώρο που δεν γνωρίζουν ότι παρακολουθείται. Παράλληλα διερευνήθηκαν έως έναν βαθμό οι λόγοι που τα άτομα υποστηρίζουν ή όχι την παρακολούθηση των δημόσιων χώρων. Από τα αποτελέσματα της έρευνας παρατηρούμε ότι σε ένα ποσοστό 65% δεν συσχετίζουν την παρακολούθηση με την ιδιωτικότητά τους, είτε έχουν ασαφή εικόνα για την έννοιά της. Σε σχέση με την παρακολούθηση μόνο το 7.5% δήλωσε ότι διαφωνεί με την παρακολούθηση των δημόσιων χώρων. Στο σύνολό του το δείγμα υποστηρίζει την παρακολούθηση των δημόσιων χώρων σε ένα ποσοστό 71.66% (86 άτομα). Από αυτούς το 21.18% (18 άτομα) είχε δηλώσει ότι η συνεχής παρακολούθηση των δημόσιων χώρων αποτελεί παραβίαση της ιδιωτικότητας. Σε αυτό να προσθέσουμε και το 60% (15 άτομα) της ομάδας που κράτησε ουδέτερη στάση απέναντι στην ιδιωτικότητα, το οποίο είχε δηλώνει επίσης "Ναι" στην ερώτηση Q18. Δηλαδή περίπου το ένα τρίτο του δείγματος παρουσιάζει μία μπερδεμένη στάση απέναντι στη σχέση μεταξύ ιδιωτικότητας και παρακολούθησης. Αυτό γίνεται πιο σαφές από την ανάλυση των σχολίων που αναδεικνύεται το ζήτημα της ασφάλειας και της ανάγκης της παρακολούθησης για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας "Keep peace of mind" όπως συχνά αναφέρεται στο σχολιασμό που συμπλήρωσαν οι συμμετέχοντες (βλ. Πίνακας 36, Παράρτημα). Από την άλλη η ανάγκη αυτή υποδηλώνει και έναν φόβο, ο οποίος θα ήταν ενδιαφέρον να εξεταστεί σε άλλη έρευνα τι σχέση έχει με τον παράγοντα της παρακολούθησης από CCTV κάμερες. Η αναζήτηση του αισθήματος ασφάλειας επιβεβαιώνεται και από τις δύο τελευταίες ερωτήσεις (Q21, Q22) (βλ. Διάγραμμα 35, Διάγραμμα 40). Παράλληλα η στάση αδιαφορίας και ουδετερότητας γίνεται ακόμα περισσότερο αισθητή στις απαντήσεις της ερώτησης Q21. Πιο συγκεκριμένα, η ομάδα που δήλωσε στάση αδιαφορίας ("It does not matter to if the space is being surveilled": 50 άτομα) στην ερώτηση Q21 στην επόμενη ερώτηση που σχετίζεται με τις περιπτώσεις που θα

αναζητούσε την ύπαρξη κάμερας στον χώρο, επέλεξε στην πλειοψηφία της τις επιλογές που σχετίζονταν με την ασφάλεια (βλ. Διάγραμμα 45).

Διάγραμμα 45: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων (%) για τις ερωτήσεις Q21: "It does not matter to me if the space is being surveilled" - Q22

Ενδιαφέρον έχει ότι τα άτομα που δήλωσαν ότι δεν τους ενδιαφέρει αν ο χώρος παρακολουθείται επέλεξαν στην τελευταία ερώτηση την επιλογή που σχετίζεται με την ιδιωτικότητα. Η οποία να σημειώσουμε ότι επιλέχθηκε από το 22% (11: άτομα) της ομάδας αυτής.

5.3 Συμπεράσματα εμπειρικής έρευνας

Η εμπειρική αυτή έρευνα με τίτλο: "Does privacy in public space matter?" είχε ως στόχο να εξετάσει τη σημασία που έχει η ιδιωτικότητα για το δείγμα της έρευνας στους ψηφιακούς και φυσικούς δημόσιους χώρους. Για τον σκοπό αυτόν αρχικά προσδιορίστηκε η σχέση που έχουν τα άτομα με τον ψηφιακό χώρο, η έννοια του δημόσιου μέσα από την αξιολόγηση χαρακτηριστικών γνωρισμάτων που σχετίζονται με την έννοιά του και τέλος η σημασία της ιδιωτικότητας μέσα από τη σχέση των συστημάτων CCTV παρακολούθησης και του δημόσιου χώρου.

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων προκύπτει ότι τα άτομα αφιερώνουν καθημερινά σημαντικό μέρος του χρόνου και της προσοχής τους στον ψηφιακό χώρο. Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνεται από τη μεγάλη βαρύτητα που έχει ο παράγοντας "φορητότητα" στις συσκευές που χρησιμοποιούν, από τον συνδυασμό χώρου και χρόνου χρήσης του Ίντερνετ και το εύρος των δραστηριοτήτων τις οποίες επιτελούν μέσω του ψηφιακού χώρου. Αυτά ενισχύονται και από το γεγονός ότι το δείγμα κατα μέσο όρο χρησιμοποιεί το Ίντερνετ ακόμα και σε παρουσία άλλων. Η σημασία αυτή του ψηφιακού χώρου εξετάστηκε στη συνέχεια ως προς την έννοια του δημόσιου. Το 58% του δείγματος χαρακτήρισε τον ψηφιακό χώρο ως ημ-δημόσιο χώρο, το οποίο μεταφράζεται ως παράλληλη ύπαρξη δημόσιων και ιδιωτικών χώρων, όπως συμβαίνει και στην περίπτωση του φυσικού χώρου, και το 40% ως δημόσιο χώρο, γεγονός που ενισχύει τη σημασία της έννοιας του δημόσιου. Σύμφωνα με την ανάλυση τα κριτήρια στα οποία έως έναν βαθμό βασίζεται η αντίληψη αυτή είναι η δυνατότητα ελεύθερης πρόσβασης, η δυνατότητα κοινωνικοποίησης - ελεύθερης έκφρασης και η αυτονομία. Τα χαρακτηριστικά αυτά συνδεόνται και με την έννοια της ιδιωτικότητας, η οποία φαίνεται να αναζητάται τόσο στον ψηφιακό χώρο όσο και στον δημόσιο, στις περιπτώσεις που κάποιος θέλει να αποσυρθεί και να περάσει χρόνο με τον εαυτό του. Σύμφωνα με το δείγμα της έρευνας τα πιο σημαντικά κριτήρια για έναν δημόσιο χώρο είναι η ελεύθερη πρόσβαση, η ασφάλεια και η ελευθερία έκφρασης, ενώ η αυτονομία και η ανωνυμία είναι σχετικά σημαντικά.

Στη συνέχεια εξετάσαμε την έννοια της ιδιωτικότητας και τη σημασία που τα άτομα τις προσδίδουν όταν μοιράζονται τα δεδομένα τοποθεσίας τους στο διαδίκτυο. Τα δεδομένα τοποθεσίας επιλέχθηκαν ως παράδειγμα εξαιτίας της απειλής που έχει για την ιδιωτικότητα η συγκέντρωση και επεξεργασία τους. Από τα αποτελέσματα

μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η ιδιωτικότητα έχει σημασία για τους ερωτηθέντες τους δείγματος σε ένα θεωρητικό επίπεδο. Όταν όμως καλούνται να μοιραστούν τα δεδομένα τους η ιδιωτικότητα είναι ένας παράγοντας που λαμβάνουν υπόψη τους μερικές φορές. Στο τελευταίο τμήμα της έρευνας εξετάσαμε τη σχέση της παρακολούθησης με την ιδιωτικότητα στους δημόσιους χώρους. Το 71.66% υποστηρίζει την παρακολούθηση των δημόσιων χώρων ενώ ένα 20.83% κράταει ουδέτερη στάση. Από τη σχέση μεταξύ της σημασίας της ιδιωτικότητας, της παρακολούθησης και της συσχέτισης ιδιωτικότητας - παρακολούθησης μέσω της παραβίασης τα σημαντικότερα ζητήματα που ανδεικνύονται είναι: Ενώ στο σύνολό του το δείγμα θεωρεί την ιδιωτικότητά του σημαντική ή πολύ σημαντική, σε ένα ποσοστό της τάξεως του 35% μόνο υποστηρίζει ότι η συνεχής παρακολούθηση αποτελεί παραβίαση της ιδιωτικότητας. Από το 35% αυτό το 35.71% κρατάει ουδέτερη στάση απέναντι στην παρακολούθηση ενώ το 33.33% συμφωνεί με την παρακολούθηση. Οι υπόλοιπες ομάδες "No" και "It does not matter to me I have nothing to hide" υποστηρίζουν στο μεγαλύτερο ποσοστό τους την παρακολούθηση, με το 21.21% της τελευταίας να κρατάει ουδέτερη στάση απέναντι στην ιδιωτικότητα (βλ. Διάγραμμα 49, Παράρτημα). Η συμφωνία με την παρακολούθηση ακόμα και αν η ιδιωτικότητα είναι σημαντική για τα άτομα σε θεωρητικό επίπεδο έγκειται στο αίσθημα ανασφάλειας και στην πεποίθηση ότι η παραχώρηση της ιδιωτικότητάς τους με αντάλλαγμα την ασφάλεια του δημόσιου χώρου είναι αναγκαία. Οι ομάδες που παρουσίασαν ενδιαφέρον ήταν αυτές που δήλωσαν: (1) "It does not matter to me I have nothing to hide" - "Neither agree nor disagree" και (2) i) "Yes" - "Agree" ή ii) "Neither agree nor disagree". Ο λόγος είναι ότι οι ομάδες αυτές δεν κράτησαν μία κοινή και σίγουρη στάση στις απαντήσεις η οποία μπορεί να οφείλεται στην περίπτωση (1) στο δίλημμα και την αβεβαιότητα απέναντι στην παρακολούθηση ή και σε αδιαφορία και στην περίπτωση (2): i) στο ότι τα οφέλη της παραχώρησης υπερτερούν της σημασίας που έχει η ιδιωτικότητά τους, ii) στην αβεβαιότητα απέναντι στον τρόπο λειτουργίας του συστήματος παρακολούθησης ή σε αδιαφορία. Στην επόμενη ερώτηση οι απαντήσεις επαληθεύτηκαν με την ομάδα "Neither agree nor disagree" να έχει σημαντική διασπορά των απαντήσεων σε όλες τις κατηγορίες με το μικρότερο ποσοστό απαντήσεων να είναι στην ομάδα αυτών που δηλώνουν ότι νιώθουν άνετα. Η τελευταία ερώτηση που με ένα τρόπο μετράει το φόβο και την ανασφάλεια που νιώθουν τα άτομα κατά περπάτωσες στους δημόσιους χώρους προδίδει

σε πρώτο επίπεδο το αίσθημα ασφάλειας που προσφέρουν οι κάμερες παρακολούθησης, όπως φαίνεται και από το σχολιασμό της Q20 και σε ένα δεύτερο ξεδιαλώνει έως ένα βαθμό τις απαντήσεις που δεν θεωρούν την συνεχή παρακολούθηση ως παραβίαση, είτε δηλώνουν ότι δεν τους αφορά επειδή δεν έχουν κάτι να κρύψουν. Και εδώ οι απαντήσεις συγκεντρώθηκαν στο μεγαλύτερο βαθμό στις επιλογές που σχετίζονταν με την ασφάλεια. Η επιλογή "If I do something that is not offensive to anyone, but I would not anyone to notice either" επιλέχθηκε από το 22.5% του δείγματος. Από τη συνολική εικόνα αυτό που μπορούμε να συμπεράνουμε είναι ότι δεν είναι ξεκάθαρη η εικόνα που έχει το δείγμα για την έννοια της ιδιωτικότητας και ότι το αίσθημα φόβου και ανασφάλειας υπερισχύει του δικαιώματος στην ελεύθερη χρήση των δημόσιων χώρων. Επομένως σε μελλοντικές έρευνες κρίνεται αναγκαία η αποσαφήνιση έμμεσα περιπτώσεων που τα άτομα ενώ βρίσκονται στον δημόσιο χώρο αναζητούν χώρο και χρόνο ιδιωτικό, οι οποίοι επηρεάζονται από την παρακολούθηση.

6 Επίλογος

Ο ψηφιακός χώρος και οι σύγχρονες τεχνολογίες έχουν αλλάξει τις δυναμικές που διέπουν τους χώρους των πόλεων. Το διαδίκτυο επαναπροσδιορίζει την έννοια της απόστασης και του ορίου ενισχύοντας τις δυνατότητες πρόσβασης στην πληροφορία και τη γνώση, καθώς και συμμετοχής σε δραστηριότητες. Επιπρόσθετα, οι ενσωματωμένες στο χώρο των πόλεων τεχνολογίες έχουν επιτρέψει την καταγραφή, συλλογή και δευτερογενώς επεξεργασία δεδομένων συμβάλλοντας σε τομείς όπως η εξοικονόμηση ενέργειας, η αστική κινητικότητα, η ασφάλεια των χώρων της πόλης. Επιλέγοντας τους δημόσιους χώρους της πόλης στην διπλωματική αυτή διερευνήθηκε η σχέση μεταξύ της κοινωνικής συμπεριφοράς και του διευρυμένου και υπό παρακολούθηση σύγχρονου δημόσιου χώρου, χρησιμοποιώντας ως μέσο ανάλυσης την έννοια της ιδιωτικότητας. Ως έννοια η ιδιωτικότητα συνδέεται με την αυτονομία, την ελευθερία έκφρασης, τον έλεγχο επί των προσωπικών δεδομένων υπό μία ομπρέλα προστασίας και διαφύλαξης τους, όπου στον χαοτικό κόσμο της δικτυωμένης κοινωνίας της πληροφορίας και της ψηφιακής αναβάθμισης αποκτά σημασία και βαρύτητα για τους κατοίκους των σύγχρονων πόλεων. Από την εμπειρική έρευνα διαπιστώθηκε ότι ο ρόλος που έχει δοθεί στα συστήματα παρακολούθησης και η υποστήριξη τους από τους ανθρώπους αποτελεί σχέση αναγκαιότητας, που εξηγείται μέσα από το αίσθημα φόβου που επικρατεί σε σχέση με την ασφάλεια των δημόσιων χώρων. Παράλληλα, με την στήριξη εντοπίστηκε και η στάση αδιαφορίας απέναντι στην παρακολούθηση και παραχώρησης των ατομικών ελευθεριών, υπό τη δήλωση: "Δεν με αφορά, δεν έχω κάτι να κρύψω". Αν και η ιδιωτικότητα φαίνεται να αποτελεί αντίθετη έννοια από αυτήν του δημόσιου χώρου, είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι για την ενεργή συμμετοχή στους δημόσιους χώρους και κατ'επέκταση στη δημόσια ζωή ο άνθρωπος έχει ανάγκη από την προστασία των ορίων του προσωπικού του χώρου. Στο πλαίσιο αυτό κρίθηκε σημαντικό σε μελλοντικές έρευνες να δοθεί έμφαση στις καταστάσεις ιδιωτικότητας ώστε να προσδιοριστεί με μεγαλύτερη σαφήνεια η σημασία που έχει η διαφύλαξη της ιδιωτικότητας στους δημόσιους χώρους.

7. Βιβλιογραφία

Μαλούτας, Θ. (1986) 'Θεωρίες του χώρου και χώρος της θεωρίας (I): Γεωγραφία και φαινομενολογία: Δοκιμή φαινομενολογικής θεμελίωσης της έννοιας του χώρου', *The Greek Review of Social Research*, no. 63, pp. 280-292.

Νικολαΐδου, Σ. (1993) *Η κοινωνική οργάνωση του αστικού χώρου*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Big Brother Watch (2016) *Research & Briefings*, February, [Online], Available:

HYPERLINK "https://www.bigbrotherwatch.org.uk/wp-content/uploads/2016/02/Are-They-Still-Watching.pdf"

<https://www.bigbrotherwatch.org.uk/wp-content/uploads/2016/02/Are-They-Still-Watching.pdf> [May 2018].

R. Hemmer, 2001, *Body Movies*, εικόνα, [Online], Available: HYPERLINK <http://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/viewFile/1544/1459/15667> [June 2018].

Bulletin Figures and Tables (2013), March, [Online], Available: HYPERLINK "http://www.scotlandscensus.gov.uk/en/censusresults/downloadablefiles.html" <http://www.scotlandscensus.gov.uk/en/censusresults/downloadablefiles.html> [April 2018].

Castells, M. (2003) *Ο γαλαξίας του διαδικτύου, Στοχασμοί για το Διαδίκτυο, τις επιχειρήσεις και την κοινωνία*, Αθήνα: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ Α.Ε.

Chien, J.C.Y.T. (n.d) 'The Internet as Public Space: Concepts, Issues, and Implications in Public Policy'.

Churchill E., G.A..N.L..L.A. (2004) 'Blending digital and physical spaces for ubiquitous community participation', *Commun. ACM*, vol. 47, no. 2, February, pp. 39-44.

Duncan, S.S.M. (1989) 'Space, scale and locality', *Antipode*, vol. 21, no. 3, pp. 179–206.

E Churchill, A.G.L.N.a.A.L. (2004) 'Blending digital and physical spaces for ubiquitous community participation', *Commun. ACM*, vol. 47, no. 2, February, pp. 39-44.

Gutenschwager, G.A. (2004) *Σχεδιασμός και κοινωνική επιστήμη: μια ανθρωπιστική προσέγγιση*, Βόλος: ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ.

- Hampton, K.N.G.L.S.A.G. (2014) 'Change in the social life of urban public spaces: The rise of mobile phones and women, and the decline of aloneness over 30 years', *Urban Studies Journal*, vol. 52, no. 8, May, pp. 489-1504.
- Janiak, A. (2016) *Kant's Views on Space and Time*, Winter, [Online], Available: HYPERLINK "<https://plato.stanford.edu/>" <https://plato.stanford.edu/> .
- Kant, I. (1998) *Critique of Pure Reason*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Kosta, E. (2013) *Consent in European Data Protection Law*, Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.
- Lefebvre, H. (1974) *The production of Space*, Oxford: BLACKWELL.
- London Datastore* (2017), [Online], Available: HYPERLINK "<https://data.london.gov.uk/dataset/london-plan-2015-maps>" <https://data.london.gov.uk/dataset/london-plan-2015-maps> [May 2018].
- Lynch, K. (1960) *The image of the city*, Cambridge: The M.I.T. Press.
- Mander, J. (1978) *Four arguments for the elimination of television*, New York: William Morrow & Co.
- Merleau-Ponty, M. (1962) *Phenomenology of perception*.
- Mitchell, W.j. (2000) *E-topia: "urban life, Jim-but not as we know it"*, Cambridge: THE MIT PRESS.
- P. Hubbard, B.B.D.F.R.K. (2002) *Thinking Geographically: Space, Theory and Contemporary Human Geography*, 1st edition, London: Continuum.
- Relph, E. (1976) *Place and Placeness*, London: Pion.
- Solove, D.J. (2002) 'Conceptualizing Privacy', *California Law Review*, vol. 90, no. 4, July, pp. 1087-1156.
- Solove, D.J. (2006) 'A taxonomy of privacy', *UNIVERSITY OF PENNSYLVANIA LAW REVIEW*, vol. 154, no. 3, January.
- Solove, D.J. (2011) *Why Privacy Matters Even "if You Have 'Nothing to Hide' "*, The Chronicle of higher education.
- Survey Monkey Help Center*, [Online], Available: HYPERLINK "https://help.surveymonkey.com/articles/en_US/kb/What-is-Text-Analysis" https://help.surveymonkey.com/articles/en_US/kb/What-is-Text-Analysis [May 2018].
- The Guardian* (2018), 14 June, [Online], Available: HYPERLINK "<https://www.theguardian.com/technology/2018/jun/14/police-face-legal-action-over->

use-of-facial-recognition-cameras"

<https://www.theguardian.com/technology/2018/jun/14/police-face-legal-action-over-use-of-facial-recognition-cameras> [16 June 2018].

THE UK'S CCTV HOTSPOTS, [Online], Available: HYPERLINK "https://uk.rs-online.com/web/generalDisplay.html?id=i/cctv-hotspots-uk" <https://uk.rs-online.com/web/generalDisplay.html?id=i/cctv-hotspots-uk> [May 2018].

Tilley, C. (1994) 'Space, Place, Landscape and Perception: Phenomenological Perspectives', in Tilley, C. *A Phenomenology of Landscape: Places, Paths and Monuments*, Oxford: Berg Publishers.

Tuan, Y.-F. (1977) *Space and place: The Perspective of Experience*, 8th edition, Minneapolis: University of Minnesota Press.

Wikipedia, [Online], Available: HYPERLINK "https://en.wikipedia.org/wiki/Reddit" <https://en.wikipedia.org/wiki/Reddit> [June 2018].

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ομάδα 1η

Πίνακας 15: Απαντήσεις (%) Q3

Επιλογές	Απαντήσεις	
Less than 1 hour	0.00%	0
2-4 hours / day	42.50%	51
5-6 hours / day	25.00%	30
6-8 hours / day	17.50%	21
More than 9 hours / day	14.17%	17
Other (please specify)	0.83%	1

Πίνακας 16: Απαντήσεις (%) Q4

Επιλογές	Απαντήσεις	
Smart phone	82.50%	99
Computer tablet	18.33%	22
Laptop computer	70.00%	84
Desktop computer	30.00%	36
Other (please specify)	0.83%	1

Πίνακας 17: Απαντήσεις (%) Q5

Επιλογές	Απαντήσεις	
Cafe or coffee shop	12.50%	15
Public transport	45.83%	55
Park, square, open space	7.50%	9
Library	5.83%	7
Friend's home	6.67%	8
Home	89.17%	107
Work	56.67%	68
Other (please specify)	0.83%	1

Πίνακας 18: Απαντήσεις (%) Q6

	Never		Rarely		Sometimes		Usually		Always	
While waiting for a friend	0.83%	1	7.50%	9	18.33%	22	55.00%	66	18.33%	22
While being/waiting in/for public transport	0.83%	1	4.17%	5	26.67%	32	40.00%	48	28.33%	34
While sitting in a park	7.50%	9	21.67%	26	42.50%	51	23.33%	28	5.00%	6
While walking on the street	10.83%	13	40.00%	48	37.50%	45	8.33%	10	3.33%	4
While being with a group of people in a public space	10.00%	12	41.67%	50	41.67%	50	4.17%	5	2.50%	3
While being at a cafe/restaurant with friends	12.50%	15	42.50%	51	35.83%	43	6.67%	8	2.50%	3

Ομάδα 1η (συνέχεια)

Πίνακας 19: Απαντήσεις (%) Q7

Επιλογές	Απαντήσεις	
Use social networking platforms	72.50%	87
Keep in touch with friends	70.83%	85
Keep up to date with current news	74.17%	89
Take online academic classes	12.50%	15
Research	50.83%	61
Recreation (watch movies, listen to music, etc)	67.50%	81
Get directions	66.67%	80
Work	49.17%	59
Other (please specify)	0.83%	1

Πίνακας 20: Απαντήσεις (%) Q8

Επιλογές	Απαντήσεις	
Keep in touch with friends	79.17%	95
Watch movies	64.17%	77
Listen to music	71.67%	86
Pay bills	69.17%	83
Visit government digital services (e.g. tax services etc)	48.33%	58
Shopping	75.00%	90
Other (please specify)	3.33%	4

Ομάδα 2η

Πίνακας 21: Απαντήσεις (%) Q9

Επιλογές	Απαντήσεις	
A public space	40.00%	48
A private space	2.50%	3
A semi-public space	57.50%	69
Other (please specify)	0.00%	0

Πίνακας 22: Απαντήσεις (%) Q10

Επιλογές	Απαντήσεις	
Search engines	81.20%	95
Social media platforms	79.49%	93
Government digital services	46.15%	54
Websites that allow you access only if you provide them with personal information (email, etc)	27.35%	32
Websites that allow you access only if you provide them with an "alias" (alias: an id of your choice)	29.06%	34
Websites that allow you access without requiring any information	65.81%	77
None of the above	0.85%	1

Πίνακας 23: Απαντήσεις (%) Q11

	1		2		3		4		5	
Free access	4.27%	5	4.27%	5	15.38%	18	27.35%	32	48.72%	57
Safe exchange of information	10.26%	12	23.08%	27	34.19%	40	15.38%	18	17.09%	20
Anonymity	13.68%	16	23.93%	28	29.06%	34	23.08%	27	10.26%	12
Autonomy	5.98%	7	11.97%	14	46.15%	54	22.22%	26	13.68%	16
Freedom of expression	1.71%	2	5.98%	7	22.22%	26	46.15%	54	23.93%	28

Πίνακας 24: Απαντήσεις (%) Q12

	1		2		3		4		5	
Free access	33.33%	1	0.00%	0	33.33%	1	33.33%	1	0.00%	0
Safe exchange of information	33.33%	1	0.00%	0	33.33%	1	33.33%	1	0.00%	0
Anonymity	33.33%	1	33.33%	1	0.00%	0	33.33%	1	0.00%	0
Autonomy	33.33%	1	33.33%	1	0.00%	0	33.33%	1	0.00%	0
Freedom of expression	33.33%	1	0.00%	0	0.00%	0	66.67%	2	0.00%	0

Ομάδα 3η

Πίνακας 25: Απαντήσεις (%) Q13

Επιλογές	Απαντήσεις	
My personal private space (home, room, office etc)	85.00%	102
A park, open space	35.83%	43
A walk in my favourite district	25.00%	30
Going for a drive	10.83%	13
Spend time on the Internet	31.67%	38
Other	4.17%	5

Πίνακας 26: Απαντήσεις (%) Q14

	1		2		3		4		5	
Free access	3.33%	4	5.83%	7	5.00%	6	23.33%	28	62.50%	75
Safety	3.33%	4	6.67%	8	9.17%	11	26.67%	32	54.17%	65
Anonymity	7.50%	9	10.83%	13	40.83%	49	22.50%	27	18.33%	22
Autonomy	3.33%	4	10.00%	12	35.83%	43	35.00%	42	15.83%	19
Freedom of pression	5.00%	6	9.17%	11	32.50%	39	27.50%	33	25.83%	31

Ομάδα 4η

Πίνακας 27: Απαντήσεις (%) Q15

Επιλογές	Απαντήσεις	
Very important	64.17%	77
Important	33.33%	40
Not so important	2.50%	3

Πίνακας 28: Απαντήσεις (%) Q16

Επιλογές	Απαντήσεις	
Social media platforms	70.00%	84
Crowdsourcing platforms (e.g. open street maps, safecast e.t.c.)	21.67%	26
Navigation applications (e.g. google maps e.t.c.)	88.33%	106
I have never shared my location data	4.17%	5
Other (please specify)	0.83%	1

Πίνακας 29: Απαντήσεις (%) Q17

Επιλογές	Απαντήσεις	
Always	40.00%	48
Sometimes	56.67%	68
Never	1.67%	2
I have never thought about it	1.67%	2

Ομάδα 5η

Πίνακας 30: Απαντήσεις (%) Q18

Επιλογές	Απαντήσεις	
Yes	35.00%	42
No	37.50%	45
It does not matter to me, I have nothing to hide	27.50%	33

Πίνακας 31: Απαντήσεις (%) Q19

Επιλογές	Απαντήσεις	
Yes	54.17%	65
No	16.67%	20
I do not know	29.17%	35

Πίνακας 32: Απαντήσεις (%) Q20

Επιλογές	Απαντήσεις	
Strongly agree	20.83%	25
Agree	50.83%	61
Neither agree nor disagree	20.83%	25
Disagree	5.83%	7
Strongly disagree	1.67%	2

Πίνακας 33: Απαντήσεις (%) Q21

Επιλογές	Απαντήσεις	
I become more aware of my movements and behaviour	16.67%	20
I feel safer	43.33%	52
I feel comfortable	28.33%	34
I feel uncomfortable	15.00%	18
I feel like I am not in a public space anymore	10.83%	13
It does not matter to me if the space is being surveilled	41.67%	50
Other	2.50%	3

Πίνακας 34: Απαντήσεις (%) Q22

Επιλογές	Απαντήσεις	
If I feel threatened by something or someone	63.33%	76
If I am alone walking or waiting in a public space	45.00%	54
If I am browsing or chatting on my mobile phone and my screen is exposed	6.67%	8
If I do something that is not offensive to anyone, but I would not want anyone to notice either	22.50%	27
I would never look if there is a camera installed, in any of the above situations	20.83%	25
Other (please specify)	0.83%	1

Σχόλια ερωτήσεων

Πίνακας 35: Συμπλήρωση απαντήσεων "Other"

Απαντήσεις	Σχόλια
Q3: How much time on average do you spend daily surfing/using the Internet?	
Other (please specify)	1-2hours
Q5: On a regular day where are you most likely to be when you use the Internet?	
Other (please specify)	Home office
Q7: What do you most often use the Internet for:(Choose all that apply)	
Other (please specify)	Tracking finances
Q8: Which of the following activities do you usually choose to do via the Internet? (Choose all that apply)	
Other (please specify)	Reddit
	News
	YouTube
	Learn about things by reading up on them
Q13: Which of the following would you choose if you wanted to retreat and spend some time with yourself?	
Other (please specify)	Watch TV
	Go to a nice restaurant by myself and have a long meal while watching something online.
	Windowshopping
	Bike ride
	a holiday
Q15: How important for you is the privacy of your personal information?	
Not so important/If not so important, why?	I think its easier to relax in life without trying to hide things. For financial matters such as scams etc I'm innately cautious but also confident that I can remedy the situation through discussion with bank/institution etc. For personal information i find a certain confident shamelessness is a far more relaxing way to spend ones life.
	i don't have anything to hide

συνέχεια πίνακα

Απαντήσεις	Σχόλια
Q16: Have you ever shared your location data with:(Choose all that apply)	
Other (please specify)	Uber
Q21: How do you feel when you are in a public space that has camera surveillance? (Choose all that apply)	
Other (please specify)	don't know
	I ask myself who watches the film
	I have nothing to hide, but I tend to be more cautious about my posture or how I may groom myself
Q22: In which of the following situations would you look whether there is CCTV surveillance? (Choose all that apply)	
Other (please specify)	if i run into some trouble or have something stolen

Πίνακας 36: Σχολιασμός ερώτησης Q20

Απαντήσεις	Σχόλια
Q20:Do you agree with the surveillance of public spaces?	
Q15: Very important	
Strongly agree (5%)	ensure safety account for people's actions keep track of dangerous activities
	Prevent crime To help with crime Keep the public safe
	Public safety - Helps solve crimes - helps speed up emergency service response teams mo
	Safety reasons
	To detect crime, find missing persons, to monitor average use of an area
	Because if anything criminal happens then it can be documented and available to the police, ensures public safety, I've never felt as though CCTV has been invasive to me or anyone.
Agree (15.83%)	To an extent yes, to catch criminals, to make people think twice about committing crimes
	The information is only used for detection of crime
	It's safe for security From the surveillance they can monitor theft or terrorism
	There are valid security reasons for CCTV surveillance. If I were the victim of a crime, I would want any CCTV evidence used At the same time, I have concerns about the use and expense of the CCTV project.
	Increase security Gives public peace of mind
	- It is necessary for public safety in terms of surveillance, crime prevention and convictions. - It can be used as a deterrent for criminals.
	public safe, lower criminality,
	Stop crime
	Preventing crime;Some safety reasons
	As long as it's only used for security purposes (i.e. theft/attack happens and they need evidence). Discourages anti social behaviour.
	Unfortunately CCTV is a necessary evil as it helps prosecute criminals
	To watch for criminal activity To find missing people To find missing animals
	Safety Accuracy in protecting people
	Crime is rising It causes prevention to an extent Sense of security
	Public Safety, Crime persecution, road safety
	1. There's no face recognition software to "track" me automatically in public. 2. CCTV recording my face will not lead to a profile of me being built up like what (super)cookies can do. 3. Recordings can be used by the police and security for law and peace keeping without being used for anything else.
Safety, security	
Safety	
Helps in monitoring situation. A controlling factor for law enforcement authorities. Plays a vital role in a extinction of major crimes, as the culprits know they are being watched.	

συνέχεια πίνακα 36

Απαντήσεις	Σχόλια
<p>Neither agree nor disagree (4.17%)</p>	<p>Because it's to keep us safe, but we have no choice in the matter as to how this data will be used.</p>
	<p>Safety</p>
	<p>It is a necessity in these days where policing has been reduced. I don't like it but I don't believe there is anything that I can do about it. I feel helpless when it comes to privacy.</p>
	<p>As a default rule, I consider that surveillance should be used sparingly in public spaces as people should be entitled to use them without being recorded. However, sometimes CCTV in public spaces has a positive outcome - e.g. it can be used in the prevention of crime, and to provide evidence against criminals who are caught on camera.</p>
	<p>Safety, awareness, just in case something bad happens</p>
<p>Disagree (1.67%)</p>	<p>Like Big Brother Like a Police State No privacy</p>
	<p>Don't care for the violation of privacy, unsettling, worried about future government abuse.</p>
<p>Strongly disagree (0.83%)</p>	<p>Infringes on civil liberties, creates sense of distrust in others, allows government to gather data on people</p>
<p>Q15: Important</p>	
<p>Strongly agree (2.50%)</p>	<p>Because there are people who are criminals we have to record what is happening in the area</p>
	<p>Protection, safe, good</p>
	<p>Criminal identification To capture road traffic accidents for insurance purposes</p>
<p>Agree (7.50%)</p>	<p>safety, the ability to rapidly spot and respond to criminal behaviour</p>
	<p>can be used in emergency situations can help keep areas safer</p>
	<p>Safety, useful for police, nothing to hide</p>
	<p>solving crime</p>
	<p>Safety</p>
	<p>Safety</p>
	<p>It can act as a deterrent for those who wish to commit crime It can help identify the perpetrator if a crime is committed It can provide a feeling of safety for those people using those areas.</p>
	<p>I think it keeps those places safer which makes me feel more secure</p>
	<p>it sometimes helps if there's been a crime in the area</p>
<p>Neither agree nor disagree (3.33%)</p>	<p>I have no opinion really</p>
	<p>I think it's useful under certain conditions, but I think the way things are set up in British is both overbearing and inefficient.</p>
	<p>Not comfortable with being recorded but see the value in the rare occasions when it has proved useful</p>
	<p>its good for crime or to track down missing people but it is a bit of an invasion of privacy</p>
<p>Disagree (0.83%)</p>	<p>Doesn't necessarily make them safer i.e it's reactive.</p>

συνέχεια Πίνακα 36

Απαντήσεις	Σχόλια
Q15: Not so important	
Agree (1.67%)	Safety reasons
	- it helps to keep you safe - if anything happens, there is evidence on CCTV

Διασταυρωμένη πινακοποίηση

Ομάδα 1η

Πίνακας 37: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q3 - Q5

	Q5: Cafe or coffee shop		Q5: Public transport		Q5: Park, square, open space		Q5: Library		Q5: Friend's home		Q5: Home		Q5: Work		Q5: Other (please specify)		Total	
	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n
Q3: 2-4 hours/per day	8%	4	57%	29	6%	3	6%	3	6%	3	88%	45	49%	25	0%	0	43%	51
Q3: 5-6 hours/per day	10%	3	37%	11	13%	4	3%	1	0%	0	80%	24	67%	20	3%	1	25%	30
Q3: 6-8 hours/per day	19%	4	43%	9	5%	1	5%	1	10%	2	95%	20	57%	12	5%	1	18%	21
Q3: More than 9 hours/per day	24%	4	35%	6	6%	1	12%	2	18%	3	100%	17	65%	11	0%	0	14%	17
Total	13%	15	46%	55	8%	9	6%	7	7%	8	89%	106	57%	68	2%	2	100%	119

Ομάδα 4η

Πίνακας 38: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q15 - Q17

	Q17: Always		Q17: Sometimes		Q17: Never		Q17: I have never thought about it		Total	
	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n
Q15: Very important	53.25%	41	46.75%	36	0.00%	0	0.00%	0	64.17%	77
Q15: Important	17.50%	7	72.50%	29	5.00%	2	5.00%	2	33.33%	40
Q15: Not so important	0.00%	0	100.00%	3	0.00%	0	0.00%	0	2.50%	3
Total	40.00%	48	56.67%	68	1.67%	2	1.67%	2	100.00%	120

Ομάδα 5η

Πίνακας 39: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q18 - Q15

	Q15: Very important		Q15: Important		Q15: Not so important		Total	
Q18: Yes	78.57%	33	21.43%	9	0.00%	0	35.00%	42
Q18: No	51.11%	23	44.44%	20	4.44%	2	37.50%	45
Q18: It does not matter to me, I have nothing to hide	63.64%	21	33.33%	11	3.03%	1	27.50%	33
Total	64.17%	77	33.33%	40	2.50%	3	100.00%	120

Πίνακας 40: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q20 - Q18

	Q18: Yes		Q18:No		Q18:It does not matter to me, I have nothing to hide		Total	
Q20: Strongly agree	16.00%	4	56.00%	14	28.00%	7	20.83%	25
Q20: Agree	22.95%	14	45.90%	28	31.15%	19	50.83%	61
Q20: Neither agree nor disagree	60.00%	15	12.00%	3	28.00%	7	20.83%	25
Q20: Disagree	100.00%	7	0.00%	0	0.00%	0	5.83%	7
Q20: Strongly disagree	100.00%	2	0.00%	0	0.00%	0	1.67%	2
Total	35.00%	42	37.50%	45	27.50%	33	100.00%	120

Πίνακας 41: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q20 - Q21

	Q21: I become more aware of my movements and behaviour		Q21: I feel safer		Q21: I feel comfortable		Q21: I feel uncomfortable		Q21: I feel like I am not in a public space anymore		Q21: It does not matter to me if the space is being surveilled		Q21: Other (please specify)		Total	
Q20: Strongly agree	20.00%	5	68.00%	17	36.00%	9	4.00%	1	4.00%	1	44.00%	11	4.00%	1	20.83%	25
Q20: Agree	9.84%	6	50.82%	31	36.07%	22	4.92%	3	3.28%	2	47.54%	29	0.00%	0	50.83%	61
Q20: Neither agree nor disagree	24.00%	6	16.00%	4	8.00%	2	32.00%	8	32.00%	8	32.00%	8	8.00%	2	20.83%	25
Q20: Disagree	14.29%	1	0.00%	0	0.00%	0	71.43%	5	14.29%	1	14.29%	1	0.00%	0	5.83%	7
Q20: Strongly disagree	100.00%	2	0.00%	0	50.00%	1	50.00%	1	50.00%	1	50.00%	1	0.00%	0	1.67%	2
Total	16.67%	20	43.33%	52	28.33%	34	15.00%	18	10.83%	13	41.67%	50	2.50%	3	100.00%	120

Πίνακας 42: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q18 - Q21

	Q21: I become more aware of my movements and behaviour		Q21:I feel safer		Q21:I feel comfortable		Q21:I feel uncomfortable		Q21:I feel like I am not in a public space anymore		Q21:It does not matter to me if the space is being surveilled		Q21:Other (please specify)		Total	
Q18: Yes	28.57%	12	30.95%	13	11.90%	5	33.33%	14	16.67%	7	19.05%	8	4.76%	2	35.00%	42
Q18: No	4.44%	2	55.56%	25	42.22%	19	2.22%	1	2.22%	1	51.11%	23	0.00%	0	37.50%	45
Q18: It does not matter to me, I have nothing to hide	18.18%	6	42.42%	14	30.30%	10	9.09%	3	15.15%	5	57.58%	19	3.03%	1	27.50%	33
Total	16.67%	20	43.33%	52	28.33%	34	15.00%	18	10.83%	13	41.67%	50	2.50%	3	100.00%	120

Πίνακας 43: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q20 - Q22

	Q22: If I feel threatened by something or someone		Q22: If I am alone walking or waiting in a public space		Q22: If I am browsing or chatting on my mobile phone and my screen is exposed		Q22: If I do something that is not offensive to anyone, but I would not want anyone to notice either		Q22: I would never look if there is a camera installed, in any of the above situations		Q22: Other (please specify)		Total	
Q20: Strongly agree	60.00%	15	48.00%	12	0.00%	0	16.00%	4	28.00%	7	0.00%	0	20.83%	25
Q20: Agree	73.77%	45	47.54%	29	6.56%	4	21.31%	13	13.11%	8	3.28%	2	50.83%	61
Q20: Neither agree nor disagree	52.00%	13	40.00%	10	8.00%	2	28.00%	7	24.00%	6	0.00%	0	20.83%	25
Q20: Disagree	28.57%	2	28.57%	2	28.57%	2	42.86%	3	42.86%	3	0.00%	0	5.83%	7
Q20: Strongly disagree	50.00%	1	50.00%	1	0.00%	0	0.00%	0	50.00%	1	0.00%	0	1.67%	2
Total	63.33%	76	45.00%	54	6.67%	8	22.50%	27	20.83%	25	1.67%	2	100.00%	120

Πίνακας 44: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q18 - Q22

	Q22: If I feel threatened by something or someone		Q22: If I am alone walking or waiting in a public space		Q22: If I am browsing or chatting on my mobile phone and my screen is exposed		Q22: If I do something that is not offensive to anyone, but I would not want anyone to notice either		Q22: I would never look if there is a camera installed, in any of the above situations		Q22: Other (please specify)		Total	
Q18: Yes	57.14%	24	50.00%	21	11.90%	5	26.19%	11	19.05%	8	0.00%	0	35.00%	42
Q18: No	57.78%	26	40.00%	18	4.44%	2	17.78%	8	22.22%	10	2.22%	1	37.50%	45
Q18: It does not matter to me, I have nothing to hide	78.79%	26	45.45%	15	3.03%	1	24.24%	8	21.21%	7	3.03%	1	27.50%	33
Total	63.33%	76	45.00%	54	6.67%	8	22.50%	27	20.83%	25	1.67%	2	100.00%	120

Πίνακας 45: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q21: "It does not matter to me if the space is being surveilled - Q22

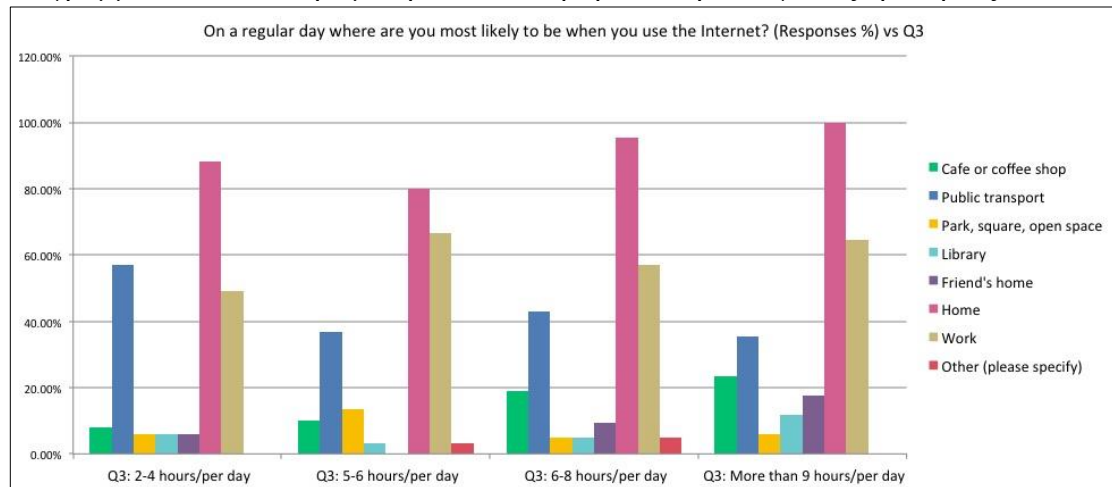
	Q22: If I feel threatened by something or someone		Q22: If I am alone walking or waiting in a public space		Q22: If I am browsing or chatting on my mobile phone and my screen is exposed		Q22: If I do something that is not offensive to anyone, but I would not want anyone to notice either		Q22: I would never look if there is a camera installed, in any of the above situations		Q22: Other (please specify)		Total	
	%	Count	%	Count	%	Count	%	Count	%	Count	%	Count	%	Count
Q21: It does not matter to me if the space is being surveilled	60.00%	30	34.00%	17	0.00%	0	22.00%	11	26.00%	13	2.00%	1	100.00%	50
Total	60.00%	30	34.00%	17	0.00%	0	22.00%	11	26.00%	13	2.00%	1	100.00%	50

Πίνακας 46: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q18 - Q20

	Q20: Strongly agree		Q20: Agree		Q20: Neither agree nor disagree		Q20: Disagree		Q20: Strongly disagree		Total	
	%	Count	%	Count	%	Count	%	Count	%	Count	%	Count
Q18: Yes	9.52%	4	33.33%	14	35.71%	15	16.67%	7	4.76%	2	35.00%	42
Q18: No	31.11%	14	62.22%	28	6.67%	3	0.00%	0	0.00%	0	37.50%	45
Q18: It does not matter to me, I have nothing to hide	21.21%	7	57.58%	19	21.21%	7	0.00%	0	0.00%	0	27.50%	33
Total	20.83%	25	50.83%	61	20.83%	25	5.83%	7	1.67%	2	100.00%	120

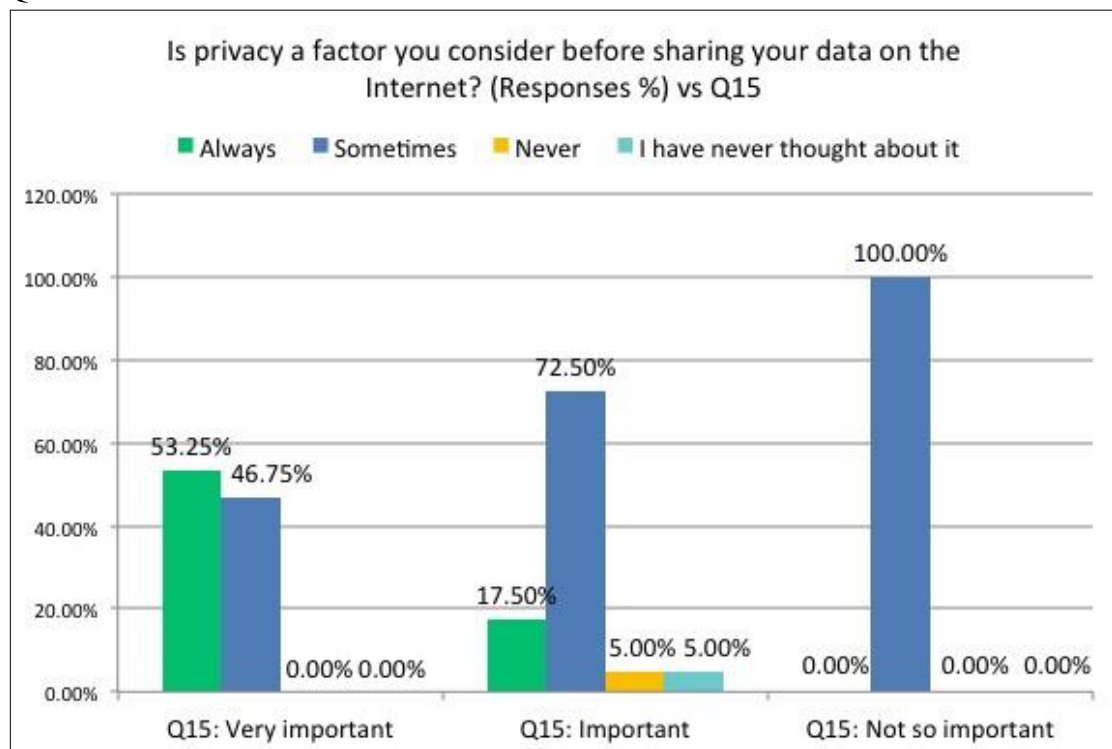
Ομάδα 1η

Διάγραμμα 46: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q3 - Q5

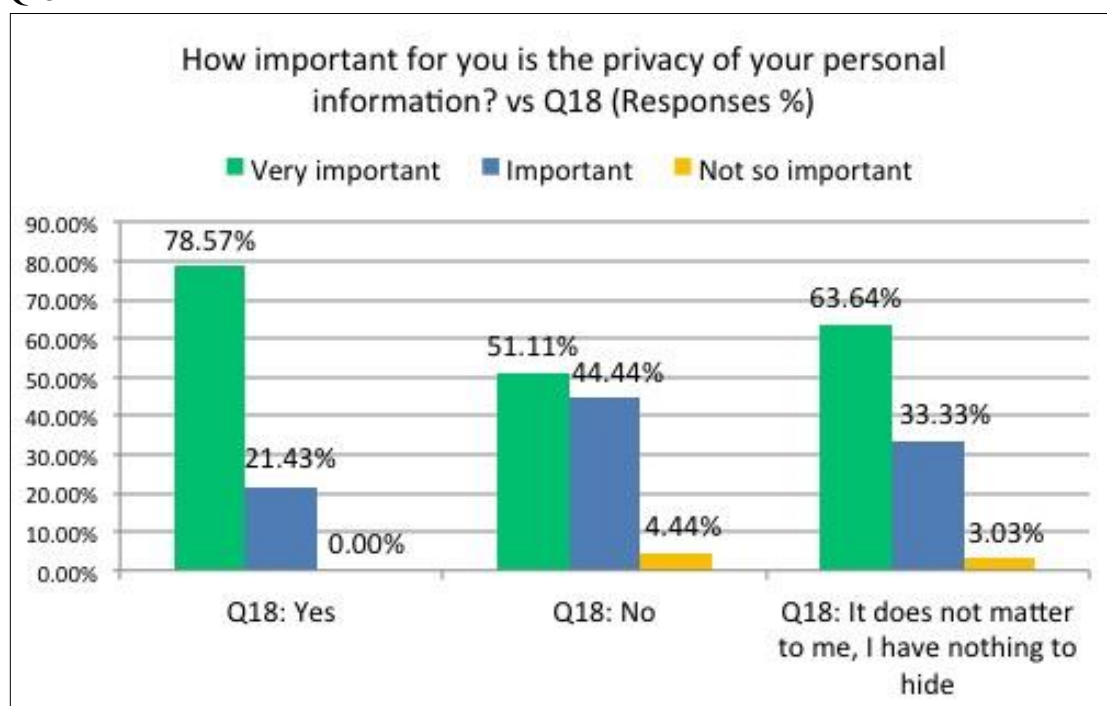
Ομάδα 4η

Διάγραμμα 47: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q15 - Q17

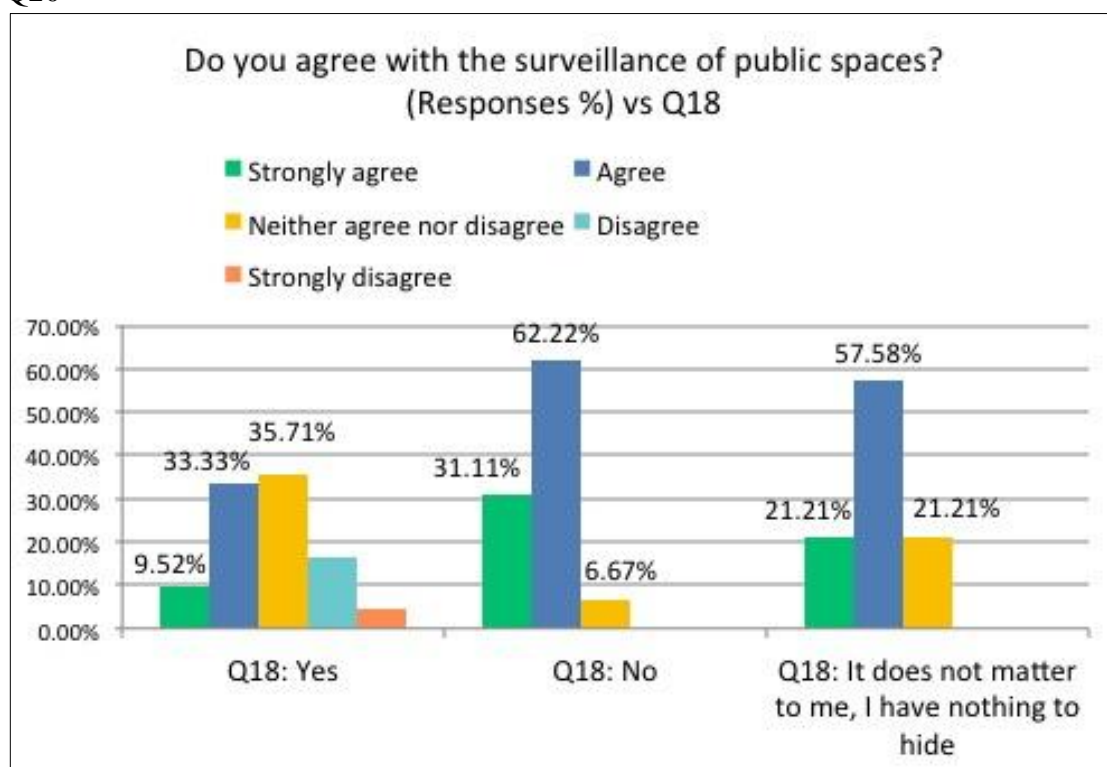

Ομάδα 5η

Διάγραμμα 48: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q18 - Q15

Διάγραμμα 49: Διασταυρωμένη πινακοποίηση απαντήσεων για τις ερωτήσεις Q18 - Q20

Does privacy in public space matter?

Welcome to my study

Dear participant,

Thanks for showing interest in this study.

Before agreeing to participate in this research, we strongly encourage you to read the following explanation of this study.

Does privacy in public space matter?

Consent form

The purpose of this research project is to examine how people value their privacy in urban and digital public spaces. This is a research project being conducted as part of an undergraduate thesis at the University of Thessaly, Volos, Greece.

The procedure involves filling an online questionnaire that will take approximately 10 minutes. Your responses will be confidential and we do not collect identifying information such as your name, email address or IP address. The questions will be about how people value their privacy in public spaces, it will also include questions about the way participants use the Internet.

We will do our best to keep your information confidential. The results of this study will be used for scholarly purposes only.

Participation in this study is voluntary. You are free to withdraw consent and discontinue participation in this project at any time.

* Clicking on the "agree" button below indicates that:

- you have read the above information
- you voluntarily agree to participate

If you do not wish to participate in the research study, please decline participation by clicking on the "disagree" button.

Agree

Disagree

Does privacy in public space matter?

* Please enter your prolific ID?

Does privacy in public space matter?

Use of the Internet

* How much time on average do you spend daily surfing/using the Internet?

- Less than 1 hour
- 2-4 hours/per day
- 5-6 hours/per day
- 6-8 hours/per day
- More than 9 hours/per day
- Other (please specify)

* Which of the following devices do you **most often** use to connect to the Internet? (*Choose all that apply*)

- Smart phone
- Laptop computer
- Computer tablet
- Desktop computer
- Other (please specify)

* On a regular day where are you **most likely to be** when you use the Internet? (*Choose all that apply*)

- Cafe or coffee shop
- Friend's home
- Public transport
- Home
- Park, square, open space
- Work
- Library
- Other (please specify)

* How likely is it to use the Internet in the following situations?

	Never	Rarely	Sometimes	Usually	Always
While waiting for a friend	☐	☐	☐	☐	☐
While being/waiting in/for public transport	☐	☐	☐	☐	☐
While sitting in a park	☐	☐	☐	☐	☐
While walking on the street	☐	☐	☐	☐	☐
While being with a group of people in a public space	☐	☐	☐	☐	☐
While being at a cafe/restaurant with friends	☐	☐	☐	☐	☐

* What do you **most often** use the Internet for:

(Choose all that apply)

☐ Use social networking platforms	☐ Research
☐ Keep in touch with friends	☐ Recreation (watch movies, listen to music, etc)
☐ Keep up to date with current news	☐ Get directions
☐ Take online academic classes	☐ Work
☐ Other (please specify)	

* Which of the following activities do you **usually** choose to do via the Internet?

(Choose all that apply)

☐ Keep in touch with friends	☐ Pay bills
☐ Watch movies	☐ Visit government digital services (e.g. tax services etc)
☐ Listen to music	☐ Shopping
☐ Other (please specify)	

Does privacy in public space matter?

The Internet as digital space

*The Internet in this research is considered to be a worldwide digital space, comprised by digital subspaces like search engines, platforms and websites

* Do you consider the Internet to be a public or a private digital space? (*choose only one option*)

- A public space
  - A private space
  - A semi-public space
-

Does privacy in public space matter?

Digital public spaces

*The Internet in this research is considered to be a worldwide digital space, comprised by digital subspaces like search engines, platforms and websites

* Which digital spaces of the following list would you consider as **digital public spaces**? (*Choose all that apply*)

- Search engines
- Social media platforms
- Government digital services
- Websites that allow you access only if you provide them with personal information (email, etc)
- Websites that allow you access only if you provide them with an "alias" (*alias: an id of your choice*)
- Websites that allow you access without requiring any information
- None of the above

* How characteristic of **digital public spaces**, do you consider the following to be? (*rate from 1 to 5, with 1: least characteristic and 5: most characteristic*)

	1	2	3	4	5
Free access	☐	☐	☐	☐	☐
Safe exchange of information	☐	☐	☐	☐	☐
Anonymity	☐	☐	☐	☐	☐
Autonomy	☐	☐	☐	☐	☐
Freedom of expression	☐	☐	☐	☐	☐

*By free access we mean no fee or identification required in order to use the space

Does privacy in public space matter?

Digital spaces

*The Internet in this research is considered to be a worldwide digital space, comprised by digital subspaces like search engines, platforms and websites

* How characteristic of **digital spaces**, do you consider the following to be? (*rate from 1 to 5, with 1: least characteristic and 5: most characteristic*)

	1	2	3	4	5
Free access	☐	☐	☐	☐	☐
Safe exchange of information	☐	☐	☐	☐	☐
Anonymity	☐	☐	☐	☐	☐
Autonomy	☐	☐	☐	☐	☐
Freedom of expression	☐	☐	☐	☐	☐

*By free access we mean no fee or identification required in order to use the space

Does privacy in public space matter?

Urban public spaces

*Urban public space in this research refers to park or street

* Which of the following would you choose if you wanted to retreat and spend some time with yourself?

- My personal private space (home, room, office etc)
- A park, open space
- A walk in my favourite district
- Going for a drive
- Spend time on the Internet
- Other (please specify)

* How important for **urban public spaces** do you consider the following qualities to be? (rate from 1 to 5, with 1: least characteristic and 5: most characteristic)

	1	2	3	4	5
Free access	☐	☐	☐	☐	☐
Safety	☐	☐	☐	☐	☐
Anonymity	☐	☐	☐	☐	☐
Autonomy	☐	☐	☐	☐	☐
Freedom of expression	☐	☐	☐	☐	☐

*By free access we mean no fee or identification required in order to use the space

Does privacy in public space matter?

Privacy in digital spaces

*By privacy in this research we mean "the right to be left alone" and the control over ones' information

**CCTV: Closed circuit television

* How important for you is the privacy of your personal information?

- Very important
- Important
- Not so important

If not so important, why?

* Have you ever shared your location data with:

(Choose all that apply)

- Social media platforms
- Crowdsourcing platforms (e.g. open street maps, safecast e.t.c.)
- Navigation applications (e.g. google maps e.t.c.)
- I have never shared my location data
- Other (please specify)

* Is privacy a factor you consider before sharing your data on the Internet ?

- Always
- Sometimes
- Never
- I have never thought about it

Does privacy in public space matter?

Privacy in urban public spaces

*By privacy in this research we mean "the right to be left alone"and the control over ones' information

**CCTV: Closed circuit television

* In London it is estimated that an average person is being recorded on camera around 300 times daily. Do you consider this to be an invasion of your privacy?

- Yes
- No
- It does not matter to me, I have nothing to hide

* Is there CCTV surveillance in your neighbourhood?

- Yes
- No
- I do not know

* Do you agree with the surveillance of public spaces?

- Strongly agree
- Agree
- Neither agree nor disagree
- Disagree
- Strongly disagree

State up to 3 (three) reasons why:

* How do you feel when you are in a public space that has camera surveillance?
(Choose all that apply)

- I become more aware of my movements and behaviour
- I feel safer
- I feel comfortable
- I feel uncomfortable
- I feel like I am not in a public space anymore
- It does not matter to me if the space is being surveilled
- Other (please specify)

* In which of the following situations would you look whether there is CCTV surveillance? (Choose all that apply)

- If I feel threatened by something or someone
- If I am alone walking or waiting in a public space
- If I am browsing or chatting on my mobile phone and my screen is exposed
- If I do something that is not offensive to anyone, but I would not want anyone to notice either
- I would never look if there is a camera installed, in any of the above situations
- Other (please specify)

Does privacy in public space matter?

Thanks for participating in my study!

Please click the link below to complete the study:

<https://app.prolific.ac/submissions/complete?cc=4LAQNLFL>
